Bat. Gen.
XXI
308

298.200

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

OPCARD 10

PERPUSTAKAAN NASIONAL R.I.
Tanggal : 29-7-2010
Nomor Induk : 10984/PM-Museum/10
BIB - ID : 9302160
ITEM - ID : 0000380028Y
Asal : Museum Pusat

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

JOURNAEL
Ende
Hiſtoris verhael van de
Reyſe gedaen by Oosten de Straet le Maire, naer de Custen van Chili, onder
het beleyt van den Heer Generael
HENDRICK BROUWER,
Inden Jare 1643 voor gevallen/
Vervatende

Der Chileſen manieren, handel ende ghewoonten.

Als mede

Een beſchrywinghe van het Eylandt Eso, ghelegen ontrent dertigh Mylen van het machtigh Rijcke van Japan, op de hooghte van 39 graden, 49 minuten, Noorder breete; ſoo alſt eerſt in't ſelvige jaer door het Schip *Caſtricum* bezeylt is.

Alles door een Liefhebber uyt verſcheyden Journalen ende Schriften te ſamen geſtelt, ende met eenighe Kopere Platen verrijckt.

BAT. GENOOTSCHAP VAN K.E.N.W.

Tot AMSTERDAM,

Gedruckt by BROER JANSZ, wooneyde op de Nieu-zijds Achter-burghwal/ inde Silvere Han. Anno 1646.



Historis verhael/

Van de Voyagie gedaen

by Ooſten de Strate *le Maire*, naer de Cuſten van *Chili*, onder het beleyt van den E. Generael *Hendrick Brouwer*, voorgevallen inden Jaren 1642 en 1643.

GElijck de Voghels om in de lucht, ende de Viſchen in 't water te ſweven/ vooꝛt ghebꝛacht; alſoo ſchijnen de Nederlanders/ om hare oude Vꝛyheden te beſchermen/ghebooren te zijn. Onder alle Helden dan/die tot ſulck haer hebben laten ghebꝛuycken / ende het leven daer vooꝛ te pande ſtelden / is deſen onſen Manhaftighen Generael Hendrick Brouwer gheen van de minſte geweeſt/ ghelijck ſijne vorighe ende deſe naer volghende daden genoeghſaem betuyghen. Hy dan het Gouvernement Generael inde Ooſt-Indien ten ſynen tijden loffelijck bedient hebbende / ende weder in 't Vaderlandt ghekomen zijnde/ om ſijn oude daghen in Vꝛede over te bꝛenghen/ heeft niet konnen ruſten/ maer altijdt beſigh gheweeſt pets te overlegghen waer mede hy ſijn Vaderlandt dienſt/ ende onſe ghemeyne Vyandt (den Caſtiliaen) afbꝛeuck ſoude konnen doen. Om dan ſulcks in 't werck te ſtellen/ ſoo heeft hy de E. Gewinthebberen van de Geoctroyeerde Nederlandtſche Weſt-Indiſche Compagnie (waer van hy mede een aenſienlijck lidt was) deſe ſijne

1642.

naerbolgende vriendtlagh by Chili te kennen gegeven / niet naerlatende sijn Persoon tot uytvoeringe van de selvige op te offeren. Suiet dan by sijn mede-broeders / met advijs van de Hooge Overheyt goedt bevonden zijnde ; soo is hy tot behoet van de selvige / met een Vloot van drie welgemonteerde Schepen / naer Pharnabuco gedestineert / om met sijn Excell. Graef Mauritz van Nassouw , Gouverneur Generael over des Compagnies Conquesten aldaer / nevens sijne Raden / dies aengaende wyder te beraden.

1642. Novembr 6. Tot welcken eynde dan in Texel zeyl-reed laghen de Schepen Amsterdam, Eendracht, Abrahams Offerhande, nevens de Swaen ende Neptunis , naer andere plaetsen in de West-Indien ghedestineert ; soo begon de windt den 5. November Z. Z. Oost te wayen / doch klappelijck / des niet teghenstaende quamen de Loots-luyden op den 6. dito aen boort / ende wierden des naermiddaeghs de Anckers ghelicht / om van Terels-reede naer 't Nieuwe diep te loopen ; vier Straets-waerders / twee Oorlogh-schepen / nevens noch eenighe anderen by haer zijnde. De Wint hem dan in 't Z. Oosten vast ghestelt hebbende / doch met een labbere-koelte / soo is Resolutie ghenomen den 7. dito des morghens de zeylen te vellen / om Zee te kiesen / vijfthien Schepen sterck zijnde : des voormiddaegs ten thien uren buytens gaets weesende / soo vernamen uyt de Loots-luyden / hoe de Vloot uyt Moscovien komende / 18 Schepen sterck / doch maer twee Oorlogh-schepen tot Convoy hebbende / voor 't Landt van de Duynkerckers besprongen was / de Oorloghs Capiteynen / als Hasevelt ende Roo-boon, te seer besigh zijnde haer selven te redden / als ghebleecken is / dat 't Schip van Hasevelt, (hy eerst gesien velt zijnde) nevens negen Coopvaerders het moesten besuren ; Roo-boon hem treffelijck weerende / salveerde de resterende Schepen in 't Vlie : Des naermiddaegs saghen N. West van haer vier zeylen / die haer cours nae de ondiepte stelden / sonder die te konnen verkennen ; tegen den nacht zijn alle de zeylen by gestelt /

Kelt/ cours Zuyd-West wel soo Westelijck loopende. 1642.

Den 8. dito met de selvige windt ende cours voorts zeplende/ soo verwesten haer Stracts-paerden. des presumeerden dat se hen op de Lyn gheset hadden / om eenighe van haer Compagnie / die noch binnen ende niet klaer waren/ te verwachten; saghen mede in Lyne zeplen/ waer van haer achterste man het eene verpraende / bevonden het Conwoyers te wesen/ die haer toe-riepen dat de Duynkerckers sterck om de West in Zee waren/ vernamen als doen veel ravelinghen van Stroomen / dat hindiepten meynden te zijn / dan het Loot gewozpen hebbende bevonden 6. 8. a 10. vadem zant-grondt; des naermiddaeghs Grevelingen ende Calis in 't ghesicht bekomende/'s nachts het langs de Fransche Cust/ W. Z. Welt/ ende Z. West ten Westen / met een Z. Oosten windt latende voorstaen. November

Aldus met windt als vooren voozt zeplende / hadden den 11. dito des mozgens Lesaro N. N. Oost ontrent acht Mijlen/ ende de Sorles N. W. ten Westen seven Mijlen van haer: als doen verpzepden het Schip Amsterdam een Boot dat mede van haer Compagnie was/ ende niet volgen konde/ des sp hem een Touw toewierpen ende sleepten / doch alsoo den windt teghens den avont seer verhief / soo dat de Marszeyls ter halver stengh stonden/ ende teghens den nacht Noozden schietende/ waren ghenoot saeckt 't selvige te verlaten/ haer cours Z. West aenstellende.

Op den 12. dito hadden een betrocken lucht / en cours als vooren; met het opkomen van de Son vernamense ontrent 2. Mijlen van haer vier zeplen / die haer ghewaer wozdende/ cours van haer af stelden; doch alsose haer niet groot en dochten/ende langh over ende weder hengelde / soo presumeerdense het Turcrse Zee-rovers te wesen/ en hadden se niet soo kloeck in 't zeplen geweest/ souden haer wel gedaen hebben die te verooveren.

Den 16. dito/ cours als voren/ des naermiddaeghs kregense

1642. Novemb upt den Noorden een harden stozm/ soo datse het niet een schover-zeyl mogsten bp heecken / dies het Schip Amsterdam soo vreesselijck slingherde / dat wederzijds het boot onder water raeckte / sulcx dat de Kock niet te vper gaen konde / deelden derhalven ses Kasen onder het Volck upt.

Den 17. dito het weder wat besadighter zijnde/ soo vermisten sp het Schip Abrahams Offerhande; Des middaeghs kreghense de hooghte van 40. Graden 36. minuten / dies sp haer cours veranderden/met eenen N. N. Oosten Windt Zupden aen loopende.

Den 19. dito / des middaeghs bevonden haer hooghte van 36. Graden 9. minuten/alsdoen schoot de Windt in't Westen/ met veel Reghens/ Donder ende Blixem/ doch behielden haer cours Z. W. ten Westen.

Sien Madera. Den 21. dito/redelijck weder/doch variable winden/saghen met den dagh het Eylandt Madera, 's middaeghs gisten de hooghte van 32. graden 11. minuten: des naermiddaegs mop weder zijnde / soo voer den Heer Generael aen de Schepen Eendracht ende Neptunis, om weghen een spoedighe repse (sonder verversinghe te soecken) ende eenparighe cours te resolveren.

Sicht Palma. Den 24. dito / hadden des middaeghs met een Z. Ooste windt ende Z. Wester cours de hooghte van 29. graden 49. minuten/alsdoen vermisten sp haer Schip Neptunis, ende sagen het Eylandt Palma voor upt / daerse naer toe liepen: onderwijlen een Tonijn vier voeten langh gevangen zijnde.

Op den 25 dito/met variable winden / namen de hooghte van 28. graden 23. minuten; als doen vermisten sp upt haer gheselschap het Schip de Swaen, naer Cabo-Verde ghedestineert.

Den 29. dito/hadden met O. N. Oosten windt/mop weder/ ende een goeden voortgang/ hebbende de hooghte van 18. graden 28. minuten/ om welck voortgangh te behouden/ so wiert ghereselveert Zupden aen te gaen / om de leuten te minden die

S'. Jagos

S^t. Jagos Eylanden geven / en alsoo by Oosten inde Sal: Bonaveſta ende Mayo heen te komen: Bonaveſta des anderen daeghs eerſt voor het Schip Eendracht in 't gheſicht bekomende. 1642. Novemb

In deſer ghſtalte haer reps ende cours met diverſche winden voor voorderende / ſomwijlen Heyen / Albecoretten / ende andere Viſchen vanghende / ſoo gebeurde het op den 13 December / datſe inde morgenſtont (de Z. Gooſter kloeten wackerende) drie groote Heyen (neder ontrent 8. voeten langh) vingen / een van de ſelvige hadt een Engelſche Muts inde Kobb' / die een van de Maets een uur ofte twee te voren over boort hadt laten vallen. Decemb.

Den 15 dito des nachts paſſeerden ſy de Linia Æquinoctialis, des middaegs haer bevindende op de hooghte van 50. minuten / zuyder breete; geſtadigh veel Bonyten ende Albecoretten vangende / alſoo die by menighten in 't vaer-water ſwommen. Paſſeren de Linia Æquinoctialis.

Den 19. dito in 't dagh-quartier vernam het Schip Eendracht Landt / dies het tot Seyn een Canon-ſchoot dede / zijnde de Bay da Treicaon, by Noorden Parayba, waer over het wenden / om op het rupm te komen / de windt O. Z. Oost zijnde / hebbende de hooghte van 6. graden 20. minuten zuyder breete. Des nachts langhs het Landt heen zeylende / ſoo bevonden ſe haer den 20. dito voor de Riviere Parayba, daer een Boot uyt naer haer toe quam / des den Heer Generael ſijn kleyne Schuyt liet uyt ſetten / die naer haer toe roeyden / de Bloot het onderwijſen met kleyne zeylen van de wal af houdende / om het Boot in te wachten / maer ſiende dat het van haer af zeylde / ſoo ſchouden de Schuyt weder aen boort / te meer de windt begon te wackeren / het Loot onderwijſen gheſmeten hebbende, bevonden 10 à 12. vadem kegel-grondt. Sien de Brafiliſche Cuſt.

Den 12. dito des nachts Cabo Blanco gepaſſeert zijnde / ſoo ſagenſe inden dageraet te Loofwaerts van haer twee zeylen / die ſoo 't ſcheen op haer aen quamen / ende daer naer cours met haer

1642. haer ghelijck verhelden / doch bleven onbekent / dat sy bemerckten
Decemb. dat se Prince Plaggen voerden: vingen alsdoen inde morgenstont een Konings-visch / zijnde seer goet van smaeck: kregen des middaegs de hooghte van 7. en een half graet, naermiddaeghs plat-ense recht voor Tamaraca, krijghende des avonts
Sien Olinda. de Stadt Olinda (op een hoogen Bergh leggende) in 't ghesicht.

Den 22. dito des morgens met de Landt-wint wevnigh voortgangh makende / so bequamense die weder als voren / met welcken sy naermiddaeghs op de Reede van Pernambuco arriveerden / nevens de Schepen Eendracht ende Abrahams Offerhande, dat voor een dag ofte twee van haer af gedwaelt was / als mede een Galjoot / zijnde dit de twee zeplen die op gisteren ghesien hadden: Den Schipper van 't Galjoot aen den Heer Generael Brouwers voort ontboden zijnde / verklaerde te komen uyt de Marenion, zijnde acht a negghen weecken onder wegen geweest; dat de selvige plaetse 12. dagen voor sijn vertreck van de Portugesen / door haer revolte belegherd was: setteut alsdoen met het Schip Amsterdam op 8. vadem waters / hebbende het Casteel N. W. ten Westen / ende de Stadt Olinda Noorden van haer leggende; vonden aldaer soo op de Reede / als binnen het Recif / dese naervolghende Schepen leggen / de Blaeuwe Haen, Vlissinghen, den Orangien-boom, Vtrecht, Elias, 't Hart, de Zayer, Ter-Veere, Ommelandia, Leyden, Haerlem, de Princesse, de Swaen, de Melck-meyt, Groote Gerrit, Oliphant, 't Lam, Prins van Portugael, de Hope, Nantes, Medenblick, het Jacht de Gulde Reede, den 21. passado uyt Guinea met 154. Negros ende 10000. pondt Oliphants Tanden gekomen; noch de Jachten / de Dolphijn, 't Cabrit, ende de Hasewindt; teghens den avont arriveerde daer mede voor de Camer van Delft 't Schip de Hinde, ende Noort-Hollandt. Den Heer Generael voer des avonts aen Landt / dies alle de Stucken op de Baterijen los ghebrandt wierden.

Reede voor Parnabuco

Den

Den 31 dito tegens den avont zeylde het Schip de Blaeuwe Haen naer de Marenon, nevens noch acht Barcken/ op hebbende den Colonel Hinderson met 300. Soldaten/ om de selvige plaetse tegens de Portugesen te defenderen. Tot dato doende gheweest zijnde met de Schepen te lossen/ soo is er te Lande resolutie gheromen op des Heeren Generaels voorhebbende dessaen / ende besloten dat hy Generael Brouwer met vier Schepen ende een Jacht ter eerster gheleghenheyt naer de Custen van Chili souden vertrecken. 1642 Decemb.

Den gunstighen Leser sal ghelieven te letten, dat den Principaelsten houder deser Iournalen tot *Parnabuco* toe, op het Schip *Amsterdam* geweest, ende als nu op het Iacht den *Dolphijn* overgegaen is.

Den 4 Januarij 1643 zeylden van het Reciff het Schip den Eliphant, gedestineert naer Portugael, nevens een andere Flupt naer de West-Indien. Gelijck mede den 6 dito daer aen de Schepen Amsterdam ende Eendracht naer het Eylant S^t. Alexo vertrocken / om haer van Water ende Brandthout tot de aenstaende reyse te voorsien. 1643. Ianuarius.

Den 8 dito is den principael houder deses Iournaels op het Jacht den Dolphijn van Hoorn overghegaen/ende is het Schip Vlissingen voorts naer S^t. Alexo mede vertrocken.

Den 10 dito des naermiddaeghs zijn de Jachten den Dolphijn ende Winthondt, nevens twee Barcken met 350 Soldaten van 't Reciff op de Reede geloopen/ van waer se des midder-nachts met een O. N. Oosten windt t'zeyl ginghen/ haer cours Zuyden aen stellende / hebbende den 11 dito de Caep S^t. Augustijn W. N. West van haer/ende sagen des morgens ontrent 10 uren een Caraveel te louvert van haer / 't welcke sy presumeerden uyt de Bay de Todos les Sanctos te komen/ stellende sijn cours N. West aen/ des avonts ontrent vijfuren achter het Eylandt S^t. Alexo ten Ancker komende / daer de

1643. Schepen Amsterdam, Vlissingen, Eendracht, ende de Oran-
——— gie-boom gheset vonden.
Januarius Den 12 ende 13 dito voorts besigh zijnde haer Water/ Brandthout ende andere noodsaeckelijckheden tot de aenstaende reyse in te nemen.

Den 14 dito eenighe Barcken/ met haer ghekomen/ wederom naer het Recif vertreckende.

Gaen t' zeyl nae de Zuydzee, Den 15 dito dan voor S^t. Alexo zeyl-reede leggende / soo geboodt den Heer Generael des morghens een schoot te schieten/ zijnde het Seyn waer op de Heeren Raden E. Harckmans ende E. Crispijnsen te Schaep souden komen / alsoo sy tot Serinhaem lagen en wachten. Sy dan naer den middagh aen boort ghekomen zijnde / so heeft de Vloot des avonts ten vijf uren haer Ancker ghelight; bestaende uyt dese naervolghende Schepen: Amsterdam, als Admirael / daer op varende de Heer Generael Hendrick Brouwer. Vlissingen, als Vice-Admirael/daer op zijnde de Heer Elias Harckmans. Het Schip de Eendracht, ophebbende de Heer Elbert Crispijnsen. De Orangie-boom, ende het Jacht den Dolphijn; des nachts met een O. N. Oosten windt cours Z. Z. Oost aengaende/ om op de ruymte te komen.

Den 16 dito/ windt ende cours als voren/ hadden des middaeghs de hooghte van 10 graden/ 2 minuten. Op dato wiert het volck dit naervolghende Rantzoen toe ghevoeght: Het Rantzoen, Ieder Man een half aes eens; ter Weeck 3 pont hart Broot/ een mutsjen Azijn/ een half pont Boter / een Flap kan Waters des daeghs: drie vierendeel ponts Vleesch des Sondaeghs/ anderhalf vierendeel Backeliauw des Maendaegs en des Woensdaeghs / een vierendeel ponts Stockvisch des Dingsdaeghs ende des Saterdaeghs/ graeuwe Erweten nevens drie vierendeel ponts Specks des Donderdaeghs; voorts soo veel Gort als alle morgen aen den Mack kan geconsumeert worden.

Den 18 dito met een Oosten Windt mop weder / cours Z. ende Z. ten Oosten / kreghen des middaeghs de hooghte van 13 graden

13 graden / tegens den avont haelden de Schipper van het Jacht van des Generaels boort de Sepn-brieven / nevens ses jonghe Verckens / om de drie andere Schepen over te leveren / gelijck des anderen daegs gheschiede ; ghelijck het Jacht den 22 dito daer aen den sijnen ook bequaem / zijnde in substantie als volght: 1643. Ianuarius

Sepn-brieff.

DAt het Schip *Amsterdam* ghestadigh des nachts sal vieren ende voor zeylen.

Dat het Schip *Vlissingen*, daer den Heer *Harckmans* op is, de Vlagh voor sal voeten, ende te stier-boort van 't Schip *Amsterdam* wat achter uyt zeylen.

Het Schip den *Eendracht* desghelijcx in 't zeylen te back-boort, mede wat achter uyt.

Dat het Schip den *Orangie-boom* sijn plaets sal houdē recht achter in 't vaer-water van des Generaels Schip *Amsterdam*, ende dat op alsulcke distantie, als ervaren Stier-luyden oordeelen te behooren, om alle ongelucken te vermijden.

Dat van S. Alexo zeylende, cours sal gheselt werden (indien het de windt toe laten wil) Z. Z. Oost, ofte soo de selvige ruymen wil, liever een streeck Oostelycker, tegens het verlies van 't warcken, ende dat tot op de hooghte van 23 Graden Zuyder breete.

Daer ghekomen zijnde, soo salmen trachten, om met Z. Wester behouden cours te zeylen naer de Stadt *le Mayer*, geleghen op de hooghte van 55 graden, by Oosten de Magelanes.

Daer ghekomen zijnde, soo is de eerste rendevous-plaets *Valentijns-Bay*, ghelegen aen de West-zyde, op de hoeck van *Mauritius-lant*, midden in de selvige Straet, daer goede Reede is, ook bequaemheyt soo van Brant-hout, als anders.

De Schepen daer ter Reede komende, sullen devoir doen, haer van alles voorts te versien, ende haer resterende ghesel-schap acht dagen verwachten.

1643.
Ianuarius. Den 23 dito / met variable winden / ende Z. Z. Ooster cours / des middaeghs de hooghte hebbende van 19 graden 56 minuten / zuyder breete / soo liet den Heer Generael teghens den avont den Prince-vlagge van bovenen waeyen / ende een schoot schieten / tot teecken van veranderinghe van cours / die alsdoen N. ten Westen aenghestelt wierdt / doch met weynigh windt ende voortgangh.

Den 25 dito met een O. N. Oosten windt / ende cours als vooren / hadden des middaeghs de hooghte van 24 graden 45 minuten; des avonts Sons ondergangh peylende / bevonde 13 graden 12 minuten N. Oosteeringh.

Den 27 dito / met een Oosten wint / ende cours als vooren / soo leverden den Schipper van het Jacht den Dolphijn, aen den Eendracht een briefken / hem daeghs te voozen van den Heer Generael behandight / als mede 1400 pont Backeliauw / hooghte bevindende van 26 graden 36 minuten.

Den 31 dito / hadden des middaeghs met een Z. Westen windt de hooghte van 31 graden 29 minuten / de windt des naermiddaeghs stillende / soo brack door het ghe weldigh slingeren de groote Reede van het Jacht den Dolphijn aen stucken / tegens den avont waren alle de Schippers naer behoorlijcke Seyn den Generael aen boozt gevaren.

Februari. Den eersten Februarij was een betrocken lucht / soo dat sy des middaeghs gheen hooghten bequamen / des naermiddaeghs begon het hardt te waeyen / soo dat het Jacht haer Focke-reede mede aen stucken brack / des den gantschen nacht besigh waren die te hermaecken / onderwijlen verschiende blick-vuren doende / op dat de Vloot haer inwachten soude / daerse haer ten tweeden des morghens van verstreecken vonden / doch saghen die daer na O. Z. Oost te loufwaerts van haer / soo datse eyndelijck tegens den avont weder by den anderen quamen.

Den 3 dito / den breeden Raedt by den Heer Generael aen Boozt vergadert zijnde / op de hooghte van 33 graden 24 minu-

24 minuten / soo is ghe-resolveert. 1643.

Dat de Compas sal verleydt werden op 17 graden Noort-oosteeringh. Dat het Volck, soo Zee-varendt als Militaire, des nachts de wacht hebbende, een pinpelken Brandewijn sal gegeven worden. Dat de Soldaten om wel ghedresseert te zyn, dagelijcks by quartierē in 't geweer sullen gheoeffent werden; ende dat, om 't selvighe schoon ende klaer te houden, alle veerthien daghen daer van wapen-schouwinghe sal gedaen werden. Om yeder in devoir te houden, soo sal alle veerthien daghen den Artijckel-brieff op yeder Schip voorgelesen ende vernieuwt werden. Yeder Schipper sal gehouden wesen pertinente notitie aen den Heer Generael over te leveren, van alle haer Gheschut ende Amunitie van Oorloghe, om van 't selvighe een generael Register ghemaeckt te werden. Het Iacht den *Dolphijn*, op de rendevous-plaets in *Valentijns-Baye* ghekomen zijnde, sal gehouden zijn in plaets van acht dagen, acht-en-twintigh dagen te wachten. Voorts also bevonden wert, dat het Schip *Vlissingen* seer traegh in 't zeylen is, sulcks dat het de Vloot met een voor de windt in een etmael wel vijf mylen doet vertoeven, ende dat haer van haer Meesters de XIX^en een spoedige reyse gerecommandeert is, soo wert verstaen, 't selvige te verlaten, ende dat het sijn devoir sal doen, de Rendevous-plaetse *Valentijns-Baye* te bezeylen, volgens de secrete Instructie die den Heer *Herckmans* mede gegeven is. Des avonts peylden des Sons onder gangh 17 graden Noortoosteeringh. Februari.

Reſoultie.

Den 5 dito hebben 't wegens die variable winden gewent / sulcks dat het Jacht den Dolphijn achter inde Vloot ghe-raeckte / des haer Mars-zeylen op maeckten om weder voor te komen / een weynigh ghezeylt hebbende / quam haer Focke-reede van boven neder in drie stucken vallen / deden als doen twee a drie schoten met Canon / des de andere Schepen in-wachten; den Generael haer dien nacht met een Cabel-tou voort slepende: haer des anderen daeghs eenighe

1643. Februari. Wangen by settende; maer siende dat de Reede niet te helpen was/soo hebben hare Besaens-Mast uyt geleght/die tot een nieuwe Reede prepareerende/met een Zuyden wint cours W. Z. West aenstellende.

In deser gestalten hare reyse verworderende/so bequamen den 13 dito des nachts eenen harden storm uyt dē Z. Westen/sulcks dat het met een schover-zeyl bystaecken/en lieten het alsoo drijven; den Vice-Admirael sijn zeylen uyt't lijck ghewapdt zijnde; des middaeghs slingherde het soo gheweldigh dat geen hooghte konden bekomen.

Den 17 dito een slappe koelte uyt den Westen/cours Z. W. ten Zuyden; alsoo het dageliser begon kouder te worden/ende het volck sober van kleedinghe voorsien waren/so heeft het den Generael goedt gedacht eenige Wolle kleederen uyt te deelen voor de genen die sulcks van nooden hadden/mits haer daer voorzen debiterende/hadden des middaeghs de hooghte van 42 graden 20 minuten/ende daer naer een harden storm/met regen/soo dat ghenoot saeckt waren met een schover-zeyl by te steecken/latende het den gantschen nacht Z. Oost aendrijven/welcke storm tot des anderen daeghs avonts duurden/soo dat het Schip Vlissinghen vermist wiert/dat daeghs daer aen/alsoo het de Vloot om den West gewendt hadt/daer weder by quam.

De Zee soo roodt als bloedt.

Den 20 dito/was het calm mottigh weder/soo dat gheen hooghten konden bekomen/teghens den avondt bevonden de Zee op veel plaetsen soo roodt als bloedt te wesen.

Den 22 dito/schover-zeyls weder/de wint N. N. West/cours Z. W. ten Westen/alsdoen verlepden sy haer Compassen op 22 graden N. Oosteringe/ende sondt den Heer Generael des avonts een briefken aen dē Schipper van't Jacht de Dolphijn, hem gebiedende: Dat alsoose teghenwoordigh te met geraeckten op een water dat weynigh bevarē was, ende de nachten oock met de nieuwe Maen langher vielen; hy trachten soude des nachts op het voor-zeylen wat beter te letten.

letten, te weten: een Goteling-schoots recht voor het Schip *Amsterdam*, doende by onverwachte voorvallen alsulcke Seynen, als sijn brieven inhielden, het vuur mede voerende om te beter gheseen te werden. 1643. Februari.

Den 24 dito soo hebben 't wegens den Zuyden wint naer gedagen Seyn gewent/cours Z. Z. West aenstellende/bevonden des middaeghs de hooghte van 47 graden 38 minuten; Sons ondergangh peylende/ bevonden 21 graden 21 minuten Noort-oosterninghe.

Den eersten Meert des morgens brack des Generaels blinde Reede/ also het hart weder was/ hadden des middaegs de hooghte van 50 graden 8 minuten. Meert.

Den 2 dito zeylden met schover zeylen/ de windt N. N. Oost/ cours Z. W. ten Westen/ende W. Z. West/peylende de Son op 51 graden 16 minuten/ des naermiddaeghs schoot het Jacht een schoot/ ende liet de Prince Vlagghe achter af waeyen tot teecken van Landt/ 't welck hem vertoonde als Stenlant. drie groote hooghe ronde heuvelen/soo verre als uyt de stengh N. W. ten Noorden van haer sien konden/ doch sonder seeckere kennis of het de vaste Cust/ ofte Sibaldt de Weerts Eylanden waren/voorts grondt werpende op 60 vadem/daer het met de Vloot tegens den avont naer toe wenden.

Den 3 dito/ontrent twee uren voor dagh/ wierpen grondt op 43 ende 44 vadem bruyne zandt-grondt/ met den dagh sagen Capo de los Bareras W. ten Noorden van haer/hem heel effen vertoonende/ cours doende Z. Oost ten Zuyden/ ende Z. Z. Oost; ontrent den middagh ontmoeten heel lagh lant/ als of men Singels sagen/daer de Zee seer op berndе; tegens den avont verpeyde het Jacht den Generael/ die haer belaste dien nacht Z. Oost in Lp voor uyt te zeylen.

Den 4 dito/ soo hadden des middaeghs de hooghte van 53 graden 13 minuten cours Zuyden/naer den middagh saghen Capo di Pennas (zijnde de Oost-hoeck vande Straet Magala- Capo di Pennas. haes) Z. Z. West van haer legghen/ heyt seer heuweligh ende hackeligh

1643. hackeligh met hooge spitse Bergen op de kante: den windt te-
ghens den avont N. N. West/ende des nachts helder Mane-
schijn zijnde/so ordonneerde den Heer Generael dat het Jacht
in Ly soo dicht langhs de Wal O. ende O. ten Zuyden soude
langhs loopen/ als 't mogelijcken was/daer het Lant hem
als vooren vertoonde / de Berghen meest met sneeuw bedeckt
leggende.

Meert.

Stromen voor de Straedt le Maire.

Den 5 dito / was 't een Top-zeyls koelte uyt den N. We-
sten/ cours O. ten Zuyden/ende O. Z. Oost / met dagh kon-
den met anders bemercken ofte waren recht voor de Straet
le Maire, dewijle het Lant aen de West-zijde Mauritius-landt
ghenaemt / sigh aen de kant vertoonde met verschepde laghe
ronde heuvelē/ende dat het aen de Oost zijde/(het Staten-lant
genaemt)heel hackelig/met hooge spitse Bergē was/die meest
met sneeuw bedeckt waren: als doen het weder seer helder ende
klaer wesende/ soo saghen die van het Jacht beschepdelijcken
het Staten-landt ('t welcke tot noch toe voor vast Lant ghe-
houden was) een Eylant te wesen langh/ zijnde 9 a 10 mij-
len/van den Oost hoeck tot naer 't Noort-west eynde toe bun-
ten alle hoecken O. N. Oost / ende W. Z. West streckende/
hebbende geen bequame Bayen ofte Havenen om Schepen te
bergen/zijnde doorgaens seer bar ende door/oock met wepnigh
Boomen beset/ maer seer hackeligh ende heuveligh van klip-
pigh geberghte/heeft vier 'Eylandekens met klippen aen den
anderen vast / soo dat het daer niet aen ofte om heen te komen
is / waer van het Oostelijckste ontrent een half Mijl van 't
Staten Eylandt gelegen is daer het Jacht met harde stromen
door ghetrocken wiert/bevindende diepte van 20. 25. 30. ende
35 vadem/doch seer vuyle klipachtighe grondt / gantsch tot
Anckeren onbequaem/het berrent hier over alsoo geweldigh/
dat nergens geen kans sagen te landen: honderden van Eyn-
vogels quamen van die Eylandekens om het Jacht vliegen/
zijnde van de groote als de ooyen in Hollant, doch van ver-
schepde coleuren/ met spitse becken gelijck groote Meeuwen.

Staten landt een Eylandt bevonden/ bebens de beschrijvinge daer van.

Die

Die van 't Jacht haer dan voor de Straet bevindende / de- 1643.
den een Canon-ſchoot / ende lieten de Prince Vlagge van ach- Meert.
teren waepen / tot een teecken dat daer recht voor waren ; dies
den Vice-Admirael nevens dē Eendracht op haer af quamen
ſacken / het op de Lp ſmptende / om den Generael ende den
Orangie-boom in te wachten / die niet af en quamen / maer
behielden haer voorige cours O. ten Zupden / langhs de Wal
heen loopende naer de Ooſt hoeck van 't Staten Eylant, daer ſe
de voorſz Strate mepnden te vinden / doende Seyn dat de an-
dere Schepen haer ſouden volghen / dat geſchiede / krijghende
des middaeghs de hooghte van 54 graden 44 minuten : de
Vloot des naermiddaeghs den Ooſt hoeck van 't Staten Ey-
landt ghepaſſeert zijnde / ende geen meer Landt om den Ooſt
vernemende / ſoo preſumeerden de Stier-lupden dit den upter-
ſten hoeck van America te weſen / ende de Strate gepaſſeert te
zijn / dies het van den Wal af wenden / daer weder naer toe
loopende.

Den 6 dito des morgens hadden variable winden / met veel
hagel ende regens / waren alsdoen weder recht voor de Strate,
hebbende des middaeghs de hooghte van 55 graden / deden
haer beſt om in Valentijns - Baye (zijnde de eerſte rendevous-
plaetſe haer van de Heeren Bewinthebberen gheordonneert)
ten Ancker te komen / door dien bemerckten dat het Schip
den Eendracht daer in was / ende ſijn Ancker liet vallen / een
ſchoot ſchietende tot teecken dat het de rechte Baye was / daer
het Jacht mede recht op aen zeylde / maer ſiende dat den Ge-
nerael een wepnig beneden de ſelvige Baye was / ende de witte
Vlagge liet waepen / tot teecken dat het bp hem ſoude komen /
ſoo gaf hp haer ordre / dat ſeeckere groote ravelinge die voor
in de Strate was ſoude gaen viſiteren / oft het een drooghte
ende Riff was / ende bp aldien het diep genoegh was / om daer
over te zeylen / dat het ſouden laten door ſtaen en een ſchoot
ſchieten / doch een drooghte bevindende / dat ſe de witte Vlagge
van achteren ſouden laten waepen / maer daer bp komende be-

1643. Meert. vonden het rabelingh van stroomen te wesen / die uyt de Zuydt-zee inde Noordt-zee vallen / alhaer 10 inde 11 vadem diepte bevindende, duyle gront / soo dat de stroom haer ältesamen / behalven de Eendracht, weder de Straet uyt settede; des avonts saghen aen de N. West hoeck van 't Mauritius-landt dicht aen de strant verscheyde groote vyseren maken.

Den 7 dito was het met een N. Westen windt heel rouw ende ongestadigh weder / met hagel ende sneeuw vermenght zijnde / soo dat het met schover-zeylen mosten by houden / met de windt de Bay niet konnende bezeylen.

Den 8 dito / mop weder met variable winden / als doen gaf den Generael het Jacht last sijn beste te doen om in Valentijns-Baye te gheraecken / en aldaer sijn Boot met volck van daer te brengen / die een dagh ofte twee te voorzen uyt gesonden waren om de selvighe Bay te onderscoecken / niet twijffelende oft sy souden aen Eendrachts boort wesen; dan des naermiddaeghs kreghen een onverwachten harden windt / die de Vee van haer boor-mast in stucken brack / soo datse ghenootsaeckt waren te wenden om op geen lager-wal te verrallen. Tusschen den 8 ende 9 dito des nachts bevonden haer nevens haer Generael met een W. Z. Westen wint wel drie mijlen om den Oost ghedreven; soo dat ghedronghen waren het Staten Eylandt om te loopen; teghens den avont was heel stil / hadden als doen den Oost hoeck van 't voorsz. Eylant N. W. ten Westen van haer / ende den West hoeck W. ten Zuyden; soo dat 't voorsz Eylandt aen de Zuydt-zijde streckt Z. W. ten Westen / ende N. O. ten Oosten / soo veel sy sien konden.

Zeylen om het Staten Eylandt.

Den 10 dito soo ginghen met een heel ongestadigh weder N. West aen / tegens den avont sagen veel Walvisschen / waet van de sommighen onder het Jacht door swommen; als doen ontrent ses Mijlen buyten de wal zijnde / soo setten haer de stroom / die uyt de Zuydt-zee inde Noordt-zee valt / met een Westen wint gheweldigh om den Oost.

Den 11 ende 12 dito hadden een gewelddigen storm uyt den W. Z. We-

W.Z.W. Weſten/met hagel ende ſneeuw vermenght/ſulcks dat het met een ſchover-zeyl lieten drijven; oock ſlonger het Jacht vreeſelijcken / ende het water ſpoelde daer ghedurigh ſo over heen/dat het boven niet te harden was. 1643. Meert.

In deſen ghedaelte met veel ſtormen ende variable winden tot den 16 dito op een onbekent vaer-water ſwervende / ſoo was het des morghens met een O.Z.O. ſoosten wint mop ſtil weder; als doen vernamen die van 't Jacht haer Generael ontrent drie Mijlen te loefwaerts van haer / hebbende des middaeghs de hooghte van 53 graden 46 minuten: Teghens den avont kreghen van haer Generael oordere dien nacht in ſp voor upt te zeylen / ende by aldien ſy Lant ghewaer wierden/ ofte gront wierpen/ ſulcks met een ſchoot bekent te maken.

Den 18 dito/met den dagh mop weder/ſaghen alſdoen weder het Staten Eylandt ontrent 8 Mijlen Z.O. ten Oosten/ ende Mauritius-landt ende de hoeck van de Straet Z. ten Oosten ontrent 4 Mijlen van haer: naer den middagh kreghen een Noorden wint / waer mede haer cours recht naer de Strate le Mayer aen ſetten/ alwaer teghens den avont nevens haer Generael in Valentijns Bay op 7 vadem waters ten Ancker quamen; daer nevens den Eendracht, haer Schepen Vliſſingen ende den Orangie-boom vindende / den eenen den 8/ende den anderen den 10 daer gearriveert zijnde. Stomen in Valentijns Bay ten Anckers

Den 19 dus was het met een N. Weſten wint mop weder/ doch kreghen ſomwijlen ſulcke val-winden over het ghebergh te / dat alle de Schepen ghenoot ſaeckt waren hare stenghen door te ſchieten / ende de Kees langhs Scheeps te ſtrijcken/om voor haer Anckers niet drijftigh te werden. Naer den middagh ſoo bequamen den Schipper ende Stierman van den Eendracht commiſſie/om haer op het Jacht dē Dolphijn te verboeghen / en met de ſelvige naer het Staten Eylandt te zeylen/ ende dat wel naer ſtigh te onderſoecken/oock van alles goet rapport te doen / des wiert haer eenige jonghe Verckens mede gegeven/om tot voort-teelinge daer op te ſetten; tot dien

1643. epnde dan de stenghen om hoogh gheharckt / ende de Rees in
Meert. krups gheselen zijn/ soo hebben de Anckers gelicht/in meeninghe noch voorts t' zepl te gaen / doch alsoo de windt haer N. Oost tegen liep/ waren genoot saeckt de Anckers weder toe te setten/ om dien nacht te blijven leggen.

Den 20 dito/den voorS N. Oosten windt noch hart aenhoudende / soo waren ghenoot saeckt noch een Ancker te laten vallen; toch des middernachts met redelijck weder upt den Westen waepende gingen onder zepl/ maer de Bay upt wesende/ kreghen hem van den Noorden/ soo dat O. N. Oost aengingen: ontrent twee Mijlen bupten de wal wesende/ soo ontmoeten een groote barninghe/ 't welck vermoeden een droogte te zijn/ dan met het Loot geen gront werpende / bevonden het tegen-vlietende stroomen te zijn.

Den 21 dito met den dagh hadden een Top-zepls koelte upt den N. Westen / met schoon helder weder/ de stroom hadt haer op de cours van O. N. Oost / N. N. West ingeset/ alsoo dat doen Z. Z. Oost naer de N. West hoeck van 't Staten Eylandt aenzeylden; des middaeghs daer voor wesende / soo zeylden den gantschen dagh op het Loot de wal langhs / om alles wel te doorsien/ende bevonden het gelijck hier voorzen op den 5 deser Maendt beschreven is: met Sonnen ondergangh alles besichtight hebbende / soo wenden 't weder Zeewaerts/ om op 't spoedighste in Valentijns Bay bp den Heer Generael te komen: daer des anderen daeghs 's avonts ten 10 uren ten Ancker quamen; den 23 dito daer aen van alles rapport doende.

Die van 't Jacht dan tot opdoeninge van 't Staten Eylant eenighe daghen versleten hebbende/ soo hadden haer de andere Schepen onderwijlen van alles versien / des sp genoot saeckt waren haer te haesten/ om mede klaer te wesen/ soo dat den 24 dito besigh waren haer van water ende Brandthout te versorgen / alsoo den Heer Generael besloten hadt des anderen daegs te vertrecken.

Dese

Deſe vooꝛſz Valentijns Bay is gheleghen aen de Weſt-ſijde inde Straet le Mayer naer Mauritius-landt, op de hooghte van 54 graden 45 minuten Zuyder breete / heeft bequame Ancker-plaets vooꝛ 12 à 14 Schepen / op 9 à 10 vadem fijn ſwaꝛt landt / doch zijn oock 't gheberghte ſware val-winden ſubject / ſoo dat ghenoodſaeckt zijn vooꝛ 2 à 3 ſware Anckers te leggen: het Landt van ſich ſelven ſeer bol / want men kan op ſommige hooge Bergen heele Piecken inde aerde ſteecken / tot op de Klippen toe; goedt Water ende Hout ſoo om te timmeren / als tot den bꝛant is daer ghenoegh te bekomen / doch om Maſten / Stenghen ofte Reers te maecken gantſch geen; het Landt bꝛenght vooꝛt roode ende ſwaꝛte Ael-beſien / (die doen in haer fleur ſtonden) als mede ſeecker groen krupt / als Pieter-celie (dat de Maets dagelijcx veel aenbooꝛt bꝛachten / ende Warmoes van koockten / goedt van ſmaeck zijnde) menighte van ſchoone Moſſelen ende Klip-kouſſen waren daer in overvloet / die ghekoockt zijnde een goet eten waren; daer wierden bp wijlen eenige Eyndvogels gheſchoten / zijnde van katſoen als hier vooꝛen op den 5 deſer Maendt verhaelt is. Viſch is daer niet te bekomen / dan ſagen wel ſommighe vooꝛ in de Bay op de Klippen menichte van Zee-leeuwen eñ Zee-honden ſitten / zijnde van de groote als een Kalff / ſommighe graeuw / eenige bꝛuyn van coleur / (de Maets daer bp komende / om die te bangen) blaterden als Schapen / ende ſpꝛonghen in Zee. Hoe wel geen inwooners konden ſpꝛeken / veel nae te ſien komen / (vermits giſten weghens het ſchieten der aenkomende Schepen verbaert ende vooꝛ-bluch te weſen) ſoo bevonden het groote grobe menſchen te zijn / alſoo daer voetteeckens van 17 ende 18 duymen in 't ſandt ſtonden. Haer Hutten daer ſy in woonen zijn ſeer aerdigh van Stroo ende Gras Tents-wijſe gemaeckt / daer niet anders in vonden als Moſſel-ſchelpen / ſo dat vermoet wiert ſulcks haer dagelijckſe ſpijſe te weſen.

1643. Meert.

Beſchrijvinghe van Valentijns Bay.

Zee-leeuwen.

Op den 25 dito wiert dooꝛ oꝛdere van den Heer Generael den

1643. Meerdt. Resolutie. den breeden Raet vergadert/ende besloten Dat (alsoo nu van alles versien waren) met den eersten goeden wint haer reyse souden vervorderen, doende haer beste om by Zuyden *Cabo de Hoorn* om te loopen, ende van daer om de West, ter lengte van hondert Mijlen, schuwende soo veel als 't moghelijcken sal zijn, jae oock by contrarie winden, *Terra del Fuogo*, alsoo 't selvighe de Westelijcke winden te veel onderworpen is, dies het geraden is den Zuydelijcken windt te soecken; ende 't voorsz Landt, als dat van de *Magalanes* op vijftich Mijlen niet aen te doen, alsoo de voorseyde Wester-winden daer een lager wal maecken; tot dat gekomen souden zijn op 46 graden Zuyder breete, zijnde haer tweede rendevous-plaetse.

Wat Schepen by versteck op dese hoogte gekomen zijnde, sullen vermoghen haer secrete Instructie (haer tot dien eynde mede gegeven) te openen, om te sien op wat plaetse den anderen te vertoeven hebben.

Verzeylen uyt Valentijns-Bay. Den Raet was des middaeghs noch niet geschepen ofte daer quam sulck een harden N. Westen windt over het gheberghte vallen/ dat het Jacht voor sijn Ancker wegh dreef/ so dat ghenootsaeckt waren noch een te laten vallen/ ofte souden tegens de klippen aen gedreven hebben; 't weder wat bedaert/ ende haer Schipper uyt den Raedt weder aen boort gekomen zijnde/ soo lichten haer Anckers/ om de Schuyt van den Orangie-boom te soecken/ die door het hart weder van des Generaels boort de Bay uyt t' Zeewaerts ghedreven was; doch naer soecken die niet vindende/ soo hielden 't tegens den avont met schover-zeylen voor de Straet by/ alsoo onbewust waren of de Vloot haer gevolght was/ hebbende met Sonnen ondergangh de Zuyt-hoeck van Valentijns Bay ontrent twee Mijlen N. ten Westen van haer; sijnde des nachts in de Honden-wacht Z. West een duym van haer/ daer recht op toe hielden/ vermoedende het haer Schepen te wesen/ ghelijck sulcx wepnigh voor dagh gewaer wierden.

Den 26 en 27 dito een harden storm uyt den W. N. Westen gehadt

ghehadt hebbende / ſoo lieten het met een ſchover-zeyl dryven tot den 28 dito dat de wint wyt af ghenomen was / hadden als doen des middaeghs de hooghte van 57 graden 30 minuten / behouden cours Zuyden. 1643. Meert.

Den 29 dito Top-zeyls koelte met den wint N. W. ten Weſten / als doen gaf den Generael aen het Jacht (aen een Lijn ghevleept) een Seyn-brief / om de ſelvige aen het Schip den Orangie-boom te leveren / hadden des middaeghs de hooghte van 58 graden 42 minuten / behouden cours Z. Z. Weſt.

Den 30 dito wiert den Generael te kennen gegeven / als dat den Orangie-boom den top van ſijn grooten Maſt gebrooken was / des ghleen kracht van zeyl voeren konde ; waer op den Generael hem dede vermanen / dat ſijn beſt doen ſoude om voort te komen / vermits niemant naer hem wachten ſoude / alſoo hem nu de tweede rendevous-plaetſe bekent was: dan dit Schip is voor haer komſte in Chiloue, noch daer naer niet vernomen / ſoo dat vermoeden / dat het weder te rugghe naer Pharnabuco gekeert was / dat nochtãs wegens ſijn hebbende ſwarigheyt niet noodigh gheacht wiert / maer dat beter te rugge naer Valentijns-Bay konde loopen / om daer alles gereparceert hebbende / de Vloot te volgen ; tegens den avont verleyde haer Compaſſen op 18 graden Noort-weſteering ; cours met ſchover-zeylen W. Z. Weſt aen loopende. In dier ghedaltenis met ſtorm / hagel ende ſneeuw tot den 3 April haer reyſe verhinderende / ſoo kreghen een N. Weſten windt / waer mede het om den Ooſt wenden / hebbende des middaeghs de hooghte van 61 graden 59 minuten / behouden cours Z. Z. weſt ; teghens den avont kregen weder een harden ſtorm uyt den Z. Weſten. April.

Haer reyſe aldus met groot ongemack / koude / ſtormen / hagel / ſneeuw / ende variable winden verhindert tot den 7 dito / den windt Z. Weſt zijnde / ſoo liet den Generael de witte Vlagge waepen / tot ſeyn dat hy het Jacht verſpreken wilde ; haer

1643. April. haer toe-roepende / dat meer zeyls moesten maecken / ofte dat nae haer niet soude wachten / alsoo nu vande tweede reede-vous-plaets bewust waré; die tot antwoort gaven sulcks niet te konnen doen / ten ware dat het Jacht te berssten wilden zeylen / ofte dat alles van boven neder soude komen; kreghen als doen de hooghte van 58 graden 35 minuten / cours N. N. West; naer den middagh kreghen den ghewenschten Zuyden wint / die haer tot de repse seer nootsaeckelijck was; als doen quam des Generaels Galioen dicht voor by het Jacht heen drijven / zijnde van een Zee waters afgeslagen.

Tot den 14 dito niet voorghevallen zijnde / dan dat ghestadige stormen hadden / met epsselijcke holle dupningen / so wast als doen handigh stil weder / als mede slecht water / dies den Generael sijn bzeeden Raedt dede aen boort komen / den behouden cours was als doen N. W ten Westen.

Den 26 dito hadden een W. N. Westen windt / met reghen ende stijve koelte / cours N. ende N. ten Ooften / hebbende de hooghte van 45 graden 50 minuten: den bzeeden Raedt als doen weder aen des Generaels boort vergadert zijnde / soo is ghereselveert:

Resolutie. Dat de Schepen gelijck op een eenparige hooghte sullen zeylen N. Oost aen, tot op 43 graden Zuyder breete, te weten: dat het Jacht den *Dolphijn* het Ooftelijckste sal zeylen, daer aen den *Eendracht*, ende het Schip *Amsterdam* het Zuydelijckste; drie a vier mylen Ooft ende West van malkanderen. Sullen des nachts yeder een vuur voeren, om den anderen in alle voorvallende saecken te verkennen. Oock mede zeyl sparen, doch des daeghs de Mars-zeyls in de top voeren om beter gesien te werden. Op de 43 graden gekomen zynde, salmen het Lant soecken aen te doen om verkent te werden.

Den 27 dito des nachts hadden veel regens met stijve koelte vanden W. N. Westen / N. Oost aen zeylende / die met den dagh Z. West schoot; peylden de hooghte van 44 graden 7 minu-

7 minuten; naer den middagh verleden het Compas op 10 graden Noort-weſtwaerdtſingh. 1643. April.

Den 28 dito / met windt ende cours als vooren / ſoo vermiſten het Schip Eendracht, hebbende de hooghte van 43 graden / dies licht des nachts voerden.

Den 29 dito / des middaeghs de hooghten hebbende van 42 graden 58 minuten / ſoo bevonden haer met de ſtroom geweldigh om den Noort geſet te zijn.

Den 30 dito / de hooghte bekomende van 42 graden 40 minuten / ſoo ſagen die van 't Jacht des naermiddaeghs de Cuſte van Chili ontrent ſes Mijlen O. N. Oost van haer / het Lant hem met verſcheyden hooghten op doende / des een Canon-ſchoot deden / ende lieten de Prince-vlagghe van achteren waeyen / om den Generael ſulcks bekent te maecken / die daer ſtracx op af quam ſacken / vermits een groot ſtuck te louf-waerts was / des nachts af ende aen houdende / ſomtijts niet verre van de Wal grondt werpende op 30. 35. ende 40 vadem bruyn ſant. Siet de Cuſte van Chili.

Den eerſten May / mop weder met een ſlappe Zupelijcke koelte / zeylden het Jacht dicht langhs de Wal Noordelijck aen / ſiende aen Strant op verſcheyde plaetſen grooten roock maecken: den Heer Generael ſulcks te kennen gegeven zijnde / ſtierde des middaeghs den Fiſcael naer 't Jacht / met oydere / de plaetſen daer hy ſoude sien roock op gaen / te beſichtighen / daer ſo dicht voor by zeylende als 't mogelijcken ſoude weſen / alle vlijt doende eenige perſoonen aen boort te krijgen om verkent te werden. De koelte dan des naermiddaeghs wackerende / ſoo waren dicht onder de Wal op 18 ende 20 vadem kepſelſteenighe gront / onbequaem om te Anckeren; daer het voor een plaets / waer groote roock gemaeckt wiert / op de Lymeten / latende de witte Vlagghe tot teecken van Oyde achter af waeyen / op hope dat nemant ſoude aen boort komen / dat niemant / ſoo het ſcheen beſtaen dorſte / want ſaghender 2 a 3 langhs het Strant te Paerde rijden / doch met ſulck een ſnellen May.

1643. May. ren / dat in een ommeslen weder in 't Bolch waren / daer op oock eenighe te voet volghden / die oock voorts uyt het gesicht gheraeckten / sulcks dat niet bekennen konden / wat voor ghedaente van persoonen dit waren; oock brande het langhs de Wal soo vreeselijck / dat het niet mogelijck was met eenigh vaertuyg af ofte aen te komen / sonder perijckel te loopen van over stelpt te werden / dies het niet dorsten adventueren / den Generael van alles rapport doende. Teghens den avont quam het Schip den Eendracht (den 28 April van de Vloot verdwaelt zijnde) weder ten voorschijn; liepen als doen te samen langhs de Wal noch Noordelijcker heen / tot inde eerste wacht dat het Ancker op 45 vadem swarte sant-grondt lieten vallen.

Den 2 dito laveerden met mottigh dysigh weder / ende een O. N. Oosten wint de Wal langhs / die ontrent den middagh Z. W. ten Westen keerde / naermiddaghs was den breeden Raet vergadert / daer ghereselveert wierdt dat het Jacht soo langh langhs den Wal heen soude zeylen / tot dat het de rechte plaets ghevonden hadt / ende dat het dan weder keeren soude / om den Generael van alles rapport te doen; die onderwijlen in een groote inbocht ten Ancker ginghlegghen / dicht by een kleyn Eylandeken / daer drie groote gaten onder door liepen / daer men konde door sien of het welssels geweest waren: het Jacht geraeckte tegens den avont met stilte ontrent 2 groote Mijlen van 't voorsz Eylandeken op 16 vadem fijn graeuw sant-grondt ten Ancker.

N.B. Die by Zuyden dit Eylandt komt te vervallen / ende in de groote Inwijck van Chili begeert te wesen / sal noch een Mijl 5 ofte 6 om den Noordt moeten loopen / om aldaer den rechten Inwijck te vinden / legghende op de hooghte van 41 graden.

Die van het Jacht op den 4 dito noch besigh wesende met de rechte Bay te soecken / soo sagen ontrent den middagh / door 't opklaren van 't weder in 't Westen / een zeyl upter Zee komen /

men/verkenden sulcx het Schip Vlissingen te wesen/ hadt sijn 1643.
coers recht op 't Land toe geset/ en soude oock sonder twijffel May.
daer op gheloopen hebben/ so haer met een Canon-schoot niet
gewaerschout hadden/ want sy geen Musquet-schoot van de
Wal waren. Het Schip Vlissingen in perijckel.

Op den 5 dito den windt uyt den N. Westen hebbende/ soo verlenden des morgens het Compas van 10 op 5 graden Noort-oosteeringh/ 's avonts bevonden haer door het opklaren van 't weder in een groote Bay, daer den gantschen nacht op 20 vadem wasige gront bleven leggen.

Den dagh dan op den 6 dito door gheboocken zijnde/ soo voer den Stierman om te besichtighen of het den rechte Bay was die sy sochten/doch vondt geen openinghe/ dan beslooten Landt/ hadt aen de Zuydt-zijde van de selvighe dicht aen de Strandt een groot Huys gheslen/ daer een hout Cruys voor stont/oock niet verre van daer 15 ofte 16 personen te Paert/ sulcks dat hy vermoede het geen Indianen maer Castilianen te wesen. Ontrent den middagh wiert het Ancker weder gheligt: lieten het bet om den Noort voor staen/ tot dat naer den middagh voor de rechte plaetse quamen/ ghenaemt den groo- Komen voor den grooten inwijck van Chili, ten Ancker.
ten inwijck van Chili, maer konden wegens stilte/ende sterc-
ken ebbe die haer tegens quam/ daer niet binnen komen/ doch geraeckten noch teghens den avont achter Cordes-hoeck, op 13 vadem bruyne sant grondt/ met een N. Westen wint/ ten Ancker. Alhaer dien nacht gelegen hebbende/ soo zijn des anderen daeghs den 7 dito met een N. N. Westen windt onder zeyl ghegaen/ om den Heer Generael rapport te doen dat de rechte Bay ghevonden hadden/ doch waren tot vier uren naer den middagh besigh eer boven Cordes-Bay in Zee konden geraecken/ vermits de stercke vloet die 't voorsz gat in trock/ soo dat met laveren wepnigh voordeel deden/ sagen by wijlen 20 ende 30 Kupters te gheljck langhs Strant rijden/ sonder te konnen kennen van wat ghedaente ofte kleedinghe die waren: teghens den avont in Zee westende/ saghen de Schepen

1643. May. Amsterdam ende Eendracht mede op der zeyl / doch waren Z. W. ten Westen soo verre t' Zeewaerts van haer als de oogen konden/daer haer cours recht naer toe hielden.

Den 8 dito weder inde Vlodt ghekomen zijnde / ende den Generael van alles rapport ghedaen hebbende/ soo wiert des nachts haer Boot van een Zee-water inde kront gheslagen/ soo dat het verlooren.

De Vlodt komt in Brouwershaven ten Ancker. Den 9 dito met een Noorden windt recht voor de Bay ofte Inwijck wesende / soo stelden hare cours O. N. Oost daer recht op aen/alwaer des naermiddaegs met de gantsche Vlodte in een Bay (nu Brouwershaven ghenaemt) op 3 en een half vadem streck grondt ten Ancker quamen; het Schip den Orangie-boom(gelijck verhoopt hadden) daer niet vindende/ maer wel Vlissingen, eenighe daghen te voozen van de Vlodt verstreecken zijnde. Dooz des Generaels last lieten alle de Schepen de witte Vlagghe van achteren waeyen tot teecken van Vzede/ ende dat die persoonen die op Landt saghen/ vepligh aen boozt moghten komen; doch gheen vaertuygh ofte pemant vernemende / veel min dat aen Landt eenighe vzedeteeckens gaven/ soo wiert tegens den avont den vzeeden Raet beroepen/ ende gereesolveert dat het Jacht des anderen daegs den Inwijck in varen soude / om de gelegenthept der plaetsen te onderzoecken.

Den 10 dito woept een harden stozm uyt den Noorden/dies het Jacht ghenootsaeckt was te blyven leggen/ ende alsoo 't Schip Vlissingen voor vier sware Anckers dooz vreef/ook vreesde tegens de klippen te stooten/soo wast ghedzongen zijn groote Mast te kerven.

Het weder den 11 dito bedaert zijnde/so is den Heer Elbert Crispijnsen, nevens den Major Blaeuwbeck het Jacht aen boozt gekomen/met 25 Soldaten versterckt zijnde/met oydere van 't zeyl te gaen/om den Inwijck meerder te ontdecken; het Ancker dan gelicht zijnde/ zijn naer 't Robben Eylant t' zeyl gegaen/op 't Loot aen/ waer nevens achter een hoogen hoeck een

een fraeye sant-baij hielt wesen / om daer met het Jacht be-
quamelijck te legghen / maer alsoo het naer den middagh stil
wierr / soo voer den Major / neyens den onder-stierman Ian
Ioppen, met eenige Soldaten inde Boot / om de bequaemheyt
van de gronden doorgaens te peylen; die naer een weynigh
tijts weder aen boort komende / rapporteerden verschende per-
soonen soo te paert als te voet op Strant gesien te hebben / die
wel een wijl tijdts bleven staen / dan konden die niet te spraeck
komen / den Stierman had doorgaens het Loot gheworpen /
vindende op sommighe plaetsen 3. 4. à 5. vadem waters / doch
duyle gronden / onbequaem om te Anckeren / heeft oock den
voorsz Sant-baij niet konnen vinden; tegens den avont ghe-
raeckten met weynigh koelte in een groote Boerd (nu Dol-
phijns-voerd ghenaemt) recht voor 't voornoemde Eylant /
daer een Wijl in wesende / lieten het Ancker vallen op 12 va-
dem steck-gront / recht voor een groote sant-punct / alwaer tot
den dagh bleven leggen. 1643. May.

Den 12 dito / soo voer den Major met de Boot de voorsz
Boerd voorder op / om te sien of eenighe inwoonders sou kon-
nen komen te spreken; weder aen boort komende / verklaerde
de voorsz Rivière een Wijl opwaerts geweest te zijn / alwaer
twee Schuytjens sagh legghen / zijnde van 't fatsoen als haer
kleynste Schuyt / doch soo hoogh niet van verdiepinge / een
weynigh hooger van daer op een hoogen Bergh stont een ofte
twee Huysen met Riedt ghedeckt (soo hy sien konde) ende een
groot Hoop Kruys daer voor / met vier à vijf persoonen te
paerdt / voor van der twee seer dicht aen 't Strant quamen
rijden / den eenen in 't wit / ende den anderen in 't swart ghe-
kleedt zijnde / doch alsoo die inde Boot seer begonnen te roe-
pen / so renden sy voorts 't Boswaerts in / hy sulcks siende liet
de Dregge inde grondt werpen / daer een weynigh tijdts voor
bleven leggen / hebbende eerst een wit Laentje op Strant doen
stellen / met een Mes ende 2 ofte 3 Coraelen daer
by / haer toe-roepende dat sy haer Vrienden waren / ende dat sy

1643. May. by haer komen wilden / waer op dadelijck een teert / ende 2 à 3 te voet dit Vaentjen / met 't gheen daer by was / op genomen hebben / ende brachten 't selvighe Vaentjen soo verre in 't water werpende als hem moghelijcker was / te berghwaerts weder naer de sijnen toe rijdende : des naer middaghs waren weder verschenen persoonen nevens het Jacht aen Strant te paerde / daer de Majoor voorts na toe voer / doch 't was weder te bergheefs / want dicht aen Landt komende om met haer spraeck te houden / soo reden voorts deur / des belasten hy een van de Matroosen wat Coralen aen een stockjen te binden / en die op Strant te steecken / des avonts weder aen boort komende / haer des nachts een harden stoorm beloopende / soo dat noch een Ancker mosten toesetten.

Den 13 dito saghen sy aen de Zuydt zyde van de voorsz Voerd verschende persoonen te Paerdt rijden / waer van de sommighe in 't root / in't swart / ende in't wit ghekleet waren / doch konden niet bekennen wat natie het waren ; het weder dan naer den middagh beterende / alsoo den wint in't Westen schoot / so is den Majoor weder te Lande gevaren / ter plaetse daer hy daeghs te voozen de Koralen had doen stellen / maer bevont dat niemant daer ontrent gheweest was : teghens den avont sagen aen de Noort-zijde in een andere Speuyt grooten roock maecken / alwaer den Majoor met de groote Boot naer toe voer / doch heeft geen menschen vernomen / maer wel twee hupsen / nevens een groote blackte / daer veel Paerden / Offen ende Schapen liepen. Over dese vreemde besegeninge / ende de houte Krupssen die allenthalven voor de hupsen sagen staen / soo konden niet anders oordeelen / ofte de Spaensjaerden waren aldaer volkomen Meester ; doch soo veel men bemercken konde soo waren 't Chilesen ende gheen Spaensjaerden / zijnde te voet ende te paerdt / doch onghewapent. Dese voorsz Riviere ofte Dolphijns-voerd vertoont sich doorgaens ter beyder

Dolphijns-voerd.

wepder zijde met veel abrantagien ende bezaepde Landen / daer 1643.
veel schoone afwatteringen van 't geberghte tot beneden aen 't May.
Straet komen af-vlieten.

Den 14 dito in 't dagh quartier was't stil weder/doch lichten echter het Ancker / ende lieten haer boeghsaerden tot den dagh aenquam / daer het weder setten ; de Heer Crispijnsen ende den Majoor Fulkas sende/ namen den Boot van 't Schip den Eendracht, om voor uyt te varen/ende den Heer Generael van haer wedervaren rapport te doen : als daer naer de koelte een weynigh begon te wackeren/ soo hebben die van 't Jacht/ haer Ancker ghelight zijnde/weder voort-gheseurt/ komende ontrent thien uren by de andere Schepen inde Bay ten Ancker/ siende het Schip Vlissinghen sijn Focke-mast mede over boort legghen/ die sy nevens haer Boot ende beyde haer kleyne Schuyten / op den 12 des nachts inde grooten storm verlooren hadden. Het rapport in den Raedt dan overwoghen zijnde / so is den Majoor Blaeuwbeeck, nevens sijn Compagnie / met nieuwe Commissie weder naer het Jacht gesonden/om andermael de voorsz voerdt te ondersoecken/ ende 't sy met lief ofte leet pemant te spreken / dan mosten weghens de stilte tot den dagh blijven leggen. Zeylen andermael Dolphijns-voerd op.

Den 15 dito dan den wint klappelijck uyt den Z. Oosten waepende/soo gingen echter onder zeyl/ des middaeghs wiert het soo dysligh dat gheen Lant kennen konden / des het op 12 vadem landt-gront mosten setten ; desen dysligheydt des naermiddaeghs verdweenen zijnde / soo kroop den windt O. N. Oost/maer permits haer een stercken ebbe teghens quam/soo geraeckten haest buytens gaets in Zee/doch tegens den avont stil gewoorden zijnde/ ende de Vloet weder gaende/soo quamen met Sonnen ondergangh op 6 vadem landt-gront ten Ancker/daer op gisteren gelegen hadden.

Den 16 dito het Ancker weder ghelight/ende wegens stilte gheboeghsaert zijnde / soo wiert ontrent acht uren weder seer dysligh/ doch verdween haest in een klaer schoon weder ; quamen

1643. May. men ontrent den middagh met het Jacht op 14 voeten water ten Ancker / ter plaetse daer te voor de twee Schuytjens op Strant hadden sien legghen/ neven een groene blachte/ daer haer verscheyde personen te paert vertoonden / waer onder eene was / die met een groote Lancie veel bravaden maeckten: als doen lieten sy haer witte Vlagghe van achteren waeyen/ twee Canon-schooten tot teecken van vrientschap met los Crupt doende / dan het scheen dat die van 't Landt daer met wilden naer luysteren/ beginnende geweldigh in een spraeck te roepen/ die de onsen niet verstaen konden/ dat sy daer naer alsdus in Castiliaens veranderden / Auans arckebus é cavalieros, doch quamen selver niet uyt het Bosch/ daer noch by voegende / Ha cornudes fillies du poute, ghy luyden komt hier niet om goet te doen/ sulcks verstaende/ bemerckten het gheen Indianen, maer Spaenjaerden te wesen/ dies de witte Vlagge inhaelde/ latende de bloet-vlagge van achteren/ ende de Prince Vlagghe van boven waeyen/ tot teecken dat haer voor vyanden hielden / ende begonnen met scharp Boschwaerts in te schieten; den Majoor onderwijsen mede sijn volck gelant ende in ordere gheslelt hebbende / begon naer de twee voornoemde Huysen den Bergh op te marcheren/ die sy ledigh vonden / de vlucht genomen hebbende doen de Nederlanders landen: by de twee voorsz Schuytjens komende/ vonden die van geender waerde/ zijnde by gebreck van Spijckers van drie stucken met basten van Boomen aen den anderen genaeyt; den Luytenant des naermiddaeghs met een troup volcks te Landtwaerts in ghemarcheert zijnde / bracht een oude Chilesche Vrouw met twee kinderen in 't Quartier gevangen/ die niet verstaen konden. Ondertusschen hebben de Capiteynen Oosterman ende Flori, met haer Compagnien aen Landt diversche Embuscaden ghemaeckt om pemant te attrapperen / en heeft Flori een Chilees ghevanghen gekregen/ doch alsoo desen/ als mede de voorighe Vrouw ende kinderen de Spaensche Tale niet en verstonden / soo hebbey uyt haer wepnigh konnen trecken:

Bekomen gevangenen.

eenige

Eenige Matroosen die te Landt geweest zijnde/ brachten des avonts een partije Bonnen aen boordt / die sy in die huysen gevonden hadden, een van de haven op het Schip Amsterdam varende/ ghevanghen latende/ daer uyt den vyandt volkomen kundschap / soo van haer macht als voornemen heeft konnen bekomen. Dies den Majoor met sijn volck den 17. weder t' Scheep quamen. Den 18. naer den Vloot onder zeyl ginghy doch by ghebreck van windt / is den Majoor met sijn ghevangens met het Boot voor uyt geroept : het Jacht teghens den avont mede by sijn ander ghesel schap ten Ancker gheko-men zijnde. 1643. May.

Op den 19. dito is naer nieuw overlegh inden Raedt weder besloten / dat den Majoor met sijn Compagnie in 't Jacht den Dolphijn over gaen soude / 't Cas van Oforno door te zeylen / en hem inde Golffo van Ancoed op't een ofte ander Eylandt te begeven/ om eenighe ghevangenen te bekomen/ uyt welcken men de gelegentheyt van Castro souden konnen ver-nemen ; hy dan des naermiddaeghs met sijn Soldaten in 't Jacht over-ghetreden zijnde/ zijn nevens een groot Boot/ met een Westen windt t'zeyl ghegaen ; doch alsoo het avont ende doncker wiert/ ende dat dicht onder Landt waren / soo setten sy een Lanteern achter op/ somwijlen een schoot sonder scharp schietende / om van den Boot (dat een groot stuck achter uyt was) niet verstreecken te werden/ alsoo weghens stilte niet ver-der konden/ soo dat ghenoot saeckt waren te setten / des bleven buyten een Baen nevens een hooghen hoeck / op dite vadem buyme sandt-gront legghen/ onder wijlen noch eenighe Seyn-schooten doende : onder dit schieten wierden onverwacht twee Canon-schooten van een hooghen Bergh naer 't Jacht ghe-daen/ waer van den eenen koeghel dicht aen sijn zijde waterde : naer een wepnigh toevens quam het Boot by haer / dies het licht (dat achter voerden) uyt deden/ om aen 't Landt niet ghe-sien te werden : in welcke gelegentheyt met den anderen voorts raedt gepleeght hebbende/ soo is ghevolveert dat den Lupte-

Het Jacht verzeylt naer 't Ras van Oforno

E nant

1643. May. nant Willem ten Bergen, nevens Jan Thijsz (Opper-stuy-man op 't Schip Amsterdam) nevens 16. Mousquettiers in de groote Boot gaen souden/ om de gheleghenheydt van de Bay ende Strant dien nacht noch te onderseecken / ende 't Jacht daer in te kooren/ om voor 't Canon bevrijt te legghen : desen dan met sulcks besich wesende / soo hoorden die van 't Jacht des nachts ontrent elf uren verscheyde Mousquet-schooten doen/ niet twijffelende of sulcks gheschiede by haer uytghesonden volck/ des een Sargeant met ses Mousquettiers ghecommandeert wierden den haren inde kleyne Schuyt tot secours te volgen ; doch den Luytenant ontrent wijsen weder t' Scheep komende / verklaerde achter den hooghen Bergh veel Hupsen gesien te hebben/ dat allarm (soo van Trompet blasen/ Trommel slaen / als klock luyden) ghehoort / ende dat den vyandt verscheyde schooten op haer ghedaen hadt / die sy niet schuldigh ghebleven waren. Belanghende den Stier-man Jan Thijsz, die had de Bay rontom ghediept/ doorgaens vindende 7. 9. a 18. voeten waters/ goede grondt/ ende dicht by 't Dorp 12. a 13. voet / dan bleven tot den dagh met het Jacht leggen.

Den 20. dito lieten die van 't Jacht de bloedt-vlagghe waeyen/ ende lande den Luytenant met 50. Mannen ontrent een half Gotelinghs schoot by Oosten de Hupsen / daer den Majoor terstont met 16. Mannen in de kleyne Schuyt op volghde/ commanderende den Vaendraghel Blaeuwen-haen, soo haest de groote Boot weder soude gekomen sijn / het resterende volck aen Lant te senden/ en dat hy nevens den Opper-stierman met de voorsz Boot langhs 't Strandt varen soude/ om haer met sijn stuckkens Geschut te seconderen. Den Majoor sijn volck dan alle te Landt hebbende/ dede die op Strant in slaghordere stellen : ondertusschen quam den vyandt uyt het Dorp langhs 't Strant op haer aen marcheren / sterck ontrent 90. Mannen soo te voet als te paerde / daer die van het Jacht met haer Stucken dapper onder schoten/ soo dat die te

paerde

werde terstont het Spaensch kooselvolck plat ter aerden vallende / haer voets mede t'Boschwaerts in begevende: Den Majoor onderwijlen sijn Compagnie in ordere ghekreghen hebbende / trock op sijn vyandt aen / den Luytenant met eenighe vyer-roers den voortocht hebbende / begaf hem mede in 't Bosch / op sijn vyandt aenvallende kreegh in der haest ses gequetsten / doch geen ondert wesende / soo ginghen de schermutsel ter deghen aen / tot dat eyndelijck den vyandt de vlucht Boschwaerts in nam / achter latende 6. dooden / nevens 15 a 16 paerden. Dit alsoo afgeloopen zijnde / keerde den Majoor met sijn volck weder naer 't Strant / om alsoo door 't Dorp naer haer Redoute te marcheren; op 't geberghte komende / sochten naer het Geschut daer des avonts te vooren mede ghe schooten hadden / dan vonden niet als een ledige Affuyt / soo dat het vermoeden was / dat sy de Stucken in Zee gesmeten hadden: met de 15. a 16. veroverde paerden reden naer 't Bosch / daer een Chilees ghevanghen bequamen / die by den Majoor ghebracht wierdt; Op 't geberghte zijnde / vernamen vijf a ses troupen des vyants in 't Bosch / en een partye te paerde in een blackte: op den middagh stierde den Majoor sijn Vaendrager met het Boot naer den Heer Generael / om hem alles te verwittighen. Naer den middagh wierdt den Luytenant met 60. mannen / nevens den gevangen Chilees naer 't Bosch gecommandeert / om te sien waer den vyant haer goet gheberghte hadden; desen een wenigh inwaerts gemarcheert zijnde / vonden haer vyant op een blackte in ordere staen / daer mannelijck op aen vielen / haer doende het Bosch in vluchten / achterlatende haren Generael Andrea Munes Iserrera, die van het paert ghe schooten wierdt / nevens eenighe anderen / ende alle hare bagagie / dat van 't volck gheplundert / ende tot buyt in 't quartier ghebracht wierdt. Aldus maeckten de Nederlanders haer meester van Carel-mappa, zijnde een Frontier-plaets dicht aen Strant / hebbende een Fortje ofte Redout van Palessaden / met een houtt-weer en twee flanckeringe / versien zijnde met 60. Soldaten

1643. May.

Schermutsel voor Carel-mappa.

Dat sy veroveren.

1643. May. ten en twee Metale stuckens-Geschut: Pergelische Frontier-plaets leyt mede ontrent 4. mylen Oostwaerts/ S^t. Michiel de Calibuco genaemt/ met gelijcke Redoute versien/ ende met 40. Soldaten neven een Metael Stuckken beset: Beyde dese voorsz plaetsen zijn Frontieren teghens die van Osorno ende Conco, zijnde een Natie haer naest gheleghen/ daer ghestadigh tegens oorloghen. In *Carel-mappa* vonden wy onsen daer naer N. B. Brieven, gheschreven inde *Conception* van dato den 28 Februarij 1642. by welcken verklaerden schryvens uyt *Lima* ontfangen te hebben, hoe dat de *Hollanders* voor hadden met twaelf Schepen, in twee esquadrons, haer inden Jaere 1643. op de Custen van *Chili* sterck te maecken, en haer van de plaetsen ende havenen van *Chilove* ende *Baldivien* te versceckeren, oversulcx dat die van *Chilove* souden waerschouwen wel op haer hoede te wesen.

Daer den Generael Brouwer in Persoon komt.

Den Heer Generael Brouwer van dit alles kennisse bekomen hebbende/ resolveert in persoon derwaerts te gaen/ om een wacker oogh op alles te hebben / met hem nemende de Compagnien van Capitein Vosterman ende Flory: belastende de Raeden Elias Herckmans ende Elbert Crispijnsen met de Schepen Vlissinghen ende Amsterdam te blyven leggheh/ alsoo Vlissingen ongeschickt ende reddeloos was/ sulcks dat het verrimmert wiert. Op aldaer dan op den 21. dito des naermiddaeghs met het Schip den Eendracht gearriveert zijnde/ gebiet de twee mede gebrachte Compagnien Soldaten voorts te Lande gesonden te werden.

Hier dan tot den 24. dito stil gelegen hebbende/ soo wert gewaer/ dat haer gereedt te maecken om daeghs daer aen van Carel-mappa te vertrecken.

Steecken Carel-mappa in brandt/ ende verzepten.

Den 25. dito met den dagh gebiedt den Heer Generael Carel-mappa in brandt te steecken/ ende alles te vernielen daer hare vyanden pets nuts konden uyt-trecken/ jae de bekomen paerden doodt te schieten; dit ghedaen zijnde ginghen tegens den middagh onder zeyl/ haer de tweede Frontier-plaetse/ghenaemt

nemt S^t. Michiel de Calbuco / leggende inde binnen-Zee oft Golfo de Ancoed: mmer alsoo het Schip den Eendracht in een Com zeylde / daer het met 't vallende water niet upt konde gheraecken / soo waren die van 't Jacht mede ghenoot-saeckt het op 18. voeten waters te setten; dese voors Com is gelegen aen de N. Oost-zijde van 't Lant / daer men met hoogh water sonder raecken wel kan zeylen. 1643. May.

Den 26. dito den Eendracht klaer gheraeckt zijnde / soo zijn met een O. Z. Oosten windt weder onder zeyl ghegaen / des naermiddaeghs het Ras van Oforno doorlaverende / quamen des avonts onder de Noordt-zijde van de Wal op 4. vadem sandt-gront ten Ancker. Passeren het Ras van Oforno.

Den 27. dito / met stil mottigh weder / seer variabel upt den O. Z. Oosten / soo zijn weder onder zeyl ghegaen / om op de Reede voor S^t. Michiel de Calbuco ten Ancker te komen; doch van haer gevangen Chilees ghewaerschout zijnde (alsoo hy daer meer gheweest was) datter veel Clippen in 't water lagen / soo dat met den avont wel licht een ongheluck krijghen souden / te meer haer het vaer-water onbekent zijnde / soo hebben sulcks den Generael aenghedient / dies het goedt vonden onder de wal op seven vadem waters sandt-gront te setten.

Den 28. dito was 't mottigh reghenachtich weder / met een stijve koelte upt den N. N. Oosten / tot den middagh toe ghelaveert hebbende / soo waren ghenoot-saeckt wegens de sterche Ebbe die haer tegens quam / weder onder de Noort-zyde van't Landt op viet vadem sandt-grondt / met kleyne Schelpkens vermenght / ten Ancker te komen. Den grooten Boot van 't Schip Amsterdam des naermiddaeghs voor upt ghesonden zijnde om te diepen / is naer wenigh tijdts weder ghekomen / seggende over al diep ghenoegh te wesen / dat mede geen Clippen onder ofte boven water vernomen hadden; waer op het Jacht des naermiddaeghs met schover-zeyls weder ghecommandeert wiert t'zeyl te gaen / die wel haest anders bevonden / want in 't laveeren schuurden by een grooten Clip langhs /

1643. May. Periculeus haer-water naer S. Michiel de Calbuco.

vijf ofte ses voeten onder water staende/ soo dat de Schegge nevens een stuck van de Spuit quam boven dryven / werdt siende vonden haer onder 10. à 12. diergheliicke Clippen verwerdt/ eenige gelijcks water/ anderen 2. à 3. voeten daer onderleggende/ dies het voorts naer den Eendracht toe draghende hielen / die onder de wal gheset lagh/ daer op 10. vadem sandtgront ten Ancker quamen ; Crispijnsen nevens den Majoor Blaeuwbeeck voeren den Heer Generael-voorts aen boordt/ rapporterende in wat periickel sy geweest waren/ ende dat het niet mogheliick was met de Schepen voor Calbuco op de Reede te komen/ soo wegens de menighte van Clippen/ als een groot Riff dat recht voor 't gat / ende niet hoogh water onder lagh.

Des het verlaten.

Den 29. dito/ den Heer Generael met sijn by-hebbende Raden over wegende de periculen/ die het aenkomen der Schepen voor Calbuco onderworpen waren/ resolveerden het daer by te laten blyven / ende het Fort Castro op te soecken/ des onder zeyl gingen/ met een N. N. Oosten windt Z. ten Westen aengaende / soo quamen des naermiddaegs tusschen twee Eylanden op 14. vadem sandt-gront ten Ancker ; teghens den avont gingh eenigh volck te Landt / om Schapen of eenigh ander Vee te bekomen / niet mede brengende als een Schaep dat aen een boom gebonden was.

Den 30. dito/ was 't dysigh weder/ met een sijde koelte uyt den N. N. Oosten/ als doen gingh het Jacht door ordre van den Heer Generael weder onder zeyl / cours Z. W. ten Zuyden aen stellende/ quamen weder onder een ander Eylandt op 14. vadem schoone grondt ten Ancker / alsoo niet wisten of op de rechte passagie waren ; daer den Majoor nevens de twee Capiteyns met alle haer Soldaten te Lande gingen/ om eenighe ghevangens te bekomen / die des avonts weder aen boort quamen/ geen Indianen ofte Castilianen vernomen hebbende; mede brenghende menighte van Schapen / daer onder vijf groote Kameel-Schapen waren / hebbende fijne Wolle / met

Kameel-Schapen.

halsen





halsen ter langhte van 3. a 4. voeten / zijnde niet goedt om te eten / als oock het vleesch soo rap als dat der vleesch is. Van welcke Schapen de Spanjaerden dese getuygenisse geven. Onder alle enghenschappen van de Schapen van Peru, is dese eene / dat sy tusschen de 50. ende 75. pondt ghewichts lichtelijck draghen ghelijck de Kemelen doen / den welcken sy seer ghelijck zijn / dan alleenlijck dat sy gheenen bult en hebben / ende insghelijcks zijn machtigh (ghelijck 't selvighe by de Spanjaerden bevonden is) eenen mensch 4. ofte 5. mijlen daeghs te voeren; ende begrimmende moede te werden / sullen teghens de aerde gaen legghen / en wat men daer toe doet / men salse niet doen op staen / noch met smijten / noch met op te helpen / maer alleenlijck met haer gheheelijck te ontladen. Ende wanneer daer pemant op rijdt / indien sy moede werden / ende nochtans vooyt ghestout zijn / soo keeren sy het hooft teghens den genen die daer op rijdt / ende berispen hem met seer vuyle stanck / soo dat 't selve schijnt te wesen van 't ghene sy inde mooche hebben. Het is een ghedierte 't welck seer nut ende profijtelijck is / want het heeft seer fijne Wolle / principalijck die sy Pacos noemen / die sommige lange blocken van Wolle hebben: wepnigh eten ofte drincken sy / principalijck de geenen die wercken / ende eten Maiz, gaen 4. ofte 5. dagen sonder drincken: Het vleesch heeft goeden smaeck / ende is seer ghesondt / soo wel als van eenighe Hamelen diemen upt Castilien souden mogen halen. Waer van den curieusen Leser tot meerder vermaeck de afteeckeninge hier by gevoeght hebbe. 1643. May.

Conquesten van Indien Lib. 3. cap. 36.

Figure N°. 1. *Sijnde een Kameel-Schaep, nevens een Chilees met sijn Vrouw.*

Belanghende de andere Schapen / die waren soo groot als de Hollandsche / zijnde seer goedt van smaeck / ende bequame verversschinge vooy de Vloot / alsoo in langh gheen beter gheha dt hadden.

Den

1643. May. Den 31. dito / met nijn weder ende fraepe koelte upt den N. N. Westen / het Ancker weder ghelight zijnde / zeylden Z. W. ten Westen aen / om een ander Eylandt (Pechelinge ghenaemt) aen boort te zeylen : ontrent den middagh soo sagher onder een ander Eylandt een Spaensch Scheepken leggher / des deden de voir om daer by te komen / daer wegens contrarie windt / tot den avont mede besigh waren / het Ancker op 14. vadem sandt-gront daer ontrent kende vallen : Den heer Generael sont voorts eenige Boots met volck derwaerts / om te sien hoe het gestelt was ; die weder komende rapporteerden / dat het met schoone Peelen geladen inde grondt lagh.

Iunius. Den eersten Junij met den dagh voeren alle de Soldaten / nevens soo veel Matrosen als wilden / aen Landt / die op den dagh veel Schapen aen boort sonden ; teghens den avont is het voorsz Spaensch Scheepken (S^t. Domingo genaemt) op Strant sittende / ghebosten / wegens den harden stozm die upt den N. N. Westen op stack / ende den gantschen nacht duurde / soo dat de Soldaten in vier groote hupsen die op Strant stonden / dien nacht bleven logeeren / die des anderen daeghs weder t' Scheep quamen / alsoo zeyl maeckten om haer repse te vervorderen.

Den 3. dito met een N. N. Oosten windt noch al op Castro advancerende / bemerckten in 't voorby zeylen / dat haer vpanden op verschepde Eylanden haer eyghen hupsen in brandt staecken : tegens den avont ontrent een Pistool-schoot onder de N. West-zijde van de Wal op 15. vadem bzupne sant-gront een Ancker komende / soo sagen (het doncker wesende) de lucht in 't Noorden soo roodt ontteecken of een gantsche Stadt in brandt gestaen hadt.

Den 4. ende 5. dito / rouw ende bupachtigh weder zijnde / dat gewelidge val-winden over het geberghte gaf / soo bleef de Vloot stil legghen : Onderwijlen was den Majoor met twee Boots de Rivier van Castro opwaerts ghesonden / om naer alle gheleghentheden te vernemen / die des avonts weder in de

Vloot

Vloot komende / rapporteerde dicht onder de Stadt Caſtro geweeſt te ſijn/alwaer haer 40. ende 50. mannen/ſoo te voet als te paerdt vertoont hadden / die op haer begonnen te ſchieten. Het des nachts ſtil weder ſijnde / ſoo lieten haer tot voor de Stadt roe boeghſaerden/ daer op 2. en een half vadem ſteeck-gront ten Ancker quamen / een ſchoot met Canon doende; doch inde Stadt gheen gewach hoorende/ hielden haer tot den dagh toe mede ſtil. 1643. Iunius. Komt voor Caſtro ten Ancker.

Den 6. dito/ met den dagh verſchepte ſchooten op de Stadt ghedaen hebbende / vertoonde haer den vpandt te paerdt ende te voet/ ſoo op de Strant/als 't gheberghte/ dies den Majoor (van den Heer Generael commiſſie bekomen hebbende / met alle de Militie te Lande ghevaren is / ſijn volck beneden aen Strant in ordere ſtellende/ trock den Luytenant Croeger met den voortocht den Bergh opwaerts/ die van de reſte gevolght wiert/ſoo dat de Stadt ſonder eenighe wederſtant in trocken/ de ſelvighe ledigh ende verdeſtrueert vindende/ ſijnde veel huyſen tot de grondt toe afghebrant/de reſterende/nevens kercken ende andere ghemeyne gebouwen/van haer daecken ende alles berooft/ daer mede de Inwoonderen naer 't Boſch ingevlucht waren : daer wierden verſchepde partyen upt gheſonden/ ſoo om eenige Inwoonderen met minne/als gevangens met ghewelt te bekomen / om aen kenniſſe van alle de ghelegentheden daer ontrent te gheraecken/ doch alles was te vergheefs/alſoo te kloeck in 't voorvluchten / ende de weghen beter bekent waren : Onder dit ſoecken ſoo vonden des naermiddaeghs een dooden Chilees in een droogen Put leggen/die vermoedt wiert van de Caſtilianen vermoort / ende daer in gheſmeten te ſijn/ (alſoo niet langhe doot gheweeſt was) om naer der Nederlanders vertreck/ſulcks de andere Chileſen te toonen / ende voor oogen te ſtellen/ wat van haer te verwachten hadden/ ſoo in haer handen vervielen / doch voor haer vertreck namen hem daer upt/ ende wiert begraven/ om ſulcks van ſijn mede-lants-lupden niet bemerckt te werden. Des avonts brochten de Dat verooberen. N. B.

1643. Iunius. Matroosen veel Appelen aen boort/ ende bleven de Soldaten te Lande/ om te sien of des morgens eenige beesten konden komen.

Den Heer Generael dan op den 7. dito siende dat daer geen apparentie was eenige Inwoonderen/ soo Chilesen als Castillianen te bekomen/ soo weghens de onbekende wegen/ als continueel reghen/ ende den tijdt te kostelijck achtende/ om soo onnut te verslijten/ resolveerde te vertrecken/ doende derhalven des avonts alle de Soldaten aen boort komen / ghebiedende eerst te vernielen wat daer inde Stadt noch moghte over ghebleven zijn.

Gelegentheydt van Castro. Castro nu met veel schoone treffelijcke ghebouwen desolaet ende verwoest leggende/ is seer vermaeckelijck op een hooghen Bergh gelegen/ rontomme met veel schoone frupt-boomen beplant/ hebbende schoone bouw-landen / daer noch verscheyde granen te Velde vonden staen / versien met Fonteynen ende andere verscheyde wateren/ seer goedt om te dincken; aen Strant vloeyt daer een dagelijcks tyt van 13. a 14. voeten waters/ soo dat het ghebeurde dat het Jacht den 6. wel vier voeten op een Epcken geboeyt sat/ des men daer in alles voorsichtigh wesen moet.

Daer van daen ghetrocken. Den 8. dan met den dagh vertrocken zijnde/ soo mosten weghens stilte den gantschen dagh boughsaeren / komende des avonts onder 't Landt op 26. vadem ten Ancker; daer den 29. dito wegens stilte bleven leggen/ dies den Mafoor met eenige Soldaten te Lande ghevaren is/ om te sien of eenighe beesten/ Schapen ofte Verckens soude konnen bekomen/ daer van des avonts wel meer als hondert Schapen/ ende 12. groote Verckens aen boort brachten / hebbende vijf huysen die op de Strant stonden/ in brant gesteecken.

Den 10. met stilte de Schepen voort boughsaerende.

Den 11. dito met den dagh en een N. N. Oosten tot-zepls koelt weder onder zeyl gegaen zijnde/ soo waren gedwonghen het naer den middagh op 5. vadem singel-gront te setten/ alsoo de stroom

- de stroom haer heel de binne-landsche Zee inwaerts soude ge- 1643.
- hebben; aen het naeste Eylándt te Lande ghegaen Iunius.
zijnde / soo brachten die van 't Jacht des avonts ontrent
- vette schapen ende 15 a 16 hoenderen t' Scheep / aldaer
geen menschen vernomen hebbende.

Den Eendracht onder een ander Eylándt ten Ancker ghe-
raeckt zijnde; soo maeckten die van 't Jacht ontrent
vooz dagh (op den 12 dito) zeyl / om by haer Generael te ghe-
raecken / de windt Zuydelijck zijnde / een Canon-schoot van de
wal zijnde / zeylde tegens een Riff / daer met het achterste van 't Het Jacht in perijckel.
Jacht wel anderhalf uur vast saten / dat niet sonder perijckel
soude gheweest hebben / ten ware het een wassende water ghe-
weest ware: dit vooz. Riff / ofte dese klippen leggben in 't veste
rack van Castro afkomende / daer men met hoogh water son-
der eenige schade kan over zeylen; ontrent den middagh qua-
men by het vooz. dese verhaelde Spaensche Schip op 10. va-
dem sandt-gront ten Ancker / zijnde met hoogh water aen een
ander Eylandt gedreven. Dooz des Generaels bevel wierden
daer soo veel Deelen upt ghelost / als den Eendracht ende het
Jacht berghen konden; de Soldaten onderwijlen aen Landt
ghevaren zijnde / brachten des avonts veel Schapen mede
t' Scheep. Bevonden alhier met een Z. Z. Westen Maen
hoogh water te wesen.

Den 13. dito / daer met een Z. Z. Westen windt blijvende
leggben / soo wiert den Majooz met alle de Soldaten weder te
Lande gestelt; Den Luytenant Croeger den voorleden nacht Bekomen Ghevangenen.
aen Landt gebleven zijnde / brachte des morgens een Jonghen
Chilees ghevangen aen booz; verscheyde troupen Soldaten
ginghen op desen dagh te Landewaerts in / die teghens den
avont weder t' Scheep quamen / ghevanghen brenghende een
oude Castiliaensche Vrouwe van ontrent de vijf-en-tseventig
jaren / als mede menighte van Schapen / doch lietender we-
gens de veelheydt een groote party loopen. Naermiddagh is
dooz des Generaels oozdere het voorseyde Spaensch Schip /

1643. Ianius. S^t. Domingo ghenaemt / in brandt gheſtoocken.

Den 14. dito des morghens de ghevanghen Caſtiliaense Vrouw/ende Jongen Chilees weder te Lande gheſeilt zijnde/ ſoo hebben wy een Noorden windt haer Ancker ghelight/ des naermiddaeghs onder 't Eylandt Gnack, een Goedings ſchoot van 't Landt op 40. vadem ſettende/ alſoo weghens de Stercken ſtroom met zeylen geen profijt doen konden.

Den 15. dito/ met variabel weder ende windt weder onder zeyl ghegaen zijnde/ ſoo ſaghen des naermiddaeghs aen ſtierboort O. ten Zuyden van haer/ een Mijl bupten de wal/ende ontrent 4. Mijlen van 't Ras van Oforno een groot Riff leggheu/ 't welck met hoogh water onder lept/des avonts op 30. vadem ſteck-grondt ten Ancker komende.

Den 16. dito/ een ſtyven koelte upt den N. N. Weſten hebbende/ſoo gingen met den dagh onder zeyl/ des naermiddaegs ongeſtadigh weder zijnde/ ende voorts laverende/ ſoo quamen tegens den avont in 't Ras van Oforne, daer 10. 12. ende 14. vadem waters vonden/ende alſoo de Ebbe verloopen was/upt vreeſe van met de vloet de Inlandtſche Zee weder in te drijven/ het Ancker vallen lieten/ dat op 42. vadem klip-grondt hechte/ſoo dat de voorighe 10. 12. ende 14. vadem ſandt-gront/ een banck moet geweeſt zijn. Outrent middernacht de vloedt verloopen zijnde/ende aldaer met het Jacht niet ſonder perijkel leggheude/ alſoo het ſomtijdts door de ſtercke ſtroomen die dit gat door trecken/voor ſijn Ancker rontomme dreepde/ inits naer 't Noer (hoe wel daer geſtadigh een Man aen ſtont) niet en wilde lupſteren/ſoo vonden raetſaem het ſelvighe te lichten/ om met de Ebbe voor Carel-mappa te komen/ en daer tot den dagh toe te Anckeren / en by 't Schip Eendracht te blyven/ maer dreven met groot periſckel de voorſz plaetſe voor by hebbende een gheſtadigen regen; daer dan mede beſigh zijnde/ſoo vonden dat het Ancker in een klip gelegen had/ alſoo den eenen arm afgewonden was.

Passeert het Ras van Oforne.

Den 17. dito / den windt met mop weder van den Zuyden hebbende/

hebbende/ soo deden die van 't Jacht haer devoir om in Brou- 1643.
wers-haven by de Schepen Amsterdam ende Vlissinghen ten Iunius.
Ancker te komen / ghelijck sulcks ontrent ten 10. uren ghe-
luckte. Den Generael des anderen daeghs daer aen des mid-
daeghs met een O.N.O. Oosten windt daer mede binnen ghe-
raeckende / soo dat nu de vier Schepen weder by den anderen
waren. Op dese binnen-reyse heeft den Generael een sieckte Den Gene-
ghekregen/ daer vanhy seer swack was/ ende continuelijck te raal Hen-
bedden bleef leggen. drick Bron-
wer wordt
sieck.

Tot den 21. deser-hier dan ghelegen hebbende/ onderwijlen
de Schepen schoon ghemaeckt ende versien zijnde; soo wiert
by den Generael ende sijnen broeder Raedt resolutie ghenó-
men/ dat de Heer Elbert Crispijnsen, met het Schip den Een- Resolutie/
dracht ende 't Jacht den Dolphijn naer Baldivia soude zeylen/ doch voor
ende sijn E. op 't spoedighste door 't voorsz Jacht kennisse eerst tot
doen hebben / soo wel van de ghelegenheyt des Havens ende gekomen.
't inkomen van dien/ als van de volckeren ende hare regierin-
ghe / oock wat vpanden daer ofte daer ontrent mochten zijn;
op dat ondertusschen de Schepen Amsterdam ende Vlissingen
ghereedt zijnde / dateliscken soude volghen / doch sulcks bleef
voor een wijl tijdts achter wegh wegens de extraordinarische
groote Noordelijcke stormen/ ende harde winden / waer door
het niet mogelijck was met Schip ofte Jacht om den Noordt
te komen / ghelijck sulcks hier naer breeder verstaen sal wer-
den. Des nachts kregen een harden storm uyt den Noorden/
soo dat het Jacht voor sijn Ancker door dreef/ en gheen ande-
ren acht voort hebbende / dede een Canon-schoot / des hey van
den Eendracht met een Ancker ende Touw geholpen wiert.

1643. Iunius. Den principael houder deser Voyagie tot hier toe op het Jacht den *Dolphijn* gevaren hebbende, soo sal den gunstigen Leser gelieven acht te nemen, dat hy den 22. deser Maendt Junij op het Schip den *Eendracht* door last van den breeden Raedt overghegaen is, ende sal hem inde voorder beschrijvinghe daer naer hebben te reguleren.

Den 23. dito soo liet den Generael die van't Schip den Eendracht, ende het Jacht weten/dat sy haer gereedt souden houden om op mozghen naer Baldivia te verzeylen; des het den 24. dito met eenen O. N. Oosten windt upt de Bay van Brouwers-haven op de Reede brachten / daer het nevens het Jacht op 4. vadem waters setten: daer zeyl reed leggende/soo is by den Scheeps-raedt beslooten/dat weghens schaersheydt van vpvres het Landtsoen van brood ter weecke op 2. en een half pondt de man stellen souden: des naermiddaeghs kregen een harden storm upt den N. Oosten/ des noch 3. sware Anckers lieten toegaen.

N. B. Die met eenighe Schepen alhier in Brouwers-haven ten Ancker wil komen, sal moeten gaen legghen op 4. vadem waters sandt-grondt / ontrent anderhalf Gotelingh-schoots N. ten Oosten vande Noozt-hoeck der selver Reede / alwaer op dees tijdt des Jaers de beste Ancker-grondt is.

Den Eendracht ende het Jacht hier dan tot den 2[illegible]. dito ghelegen hebbende/kreghen oydere niet te verrecken/voor dat de Schepen Amsterdam ende Vlissingen mede vaerdigh waren/om alsoo gesamender handt de reyse te aenvaerden.

Iulius. Den 2. Julij was't mottigh dysigh weder; alsoo als doen by ondervaringhe bevonden wiert / dewijle het rantsoen wat sober uptdeelden / dat eenighen haer verstouten des anders rantsoen/als Brood/Vleesch/Speck/en Taback diefachtigh afhandigh te maecken / soo is den Secreten Raedt des naermiddaeghs daer op er vergadert/ende sulcks met aenslaen van

Placcaten

Placcaten in alle de Schepen op straffe van de Doodt verboden. 1643. Julius.

Den tijdt dan met stil leggen tot den 8 dito door ghebracht hebbende / haer ondertusschen van water ende brandt-hout versiende / soo kregen des naermiddaeghs weder een Noorden windt / die in dese quartieren altijdt mottigh regenachtigh weder ende harde stormen veroorsaeckt. Den breeden Raedt als doen vergadert zijnde / is resolutie ghenomen / alsoo met die windt (die hier ten dese tijde des Jaers meest waeydt) upt Brouwers-haven niet wel in Zee konden gheraecken / dat met de eerste bequaemheydt naer Carel-mappa souden loopen / om van daer beter t' Zee te komen / onderwijlen niets te versuymen dat tot bevorderinge haerder repse soude dienstigh geacht werden.

Den 10 dito hadden upt den Noordt-westen een harden storm / soo dat voor haer swaerste Anckers dryftigh raeckten.

Op den 11 dito des morghens mop weder zijnde / soo zijn alle te samen met een N. Westen windt upt Brouwers-haven naer Carel-mappa t' zeyl gegaen / daer des naermiddaeghs op schaers drie vadem steck-grondt ten Ancker quamen : doch alsoo de wal te naer lagen / ende met laegh water gront raeckten / soo hebben op den 12 dito haer Anckers verset / tot op 4 vadem waters quamen. Verzeylen naer Carel-mappa.

Den 13 dito een harden storm upt den Noorden / met mottigh regenachtigh weder / dat naer den middagh wat besadigden / als doen wierden eenige Soldaten te Lande gecommandeert / om te sien of eenighe Beesten konden bekomen ; die bevonden dat de Castilianen naer haer vertreck daer wel geweest waren / alsoo in 't Bosch veel groote ledighe kisten sagen staen / die weder opgegraven hadden.

Den 14 dito woept een vliegende storm upt den N. Oosten / met veel hagel ende blixem vermenght zijnde / soo dat genootsaeckt waren alle haer Anckers te water te brengen.

Op den 15 dito met een W. N. Westen windt redelijck weder

1643. Julius. weder zijnde / soo peylden als dien het cliff dat voor Carel-mappa leyt/ N. West vanden hoogen hoeck af/ ende Z. Oost van malkandren ontrent een Hörelingh-schoots / streckende O. Z. Oost / ende W. N. West aen de Oost wal voor dese voorsz Baye.

Den 16. dito / met variable winden mootigh weder zijnde/ sodat den Luytenant Rembagh ontrent den middagh met 30 Mannen een groot stuck Landewaerts in gegaen/ om eenige Beesten te bekomen. Desen Rembagh, zijnde Luytenant van Capiteyn Flori, op den 17. dito des naermiddaeghs weder aen boort komende / heeft drie Castilianen mede ghebanghen ghebracht/die hy bekomen heeft aen een plaetse / ghenaemt las Bahias, zijnde ontrent 3. Mijlen van Carel-mappa, houdende aldaer nevens 2. a 3. andere Spanjaerden (die het ontkomen waren) de wacht teghens de Ankaos, ofte rebellighe Chilesen. Waer van den eenen genaemt was Juan Mascaregnes de Sosa, zijnde van afkomste een Portugees, ghebooren tot S^t. Francisco de Quito in Peru, die verklaerde / ontrent 68. Jaeren oudt te wesen / ende dat ontrent 40. Jaeren in Chili gedient had/als seven Jaren in de Conception, ende 33. Jaren in Carel-mappa, soo dat eyndelijck tot het Sergeantschap geraeckt was. Dat zint sijn komste in Chili, nerghens als in de Conception ende tot Castro ghewest was; als wel daer te vooren in Arauco, zijnde 't selvighe versien met een Kasteel Fort/ S^t. Philippo ghenaemt / leggende ontrent een Canonschoot van de Zee/daer men aenkomen moet/hebbende een besettinghe van 500. Castilianen. Dat noch aen de Landt-zijde leyt een klepn Fortjen leydt/doch van weynigh importantie. Dat het hier tegenwoordigh het winter saisoen was/ dan dat het meeste quaedt weder over was/ende oock gheen extraordinarise harde winden ghewaeyt hadt/ ghelijck het op sommighe Jaeren wel dede/ die soo krachtigh waren/ dat de Bergen dede schudden/Boomen ende Huysen om verde werpen. Dat in de Maendt van Augustus de Weste winden souden beginnen

Bekomen drie Spanjaerden gebanghen.

Confessie van een Spanjaert

beginnen te waepen / doch dat die niet langh duuren souden. Sepde in Osorno 1. veel / doch in Baldivia meerder Goudt te wesen / des soo arbeyden ende pijneerden wilden / dat haer geen Goudt ontbreken schude. Dat de Indios sulcks ten allen tijden tot hare cieragie / ende nae haren rijckdom in stucken als litten van vingheren groot / met gaetkens doorboort / aen snaertjens ghereegen om den hals / 't hooft / ende elders droeghen / ende dat in Castro teghenwoordigh gheen Goudt en hadden / alsoo de Indianen in 40. Jaren zedert de revolte niet ghemijneert hadden. Voorts verklaerde / den Generael van Castro, van Osorno upt Castiliaensche Guders ghebooren te wesen / ghenaemt Don Ferdinando Alverado, zijnde een Man liberael / ende vreedsaem van humeur / altijdt geweest zijnde Encomendero, als een repartinent in Castro hebbende / daer nevens een tractement van dupsent Patacques 's Jaers / met alle de Soldaten die vande Oucaes gevangen worden. Dat hy over drie Maenden daer eerst gekomen was / soo dat noch niet veel ghesprospereert was / mede brenghende tot een Cargasoen ontrent 40 Pottijssen Wijn / wat Laecken ende Kowaens Lywaet / om te verhandelen. Dat het ontrent 48 Jaren gheleden was / dat de Spanjaerden upt Baldivia gedreven waren / en dat doer naer een ander Spaensch Gouverneur aldaer met 2. a 300. Castilianen weder gekomen was, maer vonden geen lijf-tocht / vergingen van honger / soo datse met groot perijckel naer Osorno reviereerden. Dat daer ontrent 16. Jaren gheleden / een Schip van Lima (onder den Generael Pedro Rijéquo Marseiliaen) gheweest was / die aldaer by de Oucaes grooten buyt gemaeckt hadde / soo dat de Soldaten sommighe 6. 10. Jaer pondt Goudt daer van brachten. Sepde de de Sterckte van de Conception ontrent een ligua van daer te wesen / daer de Schepen aenkomen / en dat men aen de Stadt niet als met klein Vaer-tuygh komen kan. Dat aldaer een Fortjen gheliick en Carel-mappa is / met hondert Soldaten beset zijnde. Dat de Inwoonderen bestonden upt Soldaten ende Burgers

1643. Julius

G

1643. ghers uyt verscheyde Natien / doch alle onder den naem van Castilianen, zijnde ontrent 200. sterck / ende is voorts een open plaets. Dat in Imperiael geen Spanjaerden waren / maer dat het woest lept.

Noch hadden sy op een van de Eylanden inde Chilese binnen-zee een oude Spaensche Vrouw ghevanghen / ghenaemt Louysa Pizara, Weduwe van Jeronimo van Trouchillo, ghebooren in Osorno, ende verdreven door de revolte van de selvighe plaetse in den Jare 1599 zedert den tijdt van 30. Jaren gewoont hebbende op Quintiau, die verklaerde; Dat ontrent 40. Jaeren gheleden / eer de Indianen revolteerden / de Spanjaerden in Osorno in treffelijcken doen ende aensien zijn gheweest; jae soodanigh / dat een particulier Castiliaen wel 300. Indianen tot sijn Onderdanen gebruyckte / die hem weeckelijck een seecker ghewichte Goudt tot tribupt moesten opbrenghen; over dese ende andere onverdraghelijcke lasten / wreetheden / ende tyrannie / hebben de Indianen inden Jare 1599. t'samen ghespannen / ende de Spanjaerden in hare Fortificatie (die sy daer hadden tot hare defensie) beleghert / en in sulcken extremiteyt van honghers-noodt ghebracht / datse eyndelijck niet alleen ghenootsaeckt zijn gheweest de basten van Boomen te eten / maer (gheen apparentie van secours voor handen siende) de voorsz plaetse te verlaten / ende te retireren op Carel-mappa ende Calibuco, by accoort met die van Osorno ghemaeckt: welcke plaetsen t'sedert dien tijdt sijn gefortificeert / ende tot Frontieren gehouden teghen die van Osorno / ende de Landen daer rontomme gheleghen / om de selvighe daer voor te beletten / dat sy gheen invasie met haer Prauwen ende ander Vaer-tuygh in de Eylanden van Chilove, met veroveringe van menschen souden doen / als voor desen diverselyts malen geschiet was.

Confessie van een Spaensche Vrouw.

Dat doe de Castilianen van Osorno tot de ghemelte Plaetsen van Carel-mappa ende Calibuco moesten vluchten / wegens de sware moeyelijcke weghen ontrent een Maendt onder wegen

ghen gheweest zijn/ sonder voorts aende distantie van Mijlen aen te wijsen: ende datmen die groote snelle Rivieren passeren moet/ waer toe de Canoes oover Landt moeten ghedragen werden by die a vijf stucken / om aende voorsz Rivieren komende/ aen den anderen gemaeckt te werden. 1643. Julius.

Dat op de Eylanden van Chilove verdeelt zijn ontrent de hondert Encommenderos, hebbende eenige van de principaelsten 28. a 30. Indianen ofte Chilesen onder haer gebiedt/ doch de minste 5. ofte 6. die haer dienen als lijf-eygenen/ in 't maecken van Bedden/ Deecken/ Landt-bouwerije/ ende planten van Erweten/ Boonen/ Geerst/ Vlas ende Hennep/ voorts waer nemende ende hoedende de Schapen/ (die sy aldaer in extraordinari overvloet hebben) Geyten/ Verckens en Paerden/ dan Roe-beesten zijnder weynigh. Alles wat de Chilesen hebben/ verstaen de Spanjaerden haer toe te komen/ sonder dat sy voor haren dienst meerder daer af ghenieten als Kost/ Kleederen/ ende opvoedinghe inde Christelijcke Religie / sonder te mogen verkocht/ vervreemt/ veralieneert / ofte van d'eene Eylandt op d'ander verboert te werden / maer moeten blijven woonen/ ende haer leven eerdighen ter plaetse daer se ghewonnen ende gheboren zijn. Dese Encommendos geeft den Koningh voor belooninge van diensten / dat naer haer overlijden dienaach succederen op sijn eerste Soon/ ofte Dochter/ ofte by ghebreck van dien/ aen/ sijn rechte Weduwe/ ende voor't verstierven desselfs soo devolveren die weder aenden Koningh.

Dat in Chilove gantsch geen Goudt ofte Silver ghevonden wort; hoewel voor eenige jaren uyt eenige Mijnen jaerlijcks een grooter gewichte opgebracht wiert/ soo is sulcks sedert anno 1638. achter ghebleven / als wanneer door de pestilentiele siecte ontrent het derden deel van de menschen wegh storven/ sulcks dat de volckeren seer verminderd zijn / ook gaven de Mijnen seer weynigh Gout ende Silver/ ende de Castilianen toonden haer genegender tot den Landt-bou; weshalven het peupleren ende cultiveren vande voorsz plaetsen ende Landen

1643. in aller macht eenighe goede vooruytgangh ghenomen heeft/ sonder-
Julius. linghen op het bearbeyden van de Mijnen: t achter/ dese gheen Goudt
ofte Silver ghemunt ofte ongemunt by die Volckeren te vin-
den is/ maer haer naer sulcks vragende/ seggen dat 't selvighe
in Osorno ende Baldivia in overvloet te bekomen is; Soo dat
alle koopmanschappen ende victualien die hier Jaerlijcx van
de Conception ende S^t. Jago gesonden werden/ als Lywaten/
Lakenen/ Olie/ Meel/ Spaensche Wijn/ Peper/ Yser-werck/
ende anderen/ die jaerlijcks met drie besondere Scheepen over
komen/ weder met Doeckens/ Plancken/ Glas/ Hennep/ ende
andere waeren betaelt/ ende naer de Conception ende S^t. Jago
gevoert werden. Dese Plancken vallen in dese Eylanden niet/
maer komen 6. a 8. Mijlen veerder upt 't hoogh gheberghte/
daer se sonder saghen/ met den Bijl alleen berept werden/ dat
noodsaeckelijcken grooten arbeyt/ veel tijdt ende hout consu-
meren moet/ doch den arbeyt hebbense om niet.

Dat aldaer in Martio laest-leden een Spaensch Scheep-
jen (S^t. Domingo genaemt) upt de Conception ende S^t. Jago
gearriveert was (dat daer naer by de onsen verbrant is) mede
brenghende dertigh Spaensche Soldaten tot versterckinghe
van de Frontier-plaetsen Carel-mappa ende Calibuco. Met
welck Spaensch Scheepken haer deposants Dochter over
gekomen was/ veel brieven aen diverschе Inwoonderen al-
mede brenghende; die alle nevens haer ghetuyghden dat de
plaetsen van Osorno, Baldivia, Imperiael, Villarica, Tu-
capel, Arauco ende Puréen, eenighe Jaren met de Spanjaer-
den in vreden geseten hebbende/ nu ontrent een Jaer gheleden
alle t'weder-revolteerden/ ende teghens de Spanjaerden opstonden;
sulcks dat die van de Conception eenighe Araucanen by haer
in ostagie hebbende/ dadelijck op die revolte deden onthalsen.

Dat ontrent 20. daghen voor het arrivement van de Hol-
landtsche Scheepen aldaer/ de Spanjaerden van Carel-mappa
met een seecker getal Soldaten upt geweest waren teghen die
van de Landtschappen van Osorno, om ghevangens te bekomen/

men/ soo dat spder 30. ghekreghen hadden/ ende mede brachten/ daer groot rantsoen van menden te maecken/ ofte die naer de Conception te senden; maer dat door de komste der Neder-landers het alle ontkomen/ ende ontvlucht waren. Dit was 't gene dese oude Vrouw verklaerde. 1643. Julius.

Noch bequamen mede een Chilees met Vrouw ende kinders/ nevens 20 Schapen ende 16. schoone Paerden. Op dato wiert by den Generael H. Brouwer voorgheslaghen/ dat men het Jacht voor upt naer Baldivia soude senden / om de Indianen van haer komste te verwittighen/ende met een aen te dienen dat haer vrienden ende der Castilianen vyanden waren: doch Herckmans, nevens alle de andere Schippers de saecken wat verder insiende/ considereerden dat weghens de continuele Noorde winden sulcks swaerlijck om doen soude zijn / waer door mede in Zee komende/ lichtelijck van haer repse soude verstreecken blyven / des daer gantsch niet toe verstaen wilden/ soo dat die voorslagh te niet geraeckte.

Den 18. dito is den ghevanghen Chilees, met Vrouw ende kinderen / aen Landt weder in vryheyt ghestelt / beloovende meer Chilesen by haer t' Scheep te doen komen/ alsoo nu bemerekte dat haer vrienden eñ der Castilianen vyant waren, die haer veel van der Hollanders tyrannie ende quaet tractement ghehaelt hadden/ souden anders eer by haer gekomen zijn.

Den 19. dito voer den Majoor ende Fiscael met de gevangh. Spanjaerden te Lande die haer wijsen soûden waer een Silver-werck begraven lagh; dat de Luytenant voorsaute van haer te pynigen versuymt had/ zijnde nochtans een selvige huys verborgen/ daer by haer gevangen bekent had; die den 20. dito weder t' Scheep quamen/ 't selvighe kistgen Generael over leverende; daer in (geopent zijnde) bevielen wiert 325 stucken van Achten / nevens 25 pondt ghesuyt Silver-werck. Op dato zijn 6. Chilesen inde Vlaet gekomen/ waer onder twee Casiken waren/ seggende verstaen te hebben/ dese Vlote hier ghekomen te wesen/ om haer vrien-

Bekomen een kistgen met Silver

Komen met twee Chilese Casiquen te spraken.

1642. den / ende der Spanjaerden vpanden te wesen / des ten hooghJunius. sten verblijdt waren, met dese gebben onse Nederlanders veel redenen gevoert / haer verklarende met veel wapenen daer ghekomen te zijn / om die aen die van Osorno, Baldivia, ende alle anderen die met haer vrientschap maecken wilden / te verhandelen / op dat sy haer daer mede in toekomende tijden teghens de Spanjaerden beschermen mochten / daer toe sy haer nu oock de handt bieden wilden: ende op dat sulcks metter daet betoonen souden / soo waren ghereselveert met den eersten naer Baldivia te zeylen. Waer op de voorsz Chilesen antwoorden / dat sy nevens noch eenighe van de haren / al voor eenighe daghen voor ghenomen hadden naer de Baldivia ende Osorno te vluchten / om der Spanjaerden, ofte Castilianen wreethepdt te ontgaen / maer dat sulcks alleen naer ghelaten hadden / wegens de ghenuchten ende hope van dese hare vrientschap / ende hulpe / die nu verwachtende waren; oversulcks versochten dat met Wijven ende Kinderen / nevens eenige haerder Vrienden / in haer Schepen over Zee / met haer naer Baldivia vertrecken mochten / om aldaer dies te verseckerder te gheraecken / vermits het te Lande / wegens den Oorlogh / reegen / hooge Rivieren ende quade weghen / voor de Vrouwen ende Kinderen niet wel doenlijck was; 't welck haer geconsenteert wiert / des ten hooghsten verblijdt waren / ende wierden met houwers ende mecken vereert; op dat niet alleen sy / maer alle die van haer natie haer souden komen te gemoeten sien ende bekennen souden / dat der Nederlanders doen en niet was / ende met haer tot een ghet voornemen strecken soude: daer op den 22. dach aenscheenden / ende met groot ghenoegen te Lande gegaen zijn / om haer Vrouwen / Kinderen / ende andere bekende Vrienden te halen / en haer oock voorders van dryes tot de aenstaende reyse te versorgen. Dese Chilesen maeckten het goet voornemen des Generaels / ende de menighte van wapenen die sy mede brachten soo ruchtbaer / dat dagelijcks veel anderen met haer quamen spreecken.

Den

Den 21. dito wiert haer door een Chilees aenghedient als dat de Caſtilianen een meenigh ſtuck Geſchuts aen Landt begraven hadden / 't welck gevonden / aen des Eendrachts boort gebracht wierdt / 8. voeten langh zijnde. Op dato in des Vice-Admiraels Schip raedt gehouden zijnde / ſoo is by alle Schippers ende Stierlupoden eendrachtigh gheresolveert / vermits den Generael Brouwer daghelijcks krancker wiert / van met den eerſten bequamen windt / weder naer Brouwers-haven te zeplen / om aldaer te verwinteren / alſoo hare ghevangens verklaerden / dat de Maendt van Auguſtus de quaetſte van 't Jaer is / ſoo van harde ſtormen / als regen ; die over acht Jaren ſoo gheweldigh waren / ende wel 40 daghen achter een duurden / ſoo dat de aerde beefde / de Bergen ſcheurden / ende de Boomen upter aerde woepen. 1643. Julius.

Resolveren in Brouwers haven te verwinteren.

Ongheloofe de ſtormwinde.

Op den 24. dito de windt met goedt weder N. Oost zijnde / ſoo hebben alle de Schepen (behalven het Jacht / dat met de Heer Herckmans bleef leggben) haer Anckers gheligbt / naer Brouwers-haven onder zepl gaende / daer ontrent den middagh aenquamen.

Den 26. ende 27. dito was 't ſchoon weder / als doen iſſer veel van 't volck te Landt upt ſchieten gegaen / des avonts menighte van ghevogelte / als Ganſen / Eendtvogels / Snippen / Meeuwen / Meereis / ende andere onbekende Vogels t' Scheep brengende.

Den 28. dito zijn t' Scheep gekomen twee Principale Caſquen van Carel-mappa, den eenen ghenaemt Don Diego van Carel-mappa, opperſte aldaer / ende den anderen Don Philippo, opperſte Caſique bupten het diſtrict daer ontrent ; ſenden der Nederlanders komſte / ghenegentheyt / ende vrientſchap tot haer Natie verſtaen te hebben / als mede dat ghenegen waren haer alle hulpe teghens de Spanjaerden te doen / ende dat veel wapenen mede brachten / om aen haer te verhandelen ; daer haer ten hooghſten over verblijdt toonden / des mede haer dienſte quamen præſenteren / met volle reſolutie / haer van de

Spaenſche

1643. Julius. Spaensche tyrannighe regeringhe te ontlasten; ende om dese hare meeninge meerder te bekrachtigen/ soo toonde Don Philippo het hooft van een Spaniaert / die hy selfs ontrent 14. dagen geleden gedoodt had (wat aengenamen lucht dit hooft hadt kan yder af-meten.) Senden voorts haer voornemen te weten / naer Baldivia ende Osorno te gaen / daer toe alreedts 200. Chilesen by den anderen hadden/tot het welcke sy van de onsen seer ghehartight wierden / om voor des Vloots arrivement daer te zijn; doch om dese repse sonder periskel van de Spaniaerden te moghen volbrenghen / soo versochten sy 18. Houwers/ 18. Piecken/ ende 5 Musquetten / met haer Bandeliers/ Krupt ende Loot/ mits belofte 4. ofte 5. kloecke Koebeesten tot Carel-mappa daer voor te leveren/ dat haer geconsenteert is. Volgens 't welcke by den Raedt ghereselveert is/ dat den Fiscael met het Boot van den Eendracht den 29. dese Casiquen, nevens het voornoemde gheweer naer Carel-mappa soude brenghen / om haer voorgenomen repse naer Baldivia te bevorderen; voorts mede nemende een Brieff van den Heer Herckmans, om aenden Gouverneur van Castro ghesonden te werden/streckende tot verlossinge van een Boots-man op 't Schip Amsterdam; ende de beloofde Koe-beesten t' Scheep te brengen/ gelijck geschiede.

Augusti. Den 6. Augustus quamen 18. Chilesen met een van bogart Canoes/ nyt de Dolphijns-voerd inde Vloot / aen den Generael verseekende / dat met de Schepen naer Baldivia sijnden mogen vertrecken/ dat haer toegesept is.

Den 7. dito / de windt met een stijve koelte N. N. W. Oost synde/ soo is den Heer Generael Hendrick Brouwer des smorgens tusschen 10. ende 11. uren eyndelijck aen sijn langhduryge siecktе deser Werelt overleden/ hebbende te voren aen sijn twee naeste Raeden / de Heer E. Herckmans ende E. de Crijpijnsen hooghelijck versocht / dat wanneer God Almachtigh ghelieven soude sijn Ziel tot hem te halen / dat het Lichaem moghte bewaert / ende tot een eerlijcke begraeffenisse in Baldivia

Den Generael Hendrick Brouwer overleden.

divia gebracht werden: om dese sijne begeerte dan te volbrengen/ende het Lichaem voor-track voor de rotting/ende quaden lucht te bewaren/soo is 't geopent/ het ingewant daer uyt ghenomen/ in een kist apart ghedaen/ ende den 15. daer aen in Brouwers-haven ter aerde ghestelt; de romp met diverse Olien/Crupden ende Specerijen ghebalsemt zijnde/ wiert in 't ruym geset. Des naermiddaeghs zijn alle de Chisesen die inde Vloot waren weder te Lande gevoert. 1643. 4 Augusti.

Den Fiscael/ ende den onder-stierman van 't Schip den Eendracht, op den 29. voor desen (gelijck hier boven verhaelt is) met de twee Casiquen van Brouwers-haven naer Carelmappa ghevaren zijnde/ quamen op den 9. deser met de Boot van 't Schip Amsterdam weder aen boort; Verklarende/ hoe als uyt de Vloot staecken/ ghenoot saeckt waren/ weghens een storm/ die haer beliep/ aen 't Paerden Eylandt te landen/ om alle ongelucken voor te komen; daer ghekomen zijnde/ belaste den Stierman aen de Matroosen het Boot op een bequamer plaetse te berghen/ om niet van 't water overstelpt te werden; tot welcken eynde dan seven Matroosen het zepl by gheset hebbende om beter legh-plaetse te soecken/ soo geraecken door den harden windt haest van de wal/ des ghenoot saeckt waren door den windt af te loopen/ tot dat eyndelijck weder by staecken/ wel water geraeckten/ ende alle te samen verdroncken; sy 't Eylandt wesende/ sulcks siende/ ende van haer Boot staecken/ oock van victualie onversien zijnde/ alsoo ghеen versien mede ghenomen hadden/ waren niet wenigh bearc/ geen uytkomste siende hoe weder by haer ghesel schap te Boot ongeluck ende geluck eenigen overgekomen.

[illegible] staecken/ ofte waer by het leven onderhouden souden/ voor haer in een kleyn hupsken 5. a 6. schoone Schapen/ menighte van Patatesen (zijnde een seeckeren wortel/ die Patatesen. aerdt de aerde graeft/ ende voor Vzoot ghebruyckt) daer sy schapen onderhielden/ tot dat de Schapen gegeten waren; als sy siende haer het gheluck/ dat het Boot van 't Schip Amsterdam daer by geval te lande quam/ sonder op haer Landtsluyden

1643. Augusti. luyden meer te dencken/alsoo in de Vloot geen ander gissinge was/ofte sy waren allen verdroncken/die haer aldaer tenemde raedt ende lijfs onderhout vindende/verloste;ende weder by de Vloot bracht/want souden het geen 4 daghen langher hebben konnen harden/soo dat al te samen geen kleyne oorsaecke hadden/God over dese onverwachte verlossinge te dancken.

Den 10. dito soo waren eenige Soldaten te Lande gegaen/ die in't Bosch een brieff vonden/zijnde een antwoort van Ferdinand de Alverado, Gouverneur van Castro, van dato den 3. Augusti 1643. op den brieff hem den 29. Julij van den Heer Herckmans, door de Dochter van Joan de Soysi gheschonden/luydende het Opschrift in Spaensch (hoe wel hier verduytscht) Aen den Heer *Elias Herckman*, Luytenant Generael van de Hollandsche Schepen, in de *Engelsche Haven*, die God wil bewaren.

Den Gouverneur van Castro schrijft antwoordt op sijn ontfangen brief.

Desen Brieff dan den 11. dito den Heer Herckmans ter handt gheselt zijnde/is inden Raedt gheopent/ende van deser inhoudt bevonden.

HEer *Luytenant Generael*, Ick hebbe den uwen ontfangen, ende daer uyt verstaen dat V. E. begeerte is, den ghevangen Matroos (*Ioost Lambertsz*) weder te krygen, voor den *Soysi*, (zijnde een Spanjaert) het verwondert my niet, dat V. E. sulcks aen mijn versoeckt, alsoo den Oorloghe sulcks mede brenget. Geeft my desen *Soysi* op de beloften van een Cavalier, die V. E. daer weder beloof vriendtschap voor te doen, by den Koningh mynen Heer; soo ick den Matroos noch hier hadde, soude hem sonder eenigh difficulteyt aen V. E. senden uyt grondt mijns horte, want sulcks is obligatie aen beyde zyde, hoe wel wy vyanden zijn. Het is ontrent een Maendt geleden, dat ick hem met een Barck tot advijs ghestiert hebbe aen den *Marquis de Bayde*, inde Stadt van *Conception*: onse Godt geve het hem soo goedt, als ick vertrouwe dat hy aldaer heeft van de Goddelijcke Majesteyt:

soo

soo ghy met desen last waert beladen, soudet mede alsо doen, door dien het Gouvernement van dese plaetse sulcks mede brenght, soo dan gelieft mijn te excuseren, ick ben een Onderdaen van mynen Koningh ende naturelijcken Heer, voor wien ick wil sterven, die God wil bewaren. 1643. Augusti.

Tegens den avont quamen daer veel Chilesen inde Vloot, om mede naer Baldivia te varen.

Den 12. dito is des Vice-Admiraels Boot naer Dolphijnsvoerd gevaren, om eenige Chilesen te halen, 10. Soldaten tot Convoy mede nemende, upt vreese der Spanjaerden, die haer daer veeltijdts verborgen hielden, die des anderen daeghs weder t'Scheep quamen, soo dat daghelijcks doende waren met de Chilesen naer Carel-mappa over te setten.

Den Heer Herckmans eenige dagen tot Carel-mappa gheweest zijnde, om op alles ordere te stellen, is den 14. dito met des Admiraels Boot weder inde Vloot gekomen, om des anderen daeghs het Anghewant des overleden Generaels ter aerde te stellen.

Het weder dan te mets wat beginnende te bedaren, soo hebben alle de Schepen op den 18. deser haer zeylen beginnen aen te slaen (het Jacht daeghs te vooren met ontrent 200. Chilesen van Carel-mappa in de Vloot gekomen zijnde) alsoo in een dagh ofte drie verhoopten te verzeylen. Des naermiddaeghs heeft de Heer Herckmans, in presentie van den gantschen Raedt ende alle Capitepnen, sijne besloten Commissie geopent, waer in hy gestelt is tot Opper-hooft over de regeringe van dese expeditie, met welcke regeeringe een peder sijn E. geluck ende voorspoet toe-wenschten, hem voorts alle ghehoorsaemheyt beloovende, de Schepen tot dien eynde vijf a 6. schooten met Canon doende. Elias Herckmans tot Gouverneur over de Vloot ghekooren.

Den 19. dito was de Vloot besigh met upt Brouwershaven op de Reede te komen, daer des naermiddaeghs ten Ancker quamen. Den wint met goet weder Oostelijck zijnde. Maecken gereetschap om te vertrecken.

1643. Augusti. Hier dan zepl-reed leggende/ soo bevonden menighte van Chileſen, onder Mans / Vrouwen ende Kinderen over de Schepen verdeelt / die upt het vaste Landt van Chilove ghekomen waren / om nevens haer over Zee / ofte met de troupen van Don Diego ende Don Philippo over Landt naer Oſorno ende Baldivia te vertrecken/ om upt de onverdragelijcke tyrannije der Spanjaerden verloſt te zijn; verklarende soo noch eenighen tijdt hier wilden blijven leggen / dat alle Chileſen, die eenige gelegenthept hadden om te verloopen/ by haer over komen ſouden.

Don Diego ende Don Philippo dan ghereedt zijnde/ om met de hare naer Oſorno te vertrecken / soo wiert haer tijdinghe ghebracht / dat de Spanjaerden de weghen naer die vooꝛſpende plaetſe ſterck beſet hielden/ der Chileſen komſte verwachtende; des ſy verſochten met de Schepen over Zee naer Baldivia te vertrecken / dat haer tot groot ghenoegen toeghelaten wiert; dies ſy alle nevens de voorighen over de Schepen verdeelt zijnde/ ſterck bevonden wierden 470 zielen/ overvloet van vyvres/ als Garſt/ Geers/ Terwe/ Erweeten/ Boonen/ Pattatten / Schapen / ende Verckens vooꝛ haer mede bꝛenghende. Terwijlen dan de Spanjaerden de wegen te Lande beſet hielden / ende de Chileſen over de Schepen verdeelt waren: soo heeft een onder de haren groote ſwarigheden vooꝛt gebꝛacht/ ſeggende/ ſoo deſe Vloot dus in Baldivia quam/ ſonder dat ſy aldaer te vooren kennisſe van hadden / dat ſulcks ſeer hinderlijck ſouꝛe weſen/ want haer ghewiſſelijck vooꝛ vyanden houden ſoude/ niet naer-latende alles by te bꝛengen/ waer haer afbꝛeuck mede ſouden konnen doen / dat het deſhalven raedtſaem wꝛs / pemant over Landt vooꝛ upt te ſenden / om haer van de meeninghe ende komſte te verwittighen : daer toe ſijn Perſoon aen-boodt/ ſeggende raedt te weten om derwaerts te komen/ ſonder van de Spanjaerden gheattrappeert te werden/ indien noch een oſte twee nevens hem ſulcks wilden avonturen / waer op dadelijck noch twee wackere Mannen haer dienſt


S. Michiel de Cab-bueco
GOLFO DE ANKAOS
Vel. Ancoved
Oforno
Carel. Mappa
Paerden Eylant
Robben Eylant
Dolphyns Eylant
Eylant Kuinau
Varcken punt
Calfro
Corden Hoeck
Robben Eylant
DE ZUYDT ZEE
GOLFO de ANKAOS
Ofte
DEN GROOTEN in ham
van Chiloue

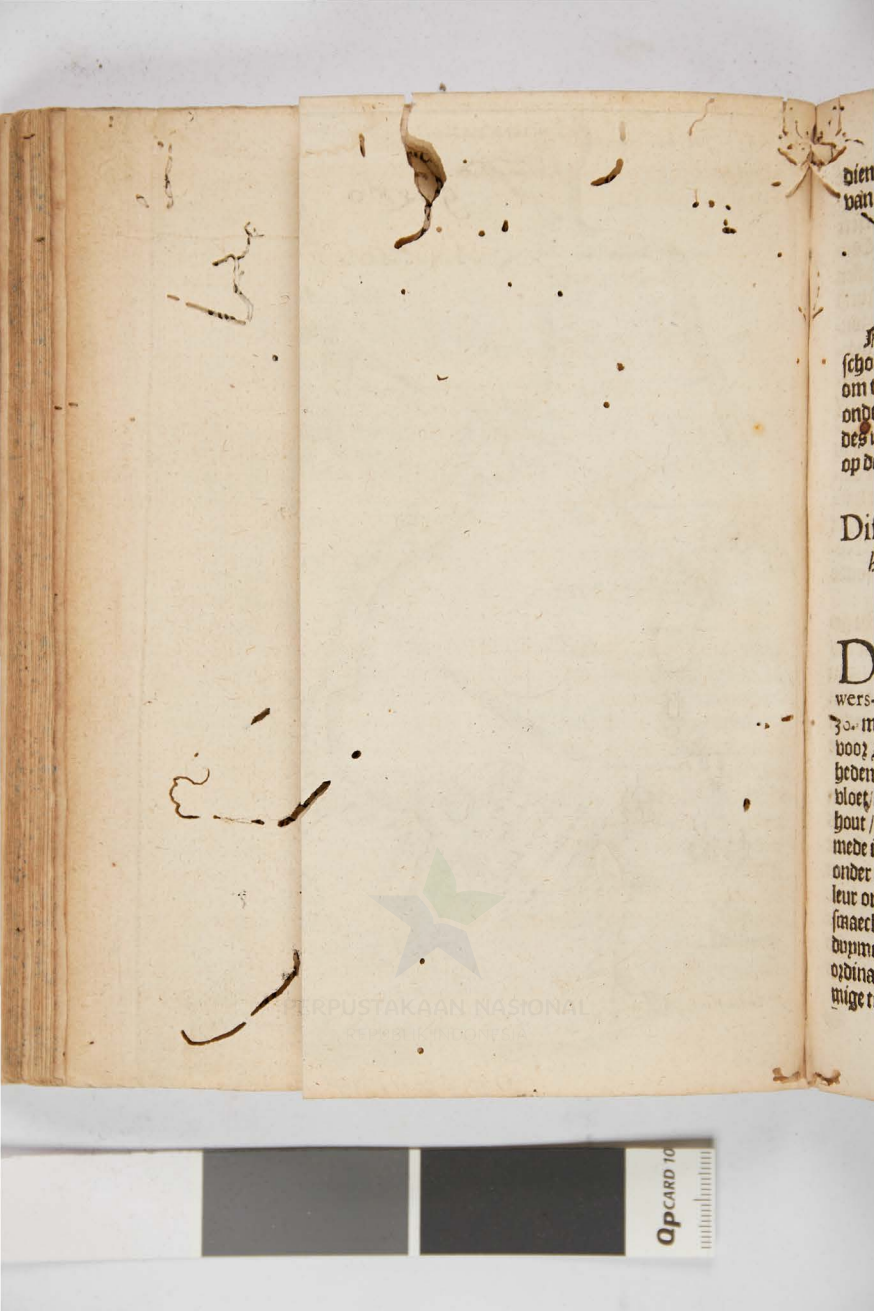

dienſt aenboden; voorts vertrock hy om die van Baldivia van alles kenniſſe te doen hebben. 1643. Augſt.

Figure N°. 2. *Sijnde den grooten Inwijck, ofte Chileſche binne-landtſche Zee.*

Naer dat het op den 21. dito met eenen Z. Oſten windt ſchoon weder was, ſo liet den Generael het behoorlijck Seyn om te vertrecken doen, daer op alle haer Anckers lichten, en onder zeyl ginghen, cours N. W. ten Noorden aenſtellende, des middaeghs op 't ruym ghekomen zijnde, bevonden haer op de hooghte van 41. graden 27. minuten Zuyder breete.

Diſcours ende beſchryvinge van *Brouwers-haven*, en de omleggende Plaetſen daer ontrent, gelegen op de Cuſten van *Chili*.

DEſe Haven, Inwijck ofte plaetſe, by de ſommighen Chilove, anderen Enghelſche Haven, ende de onſen Brouwers-haven genoemt, is gelegen op de hooghte van 41. graden 30. minuten Zuyder breete, zijnde een ſchoone ghelegenthevdt voor Schepen om te overwinteren, oock om in alle ghelegentheden in Zee te gheraecken; het verſch water is daer in overvloet, ende gemackelijcken te bekomen, als mede het Brandthout, vermits het Landt rontom vol gheboomte is, hier als mede inde ontrent leggende Bayen is overvloet van Viſch, onder anderen een ſoorte, ſoo in groote als gedaente ende coleur onſen Schellevijſch niet onghelijck, zijnde heel goedt van ſmaeck; daer worden Spieringen ghevanghen die achthien duymen langh zijn; ende by volle Maen menighte van extraordinariſche groote Krabben; de Moſſelen warender in ſommige tijden oock ſeer goedt, doch nieuwers naer ſoo groot als die

1543. Augusti. die inde Straet le Ma[illegible] gevonden/ daer sy een span langh/ ende een handt breet zijn.

Dit landt/ als mede de Eylanden inde binnen-zee zijn seer rijck van Vee/ als Schapen/ Verckens/ Paerden ende Geyten/ ende overvloet van ghevogelte. De Spanjaerts verhalen

Conquesten van Indien, Lib. 3. cap. 3. dat men in de essen Landouwen van Chili Struys-voghels vindt/ die soo snel al springhende langhs de aerde loopen/ sonder op te vliegen/ dat van geen Paert konnen ghevolght worden. Het Landt in sich selven is vet/ goedt/ ende vruchtbaer/ voortbrenghende Garst/ Geers/ Melie/ Pattateſen/ Kapen/ Erweten ende Boonen wordt by de Inwoonders veel gheplant/ als mede eenige Tarwe/ doch seer wepnigh/ oock Vlas (dat de onsen daer zijnde noch op diverſche plaetſen inde bolster vonden) doch alle dit gewas wort dickmaels door de harde stoute-winden/ (die deſe climaet veel onderworpen is) te gronde gellagen/ dat het niet tot perfectie komt/ soo daer Nederlandts zaedt gheteelt wiert/ men twijffelt niet of het soude sijn vruchten voort brengen.

Pattateſen. Pattateſen zijn wortelen/ die daer doorgaens inde aerde gevonden werden/ zijn rondt ofte langhwerpigh/ soo groot als vuysten/ doch kleynder ende oock grooter/ opgheſneden/ zijn van verſchepde coleuren/ als roodt/ wit ende paers door den anderen gheteeckent/ oock sommigen heel wit; deſe wortelen teghens vuyr ghebraden/ worden voor broodt gebruyckt/ ende voedtſaem bevonden.

Ibidem. Volghens de boven-verhaelde ghetuygeniſſe/ soo souden in Chili Rivieren zijn/ die des daeghs loopen/ ende des nachts sonder water bevonden werden/ 't welck wonderlijck soude schijnen voor de ghenen die de oorſaecken daer van onbekent waren/ welcke zijn/ als dat de sneeu des daeghs met de hitte der Sonne smelt/ ende vanden ghebergten komt loopen/ die des nachts door de koude wederom koyst ende hardt wort/ soo dat sy niet en loopt. Doch bevele ſulcks aen de diſcretie des Leſers.

De

De Mans persoonen ofte Indians hier te Lande zijn de langhstenaet/ maer sterck/ vet/ ende wel ghemaeckt van lijff en ledematen. De Brasilianen niet ongheliick. 't lichaem bruyn van verwe/ sterck van complexie / met swart haer dat nevens de ooren afkorten / hebbende een Lintsen ofte pets anders om 't hooft gebonden/ haer Baerden ende knevels laten sy schoon upt trecken. 1643. Augusti.

Haer kleedinge zijn heel slecht ghemaeckt/ doch op haer manier seer curieus. De Mannen hebben een Broeck aen/ onder wijdt ghelijck de Matroosen dragen/ met een bandt om 't lijff vast gebonden/ sonder hembt ofte wambays; dan nemen van 't selvige stof kleetjens 3. en een half ellen langh/ ende 2. ellen breet/ daer sy in 't midden een gat in maecken om 't hooft door te steecken/ en laten 't selvige soo op haer schouderen hanghen/ hebbende voorts bloote armen ende voeten/ sonder hoedt/ kousens ende schoenen; gebruycken langhe spietsen tot haer gheweer. Haer kleedinge.

De Vrouwen zijn kleynder van persoon/ met de selvighe stoffe mede ghekleet/ doch in dese voorgen; sy nemen een kleet en maecken 't om 't beneden lijf vast of het een schort ware/ dan maecken noch een diergelijck kleet om de hals vast/ latende 't selvige op de rugghe/ tot bynkans ter aerde toe hangen het hooft/ borst/ armen ende beenen voorts bloot: sommige onder de haren / hebben hare swarte lange tupten met wolle lintjens van verschepde coleuren seer aerdigh geweven / op gebonden; anderen laeten het hair los op de rugghe hangen. Hoe wel sy voor de koude daer te Lande niet seer wel ghekleet zijn / soo zijnse echter ghesont / ende sterck van natuer / ghelijck sulcks daghelijcks op de Schepen bleeck/ alsoo verschepde van kinde verlosten/ dat geen half uur geleden zijnde/ op haer rugge bonden/ gaende daer mede over de Schepen wandelen; hebbende eenige de borsten soo groot/ dat die konden over haer schouderen smijten/ de kinderen alsoo te sugen gevende. Dese Volckeren van Chilove maecken ende weven de stoffen tot haer kleedin-

1643. Auguſt. kleedinge ſelfs; dat niet bp de Vrouwen ghedaen werdt; die ghestadigh haer Weef-touw (dat met klepne moepte ghestelt wort) met haer dragen/om tyetledigh te blijven.

Deſe Chileſen van Chilove, zijn in 't generael niet boven de twee duyſent ſterck/ door dien inden Jaren 1637. ende 38. ontreynt een derde-part door een peſtilentiale ſieckte ghestorven zijn.

Hoe de Spanjaerden onderdanigh zijn

Alle deſe Chileſen zijn bp repartitie onder Encommenderos verdeelt / hebbende 30. 50. tot 100 ende 120. toe onder haer gebiedt / ſonder nochtans dat ſy vermoghen die te verkoopen/ vervreemden / ofte van de eene plaetſe tot den anderen te verroeren; maer moeten op de Eylanden ende ter plaetſe daerſe gebooren zijn blijven/ende haer leven eyndigen.

Deſe Encommanderos gebruycken deſe Chileſen in gestadigen arbeyt/'t zy met Landt-bouwerye/maecken van Tafelkleederen/ Pavalioenen/ ofte andere kleetjens/ ende Plancken te kloven/ ende heeft peder Encommandero een Caſique over ſijn Chileſen, om op haer te paſſen/ende die in ghestadigen arbeyt te houden; ſonder dat deſe Volckeren vooz haren arbeyt ende dienſt meer ghenieten als koſt ende kleederen/ende vooztsonderwijſinge inde Roomſche Chriſtelijcke Godsdienſt.

Hare woninghen.

Hare Wooninghen zijn ſeer ſlecht/ leegh bp der aerden/ſonder Solders ofte eenige vertreck-plaetſe/ in de hooghte al met langh gras bedeckt/een deur/ ſonder venſters/ hebbende alleen een lucht-gat in 't dack/daer de roock dooz treckt.

Gout nochte Silver werdt hier niet ghesocht ofte ghemijneert/ſoo dooz de groote onwilligheydt der Chileſen, die haer gheensins tot den arbeyt begeven willen / als ook de sobere quantiteyt van Minerale / dat doch bekomen ſouden / dooz dien de Mijnen gantſch ſlecht / ende van gheringhe waerdye zijn.

Alle Jaren komen hier in Februario / Maert ende April twee of drie Schepen uyt 't Eylandt S^t. Maria ende de Conception. Uyt S^t. Maria wert alleen gebzocht eenigh Caruw/ tot

ſt-onderhout van de Spangiaerden / voor dien in Chilove 1643.
Jaerlicks ſoo veel Taruw niet ghewonnen wort / als ſy tot Augſt.
haer onderhout van nooden hebben. Uyt de Conception komen eenighe Wijnen / die daer geteelt werden / als oock uyt Lima, (die wel de beſten zijn /) voorts groove Laeckens / Yſer / een ſoort van Rovans Linnen / dat in Lima ghemaeckt werdt / Hout / Olie / ende andere Waeren meer ; waer tegens ſy weder in betalinge nemen / Plancken / Tafel-kleeden / Bedden / Deeckens / Pavaliioenen / ende andere kleetjens van diverſche coleuren ; Oock komt hier Jaerlicks een Barck van Lima de Cuſt langhs / om viſite te doen / of daer ghеen vpants Schepen ontrent houden.

De Gzanen die op 't Eylandt S^t. Maria werden gheteelt / impozteren ſoo veel niet als men vermeent / ende werden deſe alleen ghebzacht aen de Soldaten ende Burgers in Arauco en Chilove. Dit Eylandt wozdt alleen bewoont bp eenen Curagidoor, ende Schzijver / die hier op toeſicht hebben / ſonder eenighe Soldaten ofte Sterckten / ende zijn daer neffens ontrent de veertigh Indianen die den arbepdt doen. Hoenderen ende Schapen zijn daer extraozdinaris veel ; oock abondantie van ſchoone vzuchten / als Dzupven / Appelen / Peeren / ende anderen meer. Maer de plaetſen van S^t. Jago, ende de Conception leveren Jaerlicx overvloet van Gzanen / waer mede andere omleggende plaetſen ghеſpijſt werden, ſulcks dat het wel te gelooven is dat de Spanjaerden haer bp veranderinghe aen het Eylandt S^t. Maria ſouden laten gelegen zijn / om 't ſelvige voor een Spijs-camer van Chilove te gebzupcken. Beſchrijvinge van 't Eylandt St. Maria.

De Spanjaerden ghebzupcken op deſe Cuſt anders gheen Slaven / als die upt haer vpanden Landt bekomen / voornamentlijck upt de quartieren van Imperiael, Villarica, Baldivia, Conco ende Oſorno.

De Scheeps-macht die den Spanjaert in Lima heeft / beſtaet in 6. a 7. Koninghs Schepen / waer onder een met 46. Stucken Gheſchuts / twee laegh hoogh boven den anderen

1643. Augusti. leggende/ de anderen Doozts met 24. a 30. stucken versien zijnde; doch hebben veel particuliere Coopvaerdije-schepen. Te Lima alleen worden kloecke Schepen ghemaeckt / maer in de Havenen van Val-paryse ende de Conception zijn geen Schepen van ghewelt/als gaende ende komende Barcken/ende ander licht Vaer-tuygh.

Het staet te ghelooven (ghelijck hier boven verhaelt is) dat wanneer de Spanjaerden kennisse kreghen van der Nederlanders komste in dese quartieren / dat niet naer laten souden het Eylandt S^t. Maria te fortificeren/ ende sterck te maecken / om haer daer af te dienen als een Duynkercken, om alle aen ende afgaende Schepen onbzy te maecken / des het beter waer dat sulcks voorgekomen wiert / ende dat tot de macht die nu reets in Baldivia is/ noch een subsidie van twee a derdehalf hondert Mannen ghesonden wierdt/om soo versterckt zijnde / haer te verseeckeren van de plaetse genaemt S^t. Michiel de Calibuco, ghelegen aen de Golfo de Ancoed ofte Ankaos, om met de selvighe macht Calibuco beset latende / (met hulpe van die van Osorno ende Conco, daer niet aen te twijfelen is) Castro ende alle de Eylanden te vermeesteren / ende den Spanjaert te verdrijven / dat met soodanighen macht licht om doen soude zijn/ vermits den Spanjaert daer niet stercker geacht wert als 2. Soldaten effectief/nevens ontrent 180. Burgeren:te meer/ om dat alle de Chilesen van Chilove daer naer haecken / ende niet liever sien souden/ om hare vryheyt te bekomen/ ende van des Spanjaerts tyrannije verlost te wesen. Ten anderen soo soude dese verseeckeringhe van Calibuco noodigh wesen / om met die van Conco ende Osorno (daer veel Gout-rijcke Mijnen zijn) te negotieren / dewijle men verseeckert zijn / dat der Nederlanders komste haer aengenaem is / ende dat van daer/ door haer eyghen Landt bequamelijck in anderhalve dagh by den anderen konnen komen / daer ter contrarie naer Baldivia 4. a 5. dagen door vreemde Landen moeten reysen/ daerse seer traegh toe zijn.

Ver-

Vervolgh van de Voyagie.

1643.
Augſt.

DEn 22. dito ſchoon weder upt den Zupden/met top-zepls koelte/ hadden des middaegs de hooghte van 39. gradtn 59. minuten / ſtelden hare cours Ooſt aen recht naer de Wal toe/ teghens den avont het weder om de Weſt leggende: Het Landt vertoonde hem langhs de Cuſt/ ſoo verde ſien konden/ heel hackeligh ende ghebergoocken. Den Generael Herckmans ſtierde het Jacht dicht onder 't Landt/ om de Rivier van Baldivia op te ſoecken / doch konde dien avont weghens ſtilte tot geen verkennen komen.

Den 23. dito des mozghens heel ſtil/waren als doen ontrent 4. Mijlen bupten de Wal/hebbende des middaegs de hooghte van 39. graden 46. minuten/alſdoen hadden de Zupdt-hoeck van de Rivier (ſoo ſienden konden) O. N. Ooſt van haer: tegens den avont begon de koelte upt den Zupden te wackeren/ dies haer cours naer de Rivier toe ſtelden / daer met den doncker/ op 33. vadem ſteck grondt / dicht onder den Wal ontrent een Mijl O Z. Ooſt van de voozgenoemde Zupdt-hoeck/ bp het Jacht ten Ancker quamen/ de Schepen Amſterdam ende Vliſſingen bp haer niet konnende geraecken/ des genoot ſaeckt waren weder Zee te kieſen.

Den 24. dito/ met den dagh ende een Z. Weſten windt/ ſoo lichten weder haer Ancker/ de Schepen Amſterdam ende Vliſſinghen een groot ſtuck Z. Z. Weſt van haer t' Zeewaerts zijnde/ ſoo zeplden met het Jacht vooz upt de Rivier van Baldivia in / die vooz aen ontrent een Mijl wijdt bevonden; alſdus een half Mijl op't Loot aen ghezeplt hebbende / van 20. tot 4. vadem waters/doozgaens goede Ancker-grond zijnde/ ſoo lieten het Ancker vallen / ſoo om de Ebbe haer teghen quam / als dat haer dzie ſpzupten gſte Rivieren vooz upt vertoonden / onſeecker zijnde welcke de rechte was om in te zepleln; de ſpzupt recht upt ſtreckende / tegens den avont ontrent

Komen in de Rivier van Baldivia

1643. Augusti. anderhalf Mijl opghezeylt hebbende/ soo gheraeckten aen de grondt/ daer den gantschen nacht bleven legghen; ghelijck de Schepen Amsterdam ende Vlissingen mede vast gheraeckten. Dese Rivier streckt van daer opwaerts met veel bochten/ende ten beyde zijden hoogh Land met veel geboomte/ende schoone afwateringen.

Den 25. dito met den dagh soo voer de Schipper van den Eendracht met de Boot nevens ses Soldaten ende drie Chilesen de Rivier op/ om de gelegenthept daer van te onderstaen; des avonts weder aen boort komende/ rapporteerden dat die noch wel twee Mijlen met veel bochten opwaerts streckte/ al eer men aen de Stadt Baldivia konden komen/ dat mede ontrent een half Mijl aen dees zijde van de Stadt een spunte komt/ die weder naer Zee liep/ alwaer de Chilesen seyden dat de Spanjaerden met haer Barcken plegen te passeren.

Den 26. dito schoon weder zijnde/ quamen 10 Baldivianen met drie Canoes (uyt Boomen uytgeholt) aen haer boort/ haer Oversten een Capitepn zijnde/ tot erkentenisse van vrientschap/ ende dat met ons (daer komende) begeerigh waren te handelen/ een Schaep mede brenghende; ten hooghste verwondert zijnde over de Schepen/ dat die soo met volck ende wapenen versien waren.

Den 27. dito kreghen diversche Canoes met Indianen aen boort/ seggende datter alreeds inde Stadt menighte van volck haer komste verwachteden; dat mede binnen twee dagen veel volcks uyt de quartieren van Oforno ende Conco komen souden/ om met haer te handelen.

Komt voor Baldivia ten Ancker. Den 28 dito teghens den middagh is het Schip den Eendracht, nevens het Jacht den Dolphijn met mon weder voor de Stadt Baldivia ten Ancker gekomen; zijnde voor desen by de Castilianen gebouwt/ ende is haer door de Chilesen inden Jare 1599. afhandigh gemaeckt/ verwoest/ende alle de Spanjaerden, behalven den Gouverneur/door gheslagen/die sy ghevangen namen/ hem gesmolten Goudt in de mont ende ooren gietende/

gievende / daer naer maeckten van sijn beckeneel eenen drinck-beecker / ende van sijne Schinckels Trompetten / tot een teecken van overwinninge. Dan dese verpestruerde Stadt stonden noch veel groote ende sterche muragien over eynde / ende heeft bebouwt geweest met ontrent 450. Huysen / hebbende diversche Straten ende kruys-weghen / nevens twee groote Marckten / wesende een seer schoone situatie / doch lept nu soo wildt / met Boomen ende ruychten bewassen / dat het gheen Stadt gheliickt. Aenkomende schoten uyt yder Schip ses Canon-schoten / tot een vreughde-teecken ; de Indianen die aen Landt stonden quamen met menighten aen booyt / niet minder als de voorigen over de gestalte der Schepen verwondert zijnde / doch waren seer diefachtigh ende begeerigh naer Yser-werck / alles wat sy saghen was haer gadinge / jae tot de Compassen toe / die sy uyt de nacht-huysen wegh namen ; Soo dat sy naerderhandt / als sulcke Cooplupden aen booyt quamen / ghenootsaeckt waren alles wegh te slupten ende vast te maecken. De reste van het volck / ontrent de drie hondert sterck zijnde / bleven in 't principaelste vande Stadt daer booy desen de Marckt geweest was (doch nu een groot black Veldt zijnde) staen / al te samen op haer manier wel gewapent ; 't welcke was / dat yder versien was met een Lancie van achthien voeten lanck / soo wel de gheenen die te paerdt als te voet waren. Eenighe van de Caciques (ofte Oversten) verlochten aen den Heer Crispijnsen, dat alle de Soldaten dateliicken met haer geweer in ordere aen 't Landt moghten komen / om van haer ghegroet ende verwelkomt te werden / alsoo langhe op haer komste gewacht hadden / ende seer genegen waren om haer in soo goede ordere te sien / te meer alsoo wepnigh van lijstochten versien waren / ende daer niet langer vertoeven konden / sulcks dat weder vertrecken mosten. De Heer Crispijnsen eenighe redenen met haer gehadt hebbende / sloegh sulcks beleefdelijck af / hem verontschuldighende dat den Generael Herckmans met de twee andere Schepen noch niet ghekomen was / doch

1643. Augusti.

1643. Augúst. dat niet twijffelde/ ofte soudē ten langhsten op den abont daer zijn/ om des morgens gesamentlijck aen Landt te komen/ daer de voorsz Casiques mede te vreden gheselt waren / ende van boort aen Landt voeren : ondertusschen zijn de Chilesen die met haer over Zee van Carel-mappa, Castro, ende daer ontrent heen gekomen waren/ met haer Bagagie aen Landt gestelt. De Schepen wierden met twee Touwen dicht aen 't Landt aen de Boomen vast ghebonden/ daer voor dese Stadt groote bequaemheyt toe was.

Den 29. dito / de Schepen Amsterdam ende Vlissinghen noch aen de grondt sittende / soo datse voor Baldivia niet konden komen/ soo is den Generael Herckmans met de twee resterende Compagnies op 't Jacht over ghegaen / ende alsoo tot Baldivia ghekomen / ende is voorts met alle de Soldaten te Lande gevaren/ alwaer ontrent de 70. Chilesen op de Marckt in oydere stonden / oder met een Lancie / de resterende zijnde ontrent 200 te paert/ ende eenighen te voet/ waren op gisteren vertrocken/ in meeninghe van metten eersten weder te komen.

Des Generaels Herckmans aenspraeck aen de Chilesen.

In tegenwoordigheyt van alle dese Chilesen heeft den Generael aen een van hare Casiques (zijnde een Baldiviaen) een treffelijcke harange ende aenspraeck gedaen ; te kennen gevende tot wat eynde daer gekomen waren/ ende hoe bequamelijck nu met de Conquesten van Brazil dese plaetse konden bewaren/ ende haer alle wapenen ende Coopmanschappen toe brengen : heeft daer beneffens aen haer alle een Credentie-brieff/ by sijn Hoogheyt den Prince van Orangien geteeckent/ overghelevert ; die haer eerst voor gheleesen / en doen door een van de ghevangens vertaelt is / dat haer alle seer wel geviel ; daer op heeft Herckmans upt den naem van den Prins van Orangien aen dese Casique twee Houwers ende een langhe Pieck vereert, waer over hy ende alle de andere Chilesen hem ten hoogsten bedanckten. Naer veel discoursen van de getrouwigheyt die men' haer bewesen / in de hulpe ende bystandt teghens de Spanjaerden, ende alle andere vpanden / soo zijn de onsen beleefde-

1643. Augusti.

delijck van haer geschepden; die te Landewaerts naer hare woonplaetsen vertreckende / alsoo de Stadt onbewoont was / met cloften van met die op gisteren vertrocken waren weder te keeren / soo haest verstonden / dat die van Osorno ende Conco ghekomen souden zijn; om voorder met den Generael van een algemeyn verbondt te handelen. Indien de gherucht-ten / van dat de onsen vpanden der Spanjaerden, ende tot hulpe der Chilesen gekomen waren / upt Castro ende Carel-mappa, voor haer komste hier niet gheweest waer / ofte sonder pemant oock mede te brenghen / tot bewijs van't selvighe / ende nevens dien noch een die dese / ende de Spaensche tale konde spreken / het sonde swaer gheweest hebben / pemant van de Baldivianen bp haer te bekomen / te meer alsoo de Spaensche tale niet en verstonden.

Den 30. dito was het schoon weder / naer den middagh zijn bp den Generael upt het Landt een Casique nevens acht Chilesen gekomen; seggen upt eenighe Chilesen, die bp haer upt de Conception over Landt ghekomen waren / verstaen te hebben / als daraldaer twee groote Schepen zepl-reedt lagen / om met den eersten naer Baldivia te komen. Den Generael sulcks verstaende / versocht aen den Casique, oft het niet mogelijcken was / die voorsz Chilesen bp hem te doen komen / om haer voor alsulcke waerschouwinghe pets te vereeren / en dan voorts alle ghelegenthepdt van haer mondelijck te vernemen / soo van de Spaensche macht in de Conception, als andere plaetsen daer sp te ghebieden hebben: Voorts verklaerden sp / dat die van Osorno ende Conco op komende weghen waren / ende dat met een groote macht in een dagh 2. à 3. daer zijn souden. Als mede dat verstaen hadden / dat den Gouverneur van Castro veel Casiques hadt laten ophanghen / die maer in meenninghe gheweest waren bp de onsen over te komen; waer over menighte van Chilesen, sulcks siende / naer de quartieren van Osorno ende Conco gevlucht waren / die met den eersten mede herwaerts aen komen souden.

Den

1643. Augusti. Den 31. dito/ regen dat een N. Westen/ naer den middach redelijck weder zijnde/ seylde den Generael te Lande gevaren/ doende op de Marckt van Baldivia een plaetse op rechten daer de Soldaten tot naeder gelegenthept haer Hutten souden slaen.

September. Die daer tot het maecken van de selvigen den eersten September aen Landt ghevaren zijn/ zijnde doncker mistachtigh weder.

Die van Oforno ende Conco komen seer sterck tot Baldivia. Den 2. dito de windt Z. Oost zijnde/ is den Heer Generael aen Landt ghevaren/ om een plaets tot het Fort te ordineren. Naer den middagh quamen wel ontrent de dupsent Indianen, soo van Oforno als Conco, om met de onsen te accorderen/ dat eyndelijck des daeghs daer aen naer veel discoursen ghetroffen is.

Den 3. September dan ghekomen zijnde/ soo was het met een N. N. Oosten windt seer schoon weder/ als doen wierden alle de Soldaten met haer Bagagie te Lande gheset/ dat in de Hutten brachten; oock quamen ontrent de 30. Canoes aen boort/ die eenige Beesten ende veel Schitie ofte anders Cawau genaemt/ zijnde der Chilesen haer dranck/ die aldus gemaeckt wert. Sy nemen Milie die in 't Sandt gebraden is/ ofte ongebraden/ die wordt dan by haer Vrouwen ghekaut/ ende in een groote Tobben ofte Pot met water ghesmeten/ daer noch eenige onbekende wortels van Boomen by ghedaen wordt/ dat soo een dagh ofte twee laten staen/ tot het (gelijck Bier) in de geil komt/ is dan sommigh wit/ ander root van colour/ ende heeft de smaeck als suure Wap/ dat voor oudt Yser-werck verruylden.

Herckmans tweede aenspraeck aen die van Oforno, Conco ende Baldivia, Op dato heeft den Generael Herckmans de voornoemde Casiques van Oforno, Conco, ende Baldivia, die ghekomen waren hem ende de sijnen te begroeten/ onder den blauwen Hemel in presentie van ontrent de 12. hondert Chilesen in dese voegen aengesproocken. Dat de oorsaeck haerder komste was/ om dat in 't Nederlandt (verre van daer ghelegen) hare

vroome

wy ome daden inden Oorlogh ghedaen het Jaer 1550. teghens de Spanjaerden gevoert / om hare wyphept weder te bekomen / verlaen hadden. Dat de Nederlanders van ghelijcken mede nu ontrent de 80 Jaren / om de selvighe vryheyt teghens de Spanjaerden in den Oorlogh geweest waren / diese niet alleen verkreghen / maer dooz Godes segen haer palen oock soo uytgebreyt hadden / dat meer als half weghe van 't Nederlandt tot dese Landen van Chilove, ghekomen zijn tot het Noozder gedeelte van Brazil, alwaer sy de Portugesen (ghesweest zijnde Subjecten ende adherenten van den Koninghy van Spanjen) verdreven / ende haer seven Provintien afghenomen hebben; van welcke plaetsen sy nu ghevoeghlijck in twee Maenden / ofte daer ontrent / tot hier in Chili komen konden; dat oock alreeds gheschiet soude zijn / maer dooz de lange wegen uyt het Nederlandt, dat seer verre gheleghen is / ende dat voozby haer vyants Landen ende advenues passeren moeten / sonder elders aen te konnen komen om te vervarsen / en om oock niet ontdeckt te werden / was het dus langhe naer ghebleven dat haer niet hadden konnen komen besoecken; sulcks dan nu gheschiet zijnde / soo waren berept in alliantie te treden; mede brengende veel Geschuts ende diversche Europische Wapenen / als Musquetten / Piecken / Degens / Houwers / Krupdt / Loot / ende andere Coopmanschappen; alles om alhier te verhandelen / die niet alleen tot u defencie sullen dienen / maer oock om grooter vzogres op u ende onser vyanden te maecken. 1643. September.

Naer dese gevoerde reden / zijn haer ghelevert / yder Casique in 't besonder een Brief van sijn Hooghepdt den Prince van Orangien, die haer wierde vooz gelesen / ende in hare spraecke vertaelt / waer in yder / van de meeste tot de minste groot behagen schepten sulcks dat sy allen de vooz sy Brieven kusten / haer geluckigh achtende over dese hare komste uyt soo verre Landen / om haer met Europische wapenen te versien / ende tegens het gewelt ende tyrannie der Spanjaerden te assisteren.

Ende om dese Chilesen hier in te sonderen / ende hare affec-

K tien

1643. September. tien ofte ghenegentheden te haerwaerts te ondertasten / of die oock soodanigh waren als sy uytterlijck lieten blijcken, so hebben sy de Caciques de schaerschept haerder Dijzes voor-behouden / versoeckende datse de Bloot met Schapen/ Oerckens/ Koe-beesten ende andere eerbare spijsen wilden assisteren/ mits haer sulcks datelijck met Wapenen ofte andere Coopmanschappen te betalen; sonder oock geen Hoen te willen ontfangen / of de betalinge soude daer nevens gaen: Ofte by wegheringhe van sulcks/ dat ghenootsaeckt soudden zijn met de Bloot weder te vertrecken; Waer op sy eensamentlijck versochten/ dat den Generael met de sijnen gheliefde te blijven/ beloovende in overvloet (jae meer als van nooden hadden) Schapen/ Koe-beesten / Oerckens ende andere vivres te bestellen / alsoo haer Landt overvloet van alles had.

Den Heer Generael ende sijne Raeden de groote blijdschap deser Natie over haer komste bespeurende; hebben gepresenteert met haer uptten naem van de Hoog-Mog. Heeren Staten Generael, ende Sijn Hoogheydt den Prince van Oranien der Vereenighde Nederlanden, een offencive ende defencive alliantie tegens de Spanjaerden in te gaen / om den anderen by overval van vpanden te assisteren ende hulpe toe te brenghen; waer inne sy gesamentlijck consenteerden/ ende seer wel te vreden waren/ beloovende vast ende steeckerlijck/ dat soo wanneer de Nederlanders van den Spanjaert besocht wierden / dat sy haer van alle kanten souden komen helpen ende bystaen.

Treden met haer in alliantie.

Doch om hier van eenigh geschrift te maecken/ excuseerden haer sulcks niet te verstaen / veel min onder haer ghebruyckelijck te wesen; verklarende dat de beloften die reeds ter weder zijden gedaen waren/ voor haerenthalven genoegh waren; als mede den Brieff van sijn Hoogheydt den Prince van Oranien, die sy tot dien eynde als een waer ken-teecken wilden bewaren.

Hoorts is haer getoont/ dat het tot haerder beyder verseeckeringe

keninghe gantsch noodigh was/ dat hier een Fort ofte Sterckte 1643.
by 't pleyn van Baldivia gemaeckt wiert/ om by alle gelegent- Septem-
heden van vpanden haer daer uyt te beschermen/ dat seer geerne ber.
toestonden/ te vreden zijnde/ dat sodanighe Sterckte van de-
fencie soude ghemaeckt werden/ als den Heer Generael ende
sijne Raeden souden oirbaer dincken.

Naer dese ende meer andere discoursen alsoo hebben de Ne-
derlanders eyndelijck met soete redenen ghewagh ghemaeckt/
tot wat eynde endt insicht sy haer Wapenen derwaerts mede
brachten/ zijnde principalijck om die tegens Goudt te verhan- Dat hier
delen/ dat verstonden by haer op diversche plaetsen int grooten misse ende de
overvloet te vinden is: Waer op de Casiques haer eenparigh reden haer
excuseerden/ van gheen Goudt-berghen te weten/ door dien in van.
lange Jaren geen Goudt gehandelt/ nochte bearbeyt hadden:
maer wel indachtigh waren/ wat groote onverdraghelijcke
lasten ende weerdigheden de Spanjaerden (in hare tijden) haere
voor-ouders hier over aenghedaen hadden/ wanneer haer niet
Goudt ghenoegh tot Tribupt gebracht wiert/ jae Neus ende
Goren-af sneden/ 't welck haer noch sepden te doen schricken/
wanneer daer aen dachten/ des den naem van Goudt qualijc-
ken moghten hooren noemen/ sulcks dat het by haer noch ge-
socht/ nochte geacht wiert.

Den Generael dese woorden vattende/ heeft haer met aen-
genamighepdt gheantwoort; dat hy/ ofte de sijnen noch Tri-
bupt/ nochte eenige Schattinge begeerden/ maer dat het Gout
dadelijck met Wapenen ofte andere Coopmanschappen tot be-
lieven wilden betalen/ sonder dat yemant soude ghedwonghen
zijn weeckelijck seeckere quantitept te brengen/ maer dat daer
haer behagen in doen konden. Daer op de Casiques den an-
deren aensaghen/ sonder pets verders te repliceren: doch ver-
stonden uyt anderen dat hier veel Mijnen zijn/ die overvloet
van Goudt hebben/ dat die oock naer gheleghen/ ende licht om
te bearbeyden zijn. Maer hare groote ghenegenthepdt tot de
onsen hare Wapenen/ dedense vertrouwen dat metter tijdt
oorsake

1643. September. oorsaecke soude zijn / dat sy haer volck tot het Mijneren ende Goudt soecken souden verdilighen: Jae dat yder particulier / upt inwendighe begeerte tot dese Wapenen / Goud soecken te vergaderen; ter welcker oorsaecke hier niet verder van ghesproocken wiert; op dat sy niet datelijck de onse haer groote begeerte tot het Gout souderbespeuren / dat haer vreesden hinderlijck te wesen / alsoo bevonden dit een Natie groff van verstant te zijn / die met alle soete voorsichtighe middelen dienen besegent te werden: So veel men oock bemercken konden / soo zijnse seer traegh tot den arbeyt; des haer der Nederlanders versoeck niet vreemt en dachte / van de Goudt-mijnen met haer eygen volck te bearbeyden / sulcx dat het wel noodigh soude zijn / soo om die te bearbeyden / als andere Mineralen te ontdecken / dat eenighe Mijn-kenders ofte upt de Brasil, ofte upt het Nederlandt derwaerts gesonden wierden.

Den 5. dito wierden drie Boots geschonneert / die eenighe Chilesen (die met de Schepen van Carel-mappa ghekomen waren) weder derwaerts souden voeren / alsoo haer tot Osorno wilden neder-slaen / haer in Baldivia niet vertrouwende.

Den 6. dito was het mottigh regenachtigh weder / als doen wiert aen Landt een Slacht-huys geschonneert / om de Beesten (die die van Baldivia, Osorno ende Conco bzenghen souden) te slachten ende te souten.

Op den 7. dito is den breeden Raedt op het Schip den Eendracht vergadert geweest / daer naer langh delibereren gereselveert is dat den Heer Elbert Crispijnsen met het Schip Amsterdam ter eerster ghelegenthepdt naer de Brasil vertrecken soude / om sijn Excellentie / nevens de Heeren Raeden rapport te doen van den toestant / plaetse ende ghelegentheden in Chili.

Daer op hp Crispijnsen den 8. dito tegens den avont naer 't Schip Amsterdam ghevaren is / om de goederen van den overleden Generael Hendrick Brouwer te inventariseren / om verkocht te werden. Dies des anderen daeghs / de goederen geinven-

geſchentoriſeert hebbende/ is met de ſchepen weder tot Baldivia gekomen. 1643. September.

Den 11. dito naer den middagh iſſer een Chilees uyt het Landt ghekomen/ om te verſpieden/ of de onſen oock eenighe alliantie met den Spanjaert hadden/ hadt ſoeckende te verraden; hy des avonts aen boort ghekomen zynde/ hielt hem nergens van te weten; tijdinge brengende/ dat hy alleen in 6. dagen van Marikines tot hier was ghekomen om den Heer Generael te ſpreecken/ dat met hem begeerde te handelen/ alſoo de andere Chileſen hem hatigh waren/ende ſochten te vanghen; dat hy der Nederlanders vriendt was/ ende met ſijn volck by haer wilde komen; Voorts ſeyde hy/dat inde Conception geweeſt was/ om van de Caſtilianen Yſer te handelen/ en dat daer twee Schepen zeyl-reed laghen om naer Carel-mappa ende Caſtro te komen; dat de Indianen van Arauco onlanghs teghens de Spanjaerden gerevolteert waren/ ſonder te weten of ſy beſtendigh zijn ſouden haer te beſchermen/ dat hy door hare menighte verhoopte van jae. Dat twee van de principaelſte Caſiques van Arauco geretireert waren in Imperiael, om de Spanjaerden van daer meerder Oorloge aen te doen. Achterbeenen der Chileſen.

Den 13. dito de windt Noordeliſck met een betrocken lucht/ ſoo zijnder des naermiddaeghs 5. a 6. Canoes met Chileſen aen boort gekomen/ mede brengende eenighe Schapen/ Verkens/ Kalveren/ ende Potten met Schitie/ of Cawau/ daer oudt Yſer tegens ruylden.

Op den 14. dito/ redeliſck weder zijnde/ ſoo is het Lichaem van wijlen den Generael Brouwer uyt het Schip Amſterdam, op den Eendracht voor Baldivia ghebracht/ om met de eerſte gelegentheyt begraven te werden. Den Raedt als doen vergadert zijnde/ ende overwegende de groote ongheregeltheden/ die daer dagheliſcks ſoo by de Soldaten als Matroſen ghepleeght wiert/ in het mangelen van Schapen/ Verckens ende andere victualie/met de Chileſen, zijn ghenoodſaeckt gheweeſt

1643. September. op liff-straffe te verbieden dat niemant hem soude verhoorderen eenigh geweer / 't zy hoe het soude mogen ghestelt zijn / directelijck ofte indirectelijck aen de voorsz Chilesen te verhandelen.

Den Generael Brouwer tot Baldivia begraven.

Den 16. dito waren de Matroosen aen Landt weder besigh met de ruyghte op te ruymen daer het Fort ter eerster gheleghenthent soude begonnen werden. Naer den middagh is het Lichaem van wijlen den Generael Hendrick Brouwer tot Baldivia met groote magnificentie (naer tijdts ghelegenthent) ter aerde gestelt / des avonts een stozm wayende.

Crispijnsen vertrecken met 't Schip Amsterdam naer Pharnabuco

Den heer Crispijnsen, volgens resolutie van den sevenden deses / sijn afscheyt van den heer Generael Herckmans ende Raden ghenomen hebbende / heeft hem op het Schip Amsterdam begeven / om met den eersten ghelegenthent naer Pharnabuco te vertrecken: de Schepen Vlissingen, d'Eendracht, ende het Jacht den Dolphijn daer latende / met 180. Matroosen ende drie Compagnie Soldaten / 296 Coppen (onder Blaeubeeck, Vosterman, ende Flory) sterck zijnde. Als doen zijnde den 21. dito des naermiddaeghs / soo heeft hem den Generael op 't Schip den Eendracht begeven.

Beginnen tot Baldivia een Fort te bouwen.

Den 22. dito zijnder weder eenige Indianen aen boort ghekomen / mede brenghende een Vercken / 3. Schapen / 2. Koebeesten / nevens derdehalf loot Goudts / dat den Generael verceerden.

Alsoo het den 23. dito met een Z. Z. Westen windt mon weder was / soo is den heer Generael nevens alle Officieren t' Lande gevaren / en hebben op dato het Fort afgheseecken / ende de Schop in de aerde geset.

Des Generael Herckmans Brieff aen Crispijnsen.

Den 24. dito den windt upt 't Zuyden / soo heeft den Generael den Onder-stierman van den Eendracht met de Schuyt naer beneden gheseonden / om te sien of het Schip Amsterdam soude vertrocken zijn / (dat hy met ballast in te nemen besigh was) dat hem een Brieff mede gevende / om den heer Crispijnsz te be-

te behandigen; waer inne hy verhaelde/ hoe dat Courewangh Opperst Caſique van Villa-ricka met 2000 Mannen naer hy was/ op ſijn E. E. andermael te begroeten/ ende te brengen de veel Roe-beesten/ Schapen/ Geyten ende Perckens. Dat hy mede van reſolutie ſoude zijn/ (ſoo gheen merckelijcke verhinderinghen voor en vielen) het Schip den Hendracht, nevens het Jacht tegens ultimo October naer het Eylandt S'. Maria te ſenden/ om 't ſelvighe te bemachtighen/ ende daer mede naer tijdts gelegentheyt te doen; 't welcke hy wel eerder in 't werck ſoude gheſtelt hebben/ ſoo het volck midts het maecken van de Fortificatie hadt konnen miſſen: aen welcke veroveringe hy niet en twijffelde: maer dat eenige Chileſen vande vaſte Cuſt (die nu der Spanjaerden vpanden zijn) haer op 't voorſz Eylandt ſouden begeven/ om 't ſelvighe voor haer te cultiveren/ konde hy niet ghelooven/ ende dat wegens het groot periſckel daer ſy in ſtaen ſouden/ om door de Spanjaerden van de Conception, Bio-Bio, ofte Arauco, met vaer-tuyghy van daer ghehaelt/ ende op andere plaetſen voor Slaven verkocht te worden. 1645. September.

Dat die van Oſorno, Conco, Baldivia, Imperiael, ende Villa-ricka gaern ſien ſouden/ dat hy ſijn macht inſpoeyerde/ om de Spanjaerden upt Arauca, Penco, ende Bio-Bio te verdrijven; waer toe niet alleen die van Oſorno, Baldivia, ende hare geconfedereerden preſenteerden de handt te bieden; maer dat de Chileſen van Arauco, Penco en Bio-Bio ſelfs daer naer verlanghden/ ende ſeer gheerne tot ſulck een exploict wilden laten gebruycken/ houdende die plaetſen daer voor dat wanneer de ſelvighen bemachtight/ ende de Spanjaerden daer upt ghedreven waren/ dat allenrkens tot de Conceptions ſouden konnen geraecken; waer door een groot gedeelte van Chili van haer tyrannije ſouden konnen verloſt werden; ſae gheheel Chilove in cortter tijdt vry ghemaeckt werden. Want de gantſche Spaenſche macht (volghens deſe verdeelinghe) beſtaet in

niet

1643. niet meer als ontrent de 1500. Soldaten. als

September.

In	Val Paraijso ende S^t. Jago	300	Soldaten.
	Conception	300	
	Lazarena	100	
	De Rivier van Bio-Bio	100	
	Jumbel	60	
	Arauco	500	
	Chilove, Carel-mappa eñ Cali-buco	120	

Behalven hare Burgers die veel in 't getal zijn. Des het niet te twijffelen waer / soo daer een Vloot van 10. Schepen ende drie Jachten/met 800. Soldaten/ Matroosen/Gheschut ende Ammunitie naer advenant derwaerts gesonden wierd/ofte soude haer naer alle apparentie / met hulpe van de Chilesen, die daer seer willigh toe zijn / van dese plaetsen meester konnen maken / sonder dat men des vpants macht te water van Lima ofte eenighe andere quartieren souden hebben te vreesen. Jae souden daer dooz veel licht niet alleen gheheel Chili, maer 't meerendeel van Peru in revolte doen komen / waer upt metter tijdt ook goede vzuchten van Conquesten souden staen te volgen/ ghemerekt den haet ende vpandtschap die de Chilesen den Spanjaert toe dzaghen extraozdinari/ en daer en tegens de vzientschap diese de onsen toonen uptmuntende groot zijn: als gheblecken is nen de 470. Chilesen die met Vzouw ende Kinderen upt Chilove vpwilligh met haer over Zee naer Baldivia gezeylt zijn: desgelijck ook als de Casiques van Baldivia, Osorno, Conco ende Villa-rica, haer met 1200. Mannen soo te paerdt als te voet quamen begroeten ende vzientschap versoecken / als verstaen hadden tot wat eynde sy daer ghekomen waren; ook mede aen de Vzieven die haer van sijn Hooghept den Prince van Orangien overgelevert wierden/welcken haer soo aengenaem waren/dat yder die in't particulier kuste/haer over dese komste upt soo verre Landen tot haer hulpe/ gheluckigh achtende; gelijck mede doen aen haer versochten/dat met

Koe-

Roe-beeſten/ Schapen/ Genten/ Verckens ende andere vivres/ tot inmagie van de Scheeps-victualie dienden verſien te zijn/ ofte dat anders vertrecken moſten; waer op ſy eenpariglı verſochten dat doch om die reden niet vertrecken wilden / beloovende haer van alles genoeghſaem te verſorgen. 1643. Septem-ber.

Voorders verhaelt hy verſtaen te hebben / dat de Indianen in Rio de Plata eenigen tijdt verleden/ eenige Patres/ ofte Jeſuijten hebben doodt ghellaghen/ tot een begin om haer van de Spaenſche tyranhije te ontlaſten ; dat als nu op 't hooghſte dient in achtingh ghenomen te werden / om die met de macht van Schepen naer Chili gaende / in paſſant te aſſiſteren voor ſoo veel als de Staet van Braſil lijden konde. Dat oock diende bemerckt te werden dat in Rio de Plata veel Portugeſen woonen/ die zint de revolte van Portugal verſchepden malen haer tanden den Spanjaert hebben laten ſien/ door alle 't welcke den brandt lichtelijck ſoo onder de Indianen konde ontſteken werden/ dat ſulcks tot Chili, jae tot den Bergh Potoſi ſoude konnen komen te loopen.

Den 25. dito quamen weder veel Chileſen met haer Canoes aen boort/ mede brenghende wel 20. Roe-beeſten/ nevens eenige Verckens/ Schapen ende Potten met Schitie/ ofte Cawau/ die onder het volck verruylen.

Den 26. dito/ is den Generael des naermiddaeghs/ met ſtil weder aen Landt ghevaren/ en heeft met de Caſques, op gijſteren gekomen/ geſproken/ die verklaerden in 4. ofte 5. Maenden gheen Beeſten / Schapen ofte Verckens te ſullen konnen leveren/ daer den Generael niet wel over ghenoeghde/ alſoo de Vloot ſchaers van vivres verſien was / als mede om dat die van Oſorno ende Conco ſulcks mede upt ſtelden : des tegens den avont een Schupt naer beneden geſonden heeft/ om te ſien of den Heer Criſpijnſen met het Schip Amſterdam daer noch moghte weſen/ doch daer komende/ bevonden hem vertrocken te weſen. Het gaet den Generael quaelijck ſtuyven.

Den 27. dito mon ſtil weder zijnde/ ſoo is den Generael des

1643. September. naermiddaeghs weder aen Landt ghevaren/de Casiques met hem aen boort brenghende/ heeftse wel getracteert/ voorts met haer wegens het brenghen van Beesten spreeckende/ of sulcks niet eer (als op gisteren sepden) soude konnen geschieden/alsoo haer schoon geweer daer voor in mangelinghe soude gegeven werden/ om haer daer mede tegens de Spanjaerden te beschermen; dat verklaerden niet voor over twee Maenden te sullen konnen gheschieden / des avonts alsoo weder naer haer wooninge vertreckende.

Den 29. dito aen yder Capiteyn 9. Schoppen/ 6. Spaden/ 4. Houweelen/ ende 2 Piecken uytghedeelt zijnde / soo begonnen des naermiddaeghs aen het Fort te graven.

October. Den eersten October brochten de Chileser weder 6. Koebeesten aen boort/die verruylden.

Den 3. dito noch dageliex met het Fort besigh zijnde / soo brachten de Chileser des naermiddaegs 11. Koe-beesten ende 4. Varckens/die den Generael voorts voor eenigh out verroest yser ruylde.

Den 5. dito/ regenachtigh weder uyt de Noorden/ als doen is de Schuyt en Boot van 't Schip Vlissingen de Rivier een groot stuck op gevaren / om de Indianen haer Beesten over te setten / op dat die bequamelijck aen de Schepen konden brengen/om te verhandelen. Maer den middagh is Mantquiante, opperste Casique van Mantquiante (die op den 27. September weder los gelaten is/ naer dat eenige dagen t' Scheep ghehouden was/ sonder beloften dat over 8. ofte 10. dagen weder komen soude / overvloet van Beesten ende victuyes mede brengende) weder aen boort gekomen.

Den 6. dito teghens den avont zijn de Inwoonders van Baldivia by dese Casique Mantquiante ghekomen/hebben met den anderen gesproocken/ ende sijn naer veel discoursen eyndelijck vertrocken/ die van Baldivia den selvigen avont weder naer hare wooningen treckende.

Den 7. dito goet weder zijnde/soo is den Casique Mantquiante

ante verrocken ſ dooz ozdere van den Generael met een Ca- 1643.
non-ſchoot vereert zijnde: hy vereerde den Generael met 29. October.
Schapen/ 2. Oxckens ende 8. Hoe-beesten; des hy weder be-
ſchoncken is met wat Coraelen/ 2. Bylen/ wat Kammen ende Den Caſi-
andere ſnuyſterije; beloovende in acht oft thien daghen weder que Mant-
te komen/ ende dat Beesten in overvloet mede bzenghen ſoude/ quiante ver-
als mede wat Goudt (om tegens geweer te verruplen/daer ſeer trecht.
begeerig na was) daer ſijn Lant/ als andere meerder van ver-
ſien was/ vermits ſijn onderdanen beter tot den arbeyt/ als de
Baldivianen ghenegen waren; ende een gewoonte hadden als
eenigh gheweer ofte Yſer-werck begeerden/ haer Goudt naer
de Conception tot de Spanjaerden te bzengen/ om 't ſelvige te
verhandelen/dat nu alhier beloofden te doen.

Den 9 dito vooz den middagh ozdonneerde den Generael/
dat men de Wallen van het Fozt ſouden beginnen op te ſetten.
Daer den 10. dito ſterck aen gearbeyt wiert.

Alſoo het op den 11. dito met een Weſtelijcke windt ſeer
mop weder was / ſoo is den Secretaris Johan van Loon ne-
vens eenige anderen te Lande gaen wandelen; deſe des naer-
middaegs weder t' Scheep gekomen zijnde/rapporteerden den
Generael/ hoe dat de Rivier opwaerts gaende / in een blackte
aen de Rivier-kant/ ſeeckere Soldaten geſien hadt/ die beſigh
waren met eenighe Chileſen, haer Houwers tegens Schapen
te verruplen. Een wepnigh aen de vooz§ Rivier-kant verder
komende ſoo ſagh veel Chileſen staen / hare wapenen by haer Een ghe-
hebbende/ daer by zijnde een van de gevangene Spanjaerts ge- vangen
naemt Antonio Zanchies Zines, daer ſy harde woozden mede Spanjaert
hadden/ en wilden doodt ſmijten/hem ten laſten legghende dat by de Chile-
hy de oozſake was/dat aldaer een Fozt ghemaeckt wiert/alſoo ſen in groot
hy de onſen te kennen ghegeven hadde/ dat daer Goudt was; perijckel.
van alle 't welcke hy hem ontſchuldighden/ ſegghende der Ne-
derlanders ghevanghen te weſen / ende datſe hem van Carel-
mappa tegens ſijnen danck mede genomen hadden; dat ſy niet
wilden ghelooven/ maer wilden met hem vooz: maer omme

1643. October. siende vernam hem Secretaris / daer seer over verblijdt was / also hy vande Chileen niet konde ontslagen werden / vreesende van haer doot geslagen te werden. Welcke Casiques ende Chilesen wepnigh tijdts daer naer met 10. à 12. Canoes by den Generael gekomen zijn / mede brengende 12. Schapen met een Vercken; die den Generael haer verruylde voor 4. halve Bylen / 2. Messen / ende wat Coralen: den eenen Casique was ghenaemt Checulemo, doch den anderen was een afgesandt van de Casique Tanimanqui upt Imperiael, tijdingh brengende dat aldaer 2000. Spanjaerden waren / die in korten tijdt te Lande herwaerts komen souden / verseeckende dat den Heer Generael met eenigh van sijn volck met hem gaen wilden / hy souse ter plaetse lepden daer veel bupts te bekomen was; dan den Generael eenigh bedrogh bemerckende / heeft suler beleefdelijck afgeslagen / ende niet willen consenteren / maer vraeghde of sy begeerden dat hy met de sijnen vertrecken soude? daer den Casique Checulemo op antwoorde / dat het beter was dat sy bleven / ende haer aen de Zee-kant vast maeckten; dat hy oock met dese Casique gheen volck op bupt upt senden soude / alsoo hy vastelijck geloofde / datse op een vleysch-banck souden ghebracht werden: waer op dese Casiques des avonts weder vertrocken / op haer versoeck met een Canon-schoot vereert zijnde.

Den 12. dito naer den middagh quamen weder eenige Canoes aen boort / daer onder twee Casiques van Baldivia waré / mede brengende eenige Schapen ende Schitie ofte Cawauw / die onder het volck verruylden: desen wisten mede te seggben tijdinghe ontfangen te hebben / datter 2000. Spanjaerden, met 13. Schepen in Imperiael gelant waren / die alsier komen souden: tegens den avont is den gevangen Spanjaert Antonio Zanchies Zines aen boort gekomen, aen den Fiscael Cornelis Faber verklarende / dat hem / in't Bosch wandelende / vier Soldaten ontmoet waren / sonder te weten van wiens Compagnie / die op hem begeerden / dat hy met haer te Lande waerts in trecken

trecken ſoude/ofti in de Conception by de Spanjaerdē te geraken / ende dat noch wel 50. ofte 60. mit haer van die meeninge waren / 't welck hy uyt vreeſe van doodt ghellagen te werden conſenteerde/ onder beloften van ſwijgen/ daer op ſy hem verlieten/ſeggende op morgen ofte overmorgen ghereedt te ſullen zijn/en datſe op ſeecker ptyn in 't Boſch met haer geweer vergaderen ſouden / dat hy hem dan daer mēde ſoude laten vinden/ om gelijcker hant te vertrecken. 1643. October.

Den 13. dito was het met een Noordē wint mottigh weder/op dato is den vreeden Raed vergadert/ ende gereſolveert/ dat (vermits de ſchaerſheydt van de victualie/ende dat van de Chileſen in 5. ofte 6. Maenden noch gheen ſecours (ende dat dan noch onſeecker) te verwachten hadden/hoe wel ſomtijdts 5. ofte 6. Beeſten (niet grooter als de Kalveren in Hollandt zijnde) vrachten / dat onder ſoo veel volcks weynigh helpen konde) men met alle vlijt de Schepen ſchoon ende zeyl-reed maken ſoude/om met de victualie/die haer noch over was/met de eerſte gelegentheyt te vertrecken/en naer de Braſil te loopen. Reſolveren te vertrecken.

Den 14. dito ſo zijn de 4. Soldaten/die vooz genomen hadden over te loopen/ op haer beſtemde tijdt in 't Boſch ghegaen/ om den Spanjaert te vinden/(gelijck hier voren op den twaelfden deſer verhaelt is) den Spanjaert Zines ſijn beloften niet houdende/ ſoo zijn ſy met haer vieren echter met haer vol gheweer voozt ghemarcheert/om in Conception by de Spanjaerden te komen/ende dat meeſt uyt vreeſe van ſtraf/ſo haer voornemen aen den dagh gekomen was. Tegens den noon ſijn men twee Chileſen te paert/ rappozteerden dat haer vier Soldaten ghemoet waren/ die noch al voozts marcheerden/ſonder te weten waer heen wilden dan weſen dē Generael ten naeſten by wat cours dat ſy hielden; waer op den Vaendzigh Otto ter Vielle,met 2. Sergianten ende 30. vier-roers gecommandeert wiert haer te volgen/met bevel ſoo haer achter haelde dat daer twee van onder de voet ſchieten, ende de andere twee in't quartier gevangen brengen ſouden. Overloopers.

October. Den 15. dito doende wesende met de Schepen zeyl-reede te maecken/ soo is Baptista Heyns, Commies van't Schip Vlissingen, des naermiddaegs aen des Generaels boort gekomen/ aendienende hoe dat den ghevangen Spanjaert Iuan de Soise op gisteren met hem naer boort gevaren was/ ende dat tegens den avondt met een Canoe de Riviere af voer/ om te sien of van de Chilesen eenige Beesten soudet konnen ruylen/die hem sulex belooft hadden/ seggende van hare Casiques oydere bekomen te hebben/om geen beest ofte andere victualie meer te laten volgen. Tegens den avont heeft den Generael op alle de Schepen de Scheeps-raden in't besonder doen vergaderen/ om de resolutie van te vertrecken/ op den 13 hier vooren genomen/te bekrachtigen/doende op yder Schip dusdanige Acte teyckenen.

Acte van't vertreck. ALsoo op den 13. deser by den breeden Raedt is gheresolveert, aengesien alreede onse vivres so schaers bevinden, ende de *Chilesen* weynigh toevoer doen, als oock tot het bearbeyden der Mijnen geen lust hebben, dat de Schepen souden beginnen toe te rusten,ende zeyl-reede te maken,om met de vivres soo noch hebben, *Brasil* te konnen krygen,op dat met het secours uyt *Brasil* voornoemt te senden, mogt ghehaest werden, 't selvige voor te komen. Soo is by ons onderghe-schreven Officieren van't Schip ---- 't selvige niet alleen voor goedt, maer voor hoognoodigh geacht onse reyse aen te nemen, den eersten dagh de beste,naer de ghemelte *Brasil*-coste. Actum op't Schip ----- den 15. October 1643. ten Ancker leggende inde Riviere voor't pleyn van *Baldivia*, ende was onderteeckent, &c.

Den 16. dito/ regen met een Noordelijcke windt; naer den middagh is den Vaendrigh Otto ter Vielle, met sijn ghecommandeerde t'koupe weder in guarnisoen gekomē/ de vier oversloopers achterhaelt hebbende/waer van de twee neder geschoten, ende de anderen in 't quartier gevangen bracht. Overloopers achterhaelt.

De wint op den 17. dito met een betrockē lucht W. N. West zijnde/


Porte de Corael
BALDIVIA
BARCKEN GADT
Afteckeninge
ende
Op Dominge vande
Reuiere van
BALDIVIA

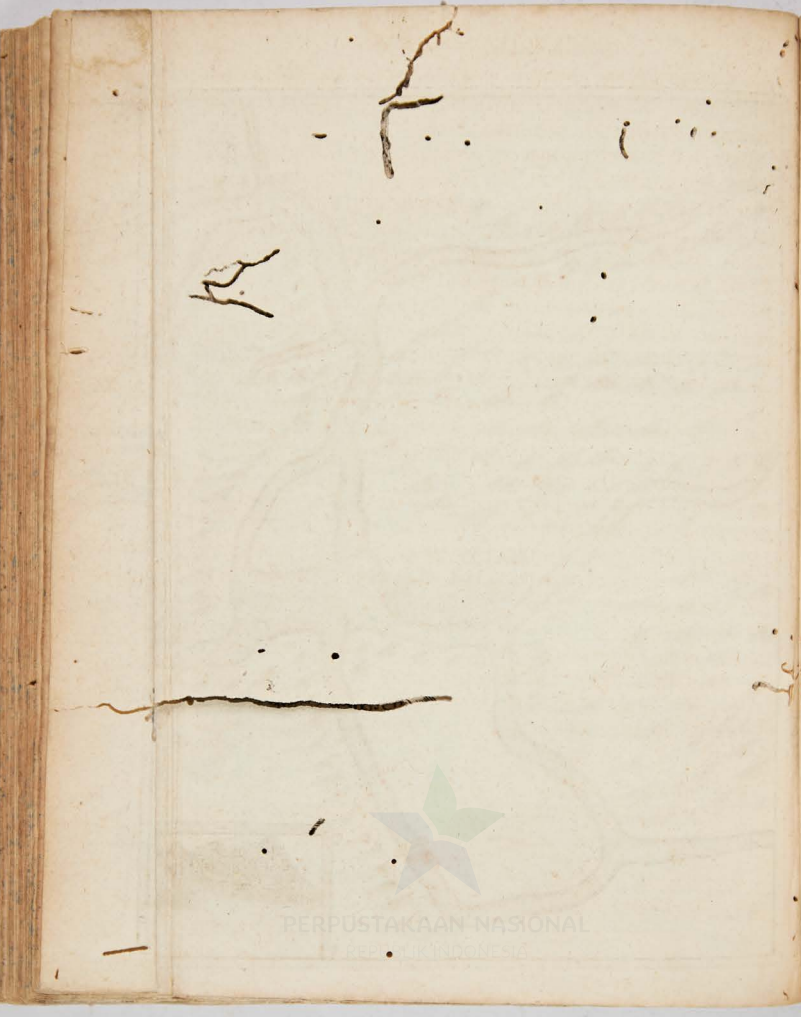

zijnde / ſoo wierden de zeplen aengeſlagen om met den eerſten 1643.
af te dzijven; des naermiddaeghs begaven de Soldaten haer October.
Bagagie t' Schip te brengen.

Den 19. dito was het met een Noozden wint betrockē lucht/ waren als doen beſigh met haer Anckers te lichten/maer dooz dien het werp-ancker niet konden lichten/ dooz dien het te vaſt ſat/ſoo waren genoodſaeckt te blijven leggen/ alſo de vloet verlooпen was. Naer den middagh is den Heer Generael naer Landt gevaren/ om ſijn afſchept van eenige Caſiques te nemen/ die tot dien eynde hem op het plein van Baldivia verwachten/ haer ſeer verontſchuldighende dat hem ende de ſijnen met vivzes niet konden bpſtant doen/ ſegghende ſoo een Jaer ofte twee te voren geweten hadden dat ſouden gekomen zijn/ ende dat ſp ſulck goet volck/ oock vpanden van de Spanjaerden waren/ ſouden wel verſozght hebben datter victualie in overvloet geweeſt ware; maer dewijle ſp nu ſchaers van Gzanen/ Erweten/ ende Boonen verſien waren/ dooz dien Jaerlijcx niet meer en zapen als konnen conſumeren/ het overſchot om in't Jaer daer aen in de aerde te werpen gebzupckende/ om dat de Spanjaerden alle haer vooz-raedt plegen wegh te nemen/ ſo konden haer vooz deſen tijdt geen bpſtant doen/ haer over den vertreck ſeer dzoevigh toonende; daer bp voegende/ ſoo verſeckert waren dat in een Jaer ofte twee weder komen ſouden/ dat van alles in overvloet te ſamen brengen ſouden. Tegens den avont is den Generael weder t' Scheep ghekomen/ de Soldaten mede brengende/ die over de Schepen verdeelt wierden/ende begonnen de Rivier nederwaerts te dzijven/ doch geraeckten aen de grondt.

Figure N°. 3. *Sijnde de afteeckeninge van de Rivier van* Baldivia: *als mede de opdoeninge, ſoo hem by Noorden ontrent 2. mijlen van't Landt op 39. graden 59. minuten vertoont.*

Deſe Rivier ofte Haven van Baldivia lept op de hooghte van 39. graden 40. minuten bezuyden de Linie / met eenen Inwijck/

1643. October. Inwijsck / in 't inkomen van de voorsz Rivier leyt een kleyn Eylandeken / (naer uytwijsen van dese nevens gaende afteeckeninge) soo daer een Fort op gelept wiert / soo soude de voorsz Rivier voor alle Schepen uyt Zee komende / lichtelijck konnen gesloten ende beschermt werden / alsoo die in 't in ende uyt varen 't voorsz Eylant op ontrent een Roer-schoots nae moeten passeren.

Ontrent de quartieren van Baldivia ende Chilove zijn niet veel fijne ende roode Wollen / noch Salpeter ofte eenige andere Koop-lieden Verwen / maer slecht ende niet vast houdende / wat in de andere gedeelten van Chili is / hadden de onsen noch niet onderzocht.

Dese Volckeren van Baldivia, Osorno ende Conception, komen met die van Chilove in stature over een / maer zijn veel groover ende vleysiger / door dien dagheliicks niet anders en doen als droncken drincken / dansen ende spelen / ende leven gantsch sonder eenige sorge / ofte Godt-dienste ; nder heeft soo veel Vrouwen als hy begeert / die sy van de Ouders (noch jonge dochters zijnde) koopen ende betalen / die alle het werck van Landt-bouwerije ende anders moeten waer nemen / uytgenomen een ofte twee die de liefste zijn / en werden de anderen niet anders als Slavinnen gehouden. De Mans spelen den Sinjeur / ende hebben de sommighen 15. 16. sae 20. Vrouwen in 't getal / die haer-Mans seer subject ende gehoorsaem zijn / sulcks dat haer leven meer de Beesten als Menschen gelijck zy. Haer kleedinge zijn gelijck van die van Chilove verhaelt is / trecken de baert ende knevels oock schoon uyt / ende scheeren haer hayr oock kort af / op dat haer vyanden geen voordeel op haer hebben souden / om daer by te konnen grijpen. De Spaensche tale is onder dese Natien soo vervreemt / dat de onse noch niemant gesproken hebben / die daer in 't minste pet van verstont.

Dit Landt heeft overvloet van Schapen / Roe-beesten / Verckens / Geyten / Hoenderen / ende Paerden : daer wert oock veel Geerst / Garst / Milse ofte Milie / Erweten ende Boonen / oock

oock eenige Tarwe jaerlijcks geplant: heeft oock veel Appelen ende andere aengename vruchten. De Wapenen dieſe gebruycken zijn lange Lancien/ van 28. ende 30. palmen/ eenighe met ſpeeren/ andere met houte pennen voor; oock hebben eenighe Spaenſche Degens/ Houwers/ ende ſeer Malp-rocken/ die ſy voor deſen de Spanjaerden inden Oorlogh afgenomen hebben/ ende weten met haer Lancien op haer Paerden (daer ſy ſeer wel op gedreſſeert zijn) heel vaerdigh omme te gaen. 1643. Octob.

Den 20. dito was de windt Noorden/ als doen deden haer beſt om met boughſaeren ende werpen beneden te komen/ geraeckende tegens-abont hp het Schip Vliſſingen, alwaer door 't laegh water om den hoeck van't Barcken-gat aen de gront quamen/ ſoo dat ghenoodſackt waren haer meeſte water te laten loopen/ daer met het hooghe water weder van geraecken.

In deſer voegen met boughſaeren ende werpen beſigh zijnde tot den 23. dito/ dickmaels vaſt ſittende/ ſoo quamen eyndelijck met het Jacht in Porto de Corael op 5. vadem ſandtgrondt ten Ancker/ 't Schip Vliſſingen onderweghen aen de grondt latende.

Den 24. dito des avonts was de Krijgs-raedt vergadert over de examinatie van de gevangene Soldaten.

Op den 25. dito hadden een Oosten windt/ als doen quamen haer veel Canoes aen boort/ mede brenghende Schapen/ Hoenderen ende Eyeren/ die ſy aen de Maets verruylden.

Den 26. dito mop weder zijnde/ soo is de Krijghs-raedt op het Schip den Eendracht vergadert/ ende zijn de overloopers met hare complicen te recht geſtelt/ tegens de welcken ſententie upt geſproken wiert/ als dat ſes ſouden geharquebuſeert worden/ ende ſes van de Vee loopen/ volghens welcke/ daer voorts vijf doorſchoten/ ende hare lichamen over boort gheworpen zijn/ de ſeſte aen de pael ſtaende wiert verbeden ende gepardonneert: de Juſtitie volvoert zijnde/ ſoo quamender naer den middagh weder eenighe Canoes aen boort/ 5. a 6. Schapen mede

Vijf Soldaten gheharquebuſeert.

M

1643. October. mede brenghende/ die den Generael van haer ruylde : tegens den avont quamen by haer eenige Casiques van Baldivia, met noch eenen genaemt Canimanqui van Canten in Imperiael, ende de Casique Nicolante van Calicaly, mede brengende een Cameel-schap van Queule, 't welck sy aen den Generael verceerden/haer over sijn vertreck seer broevigh toonende; hem de reden daer van vragende/gaf tot antwoort/ om dat hare beloften niet en volbrachten/ende hem ende de sijnen niet met victuyen assisteerden; daer op sy voorts (sonder yets tegen te seggen) van hoort ginghen/ met twee vertroeste Oyghens vercert zijnde. Cameel-schap.

Wanneer de Chilesen die slachten

Dese Schapen noemen de Chilesen in haer tael Chiluwecke, zijnde te segghen Landt-schaep : Diese slachten wanneer een groot gast-mael aenrechten / ende met haer vrienden vrolijck zijn; dan nemen sy het hert/ ende bijten daer elck een stuck af/ tot teecken van vrient ofte Broederschap.

Den 27. dito in de mondt van de Haven zepl-reedt leggende/ soo is het Kantsoen tot de aenstaende repse seer vermindert/ ende gheselt voor 8. Mannen des daeghs op 7. mutsjens rauw Goet / anderhalf pondt Stockvisch/ 4. pondt Vleesch/ 7. mutsjens rauwe Erweten/ ofte 4. pont Meel/ wijders aen yder Man ter weecke derdehalf pondt hart / ofte 4. pondt weeck Broodt/ 1. mutsjen Olie/ende 1. mutsjen Azijn : Nevens 8. mutsjens water des daeghs.

Gheraeckten weder t'Zee.

Den 28. dito/ soo was het des morgens met een N. Oosten windt mop stil weder/ als doen liet den Generael behoorlijcke Sepn doen om t'zeylen gaen/ de Anckers wierden gelicht/elck dede sijn best om upt Porte Corael in Zee te geraken; ontrent N. Oosten Son soo kreghen een mope koelte upt den W. Z. Westen/ daer mede soo hoogh by de windt liepen als mogelijcken was/ N. West in Zee geraeckende.

Den 29 dito / des middaeghs hadden de hooghte van 39. graden 29. minuten / soo dat vermoeden dat de Stroom haer veel om den Noordt geset hadt.

Den 30. dito des nachts kroop den windt in 't Z. Westen/ dies

dies het overlenden/ Z. Z. Oost aengaende/ende kreghen des middaeghs de hoogte van 39. graden 37. minuten/ des avonts stillekens zijnde sjo vernamen veel Walvisschen/ nger het ghebedt soo wierdt den Kantsoen-brief/ den 27: beraemt/ op alle de Schepen de Maets vooz gelesen/ ende op de Stier-plecht geplacht. 1643. October.

Den 31. dito des mozgens soo wierter op 't Schip Vlissingen Justitie gedaen/ ende moesttender dzie van de Kee loopen/ om dat se sjecke hoepen gestolen hadden.

Den eersten November des middaeghs de hooghte van 41. graden/ sagen tegen den avont het Landt van Carel-mappa ontrent 11. à 12. mijlen O. Z. Oost van haer leggen. Novemb

In dier voegen het latende dooz staen tot den negenden deser Maent November/ hadden dien dagh stilte upt het Nooz den/ soo dat de Schepen in onmacht lagen; op den middagh de hooghte hebbende van 44. graden/ doen kreghen een frisse koelte upt den N. Westen/ des haer cours met klepne zeplen Z. Z. West aen stelden/ alsoo het Schip Vlissingen niet volgen konde; kregen doen daghelijcks veel siecken inde Vloot ende dat aen een rasende koozts/ soo dat sj oozdeelden het een landt-sieckte te wesen/ dat alle glasen wel 200. stecken mosten pompen.

Den 16. dito/ tot deser tijdt toe meest mottigh weder gheweest zijnde/ soo dat geen hooghte konden bekomen/ soo gisten echtes ontrent Terra del Fuoge, ofte Mauritius-landt te wesen/ des haer cours O. N. Oost aen stelden/ om het selvighe Landt aen boozt te zeplen.

Den 17. dito/ den windt met een top-zepl upt den N. Oosten hebbende/ soo zepleden O. Z. Oost/ ende Z. O. ten Oosten aen/ hebbende des middaeghs de hoogte van 57. graden 3. minuten. Des naermiddaeghs liep de windt met mist W. N. West/ des weder O. N. Oost aen gingen.

Tot den 20. dito in deser voegen voozts zeplende/ soo hadden

1643. Novemb den de windt met mope koelte W. Z. West / ende Z. West/ dies haer cours veranderden N. N. Oost/ende N. ten Oosten aen gaende/hebbende des middaeghs de hooghte van 55. graden 36. minuten/gheen Landt vernemende/dan saghen wel ravelingen van stroomen.

Den 21. dito/des morgens de windt N. West/ doende haer cours met mope koelte N. N. Oost/ ende N. O. ten Oosten aen/ hebbende des middaeghs de hooghte van 53. graden 55. minuten; als doen bevonden haer in de Noort-Zee/by Oosten het Staten Eylandt; also het Schip Vlissingen een groot stuck achter upt was/ soo moesten 't selvige met kleyn zepl in wachten/ N. ten Oosten aen gaende/ alsoo de windt W. Z. West liep kregen doen grof water: des avonts bevonden Sonnen ondergangh 28 graden N. Oosteringh.

Zeplen upt de Zuydt nidde Noort Zee/ sonder Landt te vien.

Den Generael hem buyten gissinge soo voorspoedigh in de Noort-Zee bevindende/ soo heeft alle de Schepen doen aenseggen: dat aengesien wien in de Noordt-Zee gheraeckt waren/ sonder de Straet le Maier ofte eenigh Landt aen te doen/ daer men verversinghe van Water souden bekomen hebben/ ende dat het nu niet raetsaem was Lant aen te soecken/ maer de repse te vervorderen/ soo docht het hem oirbaer om 't water te strecken/ dat den man hem daeghs met 6. mutssens water most te vreden houden. Ock wierdt het Jacht belast naer Pharnabuco voor upt te zeplen/ om tijdinghe van hare komste te brengen/ ende het vermachte secours op te houden/ hebbende des middaeghs de hooghte van 52. graden 26. minuten.

Den 25. dito des nachts den Prevoost Cornelis Jacobsz Prays overleden zijnde/ ende den windt upt den Z. Westen hebbende/ cours N. ten Oosten/ ende N. N. Oost/ met goede voortgangh/ende holle dupningen/soo is hy naer 't gedaen gebedt over boort gheset: als doen liet den Generael sijn witte Vlaggha wayen/ om het Jacht te verpreyen/ waer van den Schipper andermael bevolen wierdt/hem naer Pharnambuco voor upt te spoedighen/ des hy sijn afscheyt ghenomen heeft.

Heb-

Hebbende des middaeghs de hooghte van 49. graden 41. mi- 1643.
nuten. Novemb

Den 26. dito / des nachts hadden heel harde buyen ende overvallen van winden/ofte onder Landt hadden geweest/ſoo dat ghenoot ſaeckt waren haer Mars-zeylen in te nemen/ dat allengſkens begon te beteren / zijnde des middaeghs op de hooghte van 49 graden 2. minuten. Op den dagh ſchoot de wint N. West/met harde kaecken/ſoo dat de Mars-zeyls niet voeren konden/ peylende des avonts Sons ondergangh 28. graden N. Oosterwyt.

Den 27. dito onbeſtadigh weder / met reghen / haghel ſneeuw/ende goeden voortgangh, des naermiddaeghs saghen 6. ofte 7. Pinguins-voghels/ zijnde op 't lijf van coleur als de Pinguins-vogels. Robben/ onder den buyck wit/ aen de ooghen wat geel/ hebben een beck ghelijck een Meeuw/zijnde groot ghelijck een Gans/ leggen op 't water gelijck Eyndt-vogels/ hebben lange halſen/ konnen ſeer ſnel ſwemmen / hebben onder water twee kleyne vlercken/daer ſe mede ſcheppen/ſpringhen ſomtijts gheheel upt het water/ende geven een gelupt als Robben.

Den 28. dito hadden een harden ſtorm upt den Z. Westen/ ſo dat met de Fock cours N. ende N. Oost aen ſtelden/ doende zijnde met nieuwe Mars-zeyls aen te slaen / alſoo de ouden upt het lijck gewaeyt waren/ hadden des middaegs de hoogte van 46. graden 58. minuten/ſiende veel gevogelte.

Den 29. dito des avonts peylden Sons ondergangh 24. graden 17. minuten N. Oosteering/des middaeghs de hoogte gehadt hebbende van 45. graden 55. minuten.

Den eersten December hadden een harden ſtorm upt den Decemb. Oosten/ ſoo dat haer groot Mars-zeyl aen ſtucken geraeckte/ ende het met een hupckent ſchover-zeyl N. O. ten Oosten aen liepen, die den 2. dito wat af-nam, kregen als doen de hoogte van 40. graden 43. minuten/ de windt Z. Z. West zijnde/ met goeden voortgangh doch vermiſten het Schip Vliſſingen.

Des avonts naer 't gebedt dede den Generael het volck aen

1643. Decemb. seggen/dat van nu voortaen haer oudt Kantsoen souden gheweten/soo geen contrarie winden meer en kregen.

Met deſe voorſpoet tot den 5. dito aenzeylende / kregen des middaeghs de hooghte van 35 graden 48. minuten / des avonts Sons ondergangh peylende 17. graden N. Oost.

Den 11. dito/de wint W. N. West met labber koelte/cours N. ten Oosten/kregen des middaegs de hooghte van 29. graden 33. minuten; des nachts stoft het kindt van een van hare gevangene Spanjaerden, genaemt Marrial.

Den 15. dito een stijve koelte uyt den S. Z. Oosten/ cours N. N. Oost / hebbende des middaeghs de hooghte van 23. graden 22. minuten/als doen voor de tweemael den Tropicum Capricorni ghepasseert / zijnde op de hooghte van 23. graden 31. minuten.

Passeren Tropicum Capricorni.

Den 16. dito/ goede voortgangh hebbende/soo kreghen des middaeghs de hooghte van 21. graden 2. minuten / cours N. N. Oost aen/ Sons ondergangh des avonts peylende/ bevonden 10. graden 52. minuten N. Oosteering.

Den 18. dito/gisten de Abroillos gepasseert te zijn/met eenen Noorden windt S. Z. Oost aen gaende / hebbende des middaeghs de hooghte van 16. graden 40. minuten.

Den 21. dito mor weder/de windt S. Z. Oost/ende Z. O. ten Oosten / cours N. N. West / hadden des middaeghs de hooghte van 10. graden 10. minuten.

Den 25 dito/ zijnde Kers-dagh/ was het schoon weder/ de windt S. Z. Oost/met moene koelte/cours West/kreghen des middaeghs de hooghte van 8. graden 26. minuten / naer den middagh ginghen West/ ende W. ten Noorden aen om op de rechte breete van het Reciffo te komen.

Den 28. dito/ den windt S. ende Oost ten Zuyden/ cours als vooren/ des middaeghs hadden de hooghte van 8. graden 16. minuten / saghen als doen de Cust van Brazil ontrent ses Mijlen voor uyt leggen stelden de cours als doen West/ recht daer naer toe : een wepnigh daer naer saghen een Boot/ ver-

memden

mepnden het een Visscher te wesen / die naer een tijdt langh laverens verpreenden / rapporteerde den Generael / dat het Schip Amsterdam met den Heer Crispijnsen, den 25. September (uyt de Rivier van Baldivia vertrocken) ontrent dzie weecken gheleden daer ghearriveert was / ende den Flupt de Orangie-boom maer over 14 daghen / hebbende langh in Zee ghesworven; dat mede het Schip Hollandia zeyl-reede lagh om haer inde Baldives te seconderen; ende dat het Jacht de Jager naer 't Vaderlandt soude gaen / om van alles rapport te doen; dat noch het Schip Vlissinghen, noch het Jacht den Dolphijn niet ghearriveert waren. Hadden als doen het Reciffo N. West van haer / alwaer des avonts ontrent ten 8. uren op 7. en een half vadem steck-grondt op de Reede ten Ancker quamen; oorsaeck hebbende God den Heere voor sijne ghenadige bescherminge te dancken. 1643. Decemb.

Korte beschrijvinghe van het Eylandt by de *Iapanders* Eso genaemt, nevens de manieren, zeden, ommegangh, ende gestalte des selfs Inwoonderen; soo als het eerst inden Jare 1643. van 't Schip *Castricom* bezeylt ende ondervonden is.

Eso is volghens de verklaringhe / ende den 27. Augusti 1643. met eygen handen af-ghetekent van eenen seeckere Japander, Oery genaemt (met sijn Berck van een plaetse Matsiney, zijnde de Hooft-stadt van Eso, met Kijs / Sacie / geschilderde blaeuwe Gingans / om Rocken van te maken / oock Japanse / met water ghеverrnde Rocken / Taback Pijpen / ende andere kleynigheden gelade; de selvige voor sijne Vellen / ende Voghels-vederen verruylende / langhs de Cust varende) een Eylandt, gelegen ontrent de 30. Mijlen van de Z. Oost Cust van Japan, ghenaemt Nabo, ende by de Nederlanders Cabo de Goeree. Eylandts ghelegenheydt.

de Goere, op 39. graden 45. minuten/ Noorder breete.

Namen der plaetsen.

Dese naervolghende bevolckte plaetsen zijn in't voorsz Eylant gelegē. Matsmey, Sirarca, Tocaptie, Contchoury, Croen, Acqueris, Oubits, Porobits, Sobossary, Croen, Outchoeira, Esan, ende Sirocany. Doch alle dese voorsz bewoonde Vlecken ofte Steden worden by de Inwoonderen van Contchoury aldus ghenaemt/ Matomey, Compso, Pascour, Hape, Tocaptie, Abney, Sanpet, Oubits, Groen, Sirarca, Saro, Contchoury ende Acqueys.

Matsmey de Hooft-stadt van Eso is niet groot/ eermen aen de selpighe plaetse komt/ isser een groote Rivier Camindo ghenaemt/ diemen met een Schyp/ 13. voeten diep gaende/ gevoeglijck tot voor de Stadt passeren kan/ allwaer den Oversten van 't gantsche Eylandt Eso, (die de Japanders, Matsmay Simadonne noemen) sijn residentie heeft. Ontrent de plaetsen/ als Matsmay, Tocaptie, Groen, ende Sirarca, zijn veel rijcke Silver Mijnen gelegen.

Den Matsmay Simadonne (Gouverneur ofte Overste van 't voorsz Eylant) gaet jaerlijcx de Keyserlijcke Majesteyt van Japan, tot Yedo begroeten/ tot geschencken mede nemende veel Silvers/ Vogels veederen (om aen Pijlen te ghebruycken) ende fijne bonte Vellen/ hem met een Berck van Eso latende overzetten tot aen de Japansche Cust/ Nabo, van waer hy dan voorts te Lande naer Yedo reyst.

De Inwoonderen van Contchoury ende Acqueys zijn vyanden van alle andere Inwoonderen des voorsz Eylandts/ gelijck sy sulcks aen de Nederlanders verhaelden.

Noorder ghelegentheydt van't Eylandt.

De Cust van't voorsz Eylandt langhs zeplende van 42. tot de 43. graden/ soo vonden daer doorgaens diepte van 20. vaden/ goede wasige Ancker-gront. Op de 43. graden gekomen zijnde/ vonden daer dese naervolghende plaetsen/ ofte Vlecken dicht by den anderen leggen/ als/ Tocaptie, Sirarca, ende daer teghens over Contchoury ende Croen, zijnde sommighen kael hayrigh tamelijck laegh voor-landt/ als mede Bosschagie/ de

Strant

Strant extraordinaris Viſch-riſck / ſijnde niet verre van de Wal veel Walviſch / daer door de Viſch aen Strant gejaeght wort, die dan van Honden / (dieſe daer ontrent meer als menſchen verſaemen) en daer op afgeteelt waren / al ſwemmende / voor haer Meeſters gevangen wiert. Honden vangen Viſch.

Deſe Eſoſche Landen / ſoo ſy by de onſen betreden ſijn op de hooghte van 44. graden 30. minuten / ſijn hoogh-bergachtigh Landt / ende onder allen is een ſeer hooghen Bergh / ghenaemt den Rieck Antonij, die volgens het ſeggen van 't wenigh aldaer daerent woonende volck / Silver-riſck ſoude ſijn. In dit geweſt ſtaen extraordinariſche groote / rechte / langhe / dicke reecken / Dennen / Grenen ende Sparre-boomen bequaem om Maſten ende anders van te maecken. 't Landt is klepachtigh ende vet van aerde / met langh Lies ende Suyckel ofte Suringh bewaſſen ſijnde. Komende op de hooghte van 46. graden 30. minuten / ſoo iſſer een groote Inbocht / alwaer aen 't Landt in de tijt van vier dagen meer als 1000. pont verſche gevangen Salm bequamen; ſijnde 't Lant boven lieflijck bewaſſen / in maniere of men de Cuſt van Engelandt ſaghen / heeft vette aerde / doch op ſommige plaetſen oock laegh dupnig landt / wert niet beploeght ofte bezaeyt / ſoo dat het geen vruchten voort brenght. Ter hooghte van 48. graden 50. minuten is 't Lant met laegh geberghte / op veel plaetſen met koyt gras bewaſſen / gheen Wijſl bycet / hem aen de N. Weſt ſijde ontvallende; Oock kan men aldaer niet voor de Zee verſchut ten Ancker legghen / dan is goede Ancker-grondt / een Wijl ofte anderhalf van 't Landt / op 40. 35. 30. ende 25. vadem ſandtgrondt.

Komende ter Noorder breete van 45. graden 50. minuten / tuſſchen de Eylanden van Eſo, het eene by de Nederlanders het Staten Eylandt genaemt / ende het andere dair tegens over het Compagnies Lant, met een ſtraet van 14. Wijlen van den anderen gheſcheyden; ſoo hebben ſy het voorſz Compagnies Landt, ende een der ſelviger Berghen aen een ſtooſent Snee- Compagnies Landt.

water plaetse betreden/bevonden aldaer glinsterende aerde/als of 't vol Silver stack/ wesende bleeck gelijck Wied-asschе/met wit Sant vermengt/niet hart/wanneer sy die int water tende/ smoltse; zijnde dit een hoogh-geberght Landt/ de Galen ofte Valapen met langh Gras/ Suringh en Loock bewossen/ sonder swaer geboomte/ doch wepnig Crepel-bosch van Bercken ende Else Boomen; daer gaet langhs de wal een felle stroom om den N. Oost. Men kan hier voor de Zee niet beschut ten Ancker leggen/dicht onder de wal is het klipachtigh.

Het Staten Eylandt daer teghens over gheleghen heeft mede hooghe Berghen/scheen sonder geboomte/ Crepl ende klippigh te wesen.

Staten Eylandt.

Gekomen zijnde op de Noorder breete van 45. graden 10. minuten/ter plaetse by de Inwoonderen Acqueis genaemt/gelegen in een groote inbocht/wel twee Mijlen diep/ ende anderhalf Mijle breet/zijnde rontom hoogh Landt/met geboomte bewassen/ het Landt ende geberghte meest klipachtighe aerde/werdt niet bebout ofte bezaept/ doch brenghet upt de natuer schoone vruchten voort/ als/Ocker-noten/Moerbesien/Druyven/ roode ende witte Aelbesien/ swarte Genever-besien/ende roode Braembesien/ daer stonden veel Epcken/Bueren/Grenen/ende Bercke-boomen; inde Valepen Lies van anderhalf mans lenghte; de kanten van de Rivier met Riedt bewassen; langs de Strant (daer 't nochtans soo dicht van Oester-schelpen lagh/ dat men de aerde naulijck bekennen konde) was 't seer liefliick met enckele roode Roose-boomkens bewassen.

De inbocht Acqueis genaemt.

Hier binnen desen tocht zijn extraordinaris veel Oesters/die in 't ghsmeen anderhalf vierendeel ende een half ellen langh/ ende een half vierendeel breet zijn; men konde daer geen Wildt vernemen/ als een groote swarte Beer; ook gheen Bocken/ Schapen/ Koepen/Gansen noch Hoenderen/ maer veel Valcken ende Arenden.

De Inwoonderen van dese Eplanden Eso zijn alle den anderen seer gelijck/kort ende dick gedronge van stature/hebben langh

Der Inwoonderen gedaente en stature.

langh rupgh hair ende baerden / ſoo dat het aengheſicht daer bykans mede bedeckt is / doch het hooft is vooren geſchooren / zijn wel beſnede van tronien / ſwart van oogen / kozt / tamelijck dick / ende niet plat van neuſen / laegh van voozhooft / geel van vel / over het lijf ſeer rupgh. De Vzouwen zijn ſoo vzupn met als de Mans / laten eenighen het hair in't ronde ſcheeren / ſo dat het haer aengeſicht niet en belet / anderen laten het langh waſſen / ende ſtricken't op als de Javaenſche Vzouwen / haer wijnbzaeuwen ende lippen ſwart ende blaeuw geverft; hebben ſoo wel Mans Vzouwen als kinderen gaten in haer oozen / daer ſy Silvere Ringen in dzagen / oock ſchoztjens van Iroſijde / met loode ende koopere Ringen.

Soo veel als konden vernemen ende beſpeuren / ſoo hadden wepnigh ofte geen Religie ofte ſuperſtitie / gaen tot haer maeltijden ende daer van als Barbaren; doch wanneer ſy ontrent het vper ſitten en dzincken / ſoo ſullen ſy eerſt op verſchepde plaetſen ter zijden het vper eenige dzoppelkens ſtozten / ghelijck of ſulcx offerden. Hebben eenige geſnede vupre ſtockens / daer krulletjens ende ſpaendertjens vp hangen / die ſy op veel plaetſen in de aerde ſteken / eñ in de hupſen aen de wantten hangen. Wanneer pemant onder haer ſieck is / ſoo ſchaven ſy met een mes van langhe vupre ſtockjens / lange ſchaefſels / ofte krullen / winden die de ſiecken om het hooft ende de armen. Hebben geene beſnijdeniſſe onder haer. Haere ſuperſtitien.

Onder haer is geen wettelijcke regieringhe ofte Politie / geſchzift ofte Boecken / konnen leſen noch ſchzijven; ſchijnen wel Boſch-loopers / ofte Banditen van eenighe plaetſen te weſen / een pder even veel Meeſters zijnde; Sijn meeſt op het hooft met verſchepde houwen ende kerven gequetſt geweeſt / ghelijck ſulcks de groote littecckens getupgen. Ende Politie.

Pder Man heeft twee Vzouwen / die maken Vieſe-matten / napen haers Mans Kocken / ende koockjen het eten; en wanneer de Mans het hout om te bzanden in't Boſch vergaderen ofte kappen / ſoo dzaeght het de Vzouwe in de Pzauw; ende Trouwen twee Vzouwen. Ende haer voozder regiement.

moeten dan soo wel roepen als de Mans. De Mans zijn voor vreemdelinghen op haer Vrouwen ende Dochters seer jalours soo dat niet mogen lijden dat men met haer boert ofte speelt: wanneer bemercken dat yemant haer tot boerterye versoeckt/ sullen hem dooden/ soo in haer macht bekomen. Mans ende Vrouwen zijn tot stercken dranck seer ghenegen/ en worden daer oock heel licht droncken van. Schijnen door haere rupge baerden ende hair seer vreedt/ maer weten haer tegens de vreemde Natien soo sinceer ende eenvoudigh te houden/ dat men met anders soude konnen oordeelen/ dese niet waren civile ende gepoliceerden menschen. Wanneer sy by vreemde Natien komen/ soo vercieren haer met haer beste kleederen/ ende weten haer seer modest te houden/ toonen hare courtosien ende beleefthept met het hooft te bunghen/ en gevouwen handen/ de selvigen voorby den anderen heen ende weder strijckende; singen met bevende stemmen/ als de Japanders doen; doch wanneer sy een wepnigh commissie bekomen/ soo zijn sy haest familiaer/ dan met een vriendelijck ende vrolijck gelaet.

Eerbaerheyt haerder Vrouwen ende kinderen.

Wanneer haer Vrouwen baren/ ende in kinder-bedt zijn/ so houden sy hare residentie in een hupssen apart/ daer gedurende den tijdt van 2. à 3. weecken geen Mans-persoonen by haer komen; hare kinderen te Werelt brengende zijn heel blanck; wanneer sy die de borst sullen geven/ ende datter eenighe van onse Nederlanders ontrent waren/ soo deden't gantsch bedecktelijck/ haer Borsten niet wijders ontblotende/ als de kinderen de Tepels even met de mont vatten konden. Ja selfs de mepssens ende kleyne kinderen/ daer veel tijdts met schoon weder naeckt loopende/ eñ de Nederlanders siende/ sullen met hooft/ handen ende beenen in malkanderen krimpen/ ende haer seer beschaemt toonen. De Vrouwen dragen hare kleyne kinderen in haer Kocken/ met een bant om 't hooft/ op haer ruggen; zijn op haer Matjens daer sy de vloer mede bedecken/ ende op haer spijs ende dranck veel reynelijcker/ als over hare lichamen eñ kleederen/ die veel tijdts (soo wel van Mans/ Vrouwen als Kinderen)

kinderen) ſeer vuyl ende ſmeerigh daer upt ſien / ende weynigh vernieut ofte gewaſſen worden.

Hare Huyſen ende Huyſraedt.

Haer huyſens die meeſt voor aen Strant in't hangen van't geberghte / ende eenige daer boven op ſtaen / zijn van plancken / gheſchaeft ende net in den anderen gevoeght / met baſten van boomen ghedeckt; doch de meeſte part met opgherechte ſtijlen / met breede baſten van boomen / ſoo wel ter zijden als boven bedeckt / met een veynſter boven verſien / om den roock van't vyer upt te trecken / dat midden in't huys gemaeckt wort; zijnde van binnen een Camer met afgeſchutte Deelen / die rontom tuſſchen met enckelde Bieſe-matten langs de aerde bedeckt is / 10. 12. treden langh / ende 6. breet zijnde / alles ſeer poliet ghemaeckt / eenigen met een ſtaketſel van Sparren rontomme beſet. Hare huyſen zijn boven de twee mans langhte niet hoogh / even als de Boeren hutten in de Nederlanden, ende de deuren ſo laegh / dat men daer al bockende in gaen moeten; ſtaen niet veel bp den anderen / 't meeſte ghetal / dat van de onſen bp den anderen gheſien wierdt was 18. à 20. ordinaris / 6. 7. 9. ende 12. dan meer als een half mijl van den anderen / ook de meeſten part leedigh ende onbewoont. Hebben geen huyſraedt als enckele Bieſe-matjens / hare Japanſche Kocken / zijn benevens 't Silver-werck haer cieraet / hebbende weynigh Beeckens om op te ſitten ofte te ſlapen. In Acqueis zijn deſe Winter door de felle koude ende hongers-noodt veel menſchen geſtorven; alwaer de dooden onder de aerden legghende / het graff met Oeſters Schelpen bedeckt wert. Op andere plaetſen ſtaenſe in een Hutteken in de kiſten boven de aerde / op vier ſtaeckjens / zijnde het Hutteken met konſtigh lof-werck ghesneden / ſonder dat men eenige andere Offer hande daer bp vint.

Haer ſpijs ende voetſel.

Haer ſpijs ende voetſel is Viſch / Walviſch-ſpeck / Traen / Groente / knoppen van roode Kooſen / die in Acqueis in overvloet zijn; welcke afgeplucktzijnde / de groote hebben van een Miſpel / ende worden teghens de Winter gedrooght / ende zijn haer Winter-proviſie. Hebben verlackte Kopjens / ende vierkante

kante backjens daer sy haer eten in op schaffen/ oock een kop-jen voor haer hebbende/ etende met stockjens op de Japansche maniere/ behalven op 48. graden 50. minuten/ die wat op de Japansche maniere gheschooren/ oock met Sijde Rocken bekleet zijn/ en wat blancker/ ende veranderlijck van spraecke zijn/ maer nemen haer eten met de vinghers/ sonder de voorsz stockjens te gebruycken.

Hare kleedinge. Hare kleedinge is meest op de Japansche maniere/ doch wenighy van Sijde/ meest van water-bloemen geschoerde blaeuw. Cangans/ met ofte sonder ghevoerde Japansche Rocken; waeren eenige van kleetjens selfs haere Rocken/ de mouwen aen de handen niet soo wijdt/ maer bykans sluytende/ benaeuwen die met strookjens ende lapjens van Sijde krups-weeghs/ met kirimi-ien/ desgelijcks maecken oock Rocken van Beeste vellen; De Mans de Rocken voor open/ ende de Vrouwen die als een hembt toe hebbende.

Hoe haer generen. Dese lieden zijn in de natuer lupaerts/ niet vlytigh om te arbeyden/ zaepen nochte maepen niet/ generen haer met een kleyn Prauken/ 't welck uyt een dicke Boom gehackt is/ ende aen beyde zijden met vier plancken opgeboeyt een voet hoogh/ roepen daer mede ghelijck de Boeren met haer Melck-schuyten/ dan slaen de riemen niet gelijck in 't water/ gaen daer mede schieten ende visschen Robben ende andere Zee-ghedierte; waer toe sy mede ghereetschap hebben/ als Harpoenen van been/ de punct met een stuckjen yser ofte kooper versien; hadden oock Segens op de Hollandtsche maniere ghebraept/ het gaaren van Hennep gesponnen/ die daer in 't wildt wast/ houdende het eene eynde in de mondt/ soo weten met de handen het gaeren soo t'samen te draepen/ ende bequaem te maecken.

Haer iacht. Hebben mede knippen/ die als een Booge gespannen zijnde/ soo is 't hout van de Booge een rondt gat ghemaeckt/ daer eenigh aes in legghen/ de Voghels/ als Meeuwen/ Arenden/ Snippen/ ofte Ravens daer dan in komende picken/ ofte haer voet in steecken/ soo springhet de Booghe op/ ende

blijft

blijft de Boghel vast. Hebben altijdt waerse garn Pijlen en Boogh/ nevens een Houwer op haer zijde; waer mede sy oock in 't Bosch gaen om groff wildt te schieten/ als Beeren/ Reen/ Harten/ Elandts/ ende ander by ons onbekent ghedierte.

De Mannen verruylen Traen Walvisch-spreck/ geroockte Walvisch-tongen/ veelderhanden Velleh ende Vogels-veederen aen de Inwoonderen van Japan; die hier eens des Jaers komen/ om die waeren op te kooper/ daer voor gevende Rijs/ Sacie/ Japansche Kocken (soo van Suyde/ als blaeuwe Ganzegans) koopere Tabacks-pijpen ende Taback/ Dooselwerck/ verlackte eet en drinck backens ende kopjens/ Silvere voorhanghers/ Loode Ringen om in de ooren te hanghen/ Pijlen ende Messen/ soo dat al wat sy hebben/ sulcks meest van de Japanders ruylen: haer spraeck is een wepnigh met het Japans vermenght: zijn seer subtijl in haer handel/ ende niet diefachtigh. Haer koop-handel ende waeren.

Zijn op 46. graden seer begeerigh naer pser/ daer Boghelvederen ende Pel-werck voor gevende/ weten de Vederen seer pertinent in Dooseu te packen. Haere wapenen zijn Pijlen en Boogh/ nevens een Houwer/ de Japansen seer gelijck/ alle met een dun Silver rantjen om de plaet beslagen; dragen de selvige met een draegh-bandt op sijn Persiaens/ de Pijl-koocker met een bandt om haer hooft/ op de rechter zijde hanghende; Haere Booghen zijn 4. a 5. voeten langh/ van Elssen ofte Esschen hout/ ende de Pijlen een half eilen/ seer subtijl ghemaeckt/ voor aen een Harpoentje van Riedt hebbende/ dat met swart fenijn bestrijcken/ soo dat wie daer mede ghequetst wordt/ die moet terstont sterven. Eenighe van haere vpanden gevangen bekomende/ die straffen ende dooden sy in deser voegen; Den gevangen wort recht over eynde gestelt/ het bovenlijf naeckt zijnde/ de armen ofte handen worden hem in de zijde geset/ alsoo staende wort van vier persoonen vast gehou- Haere wapenen. Hoe haere gevangene vpanden dooden.

den/

den/ twee aen armen ende twee aen de voeten; dan komt een vijfde persoon met een knodse/ daer eenighe swaerte dan yser voor aen is/ die ghepast hebbende hoe den patient treffen wil/ tréet 10 à 12 treden achterwaert/ komt dan de knodse om 't hooft slinghrende/ al dansende aen/ t'elckens (met beyde de handen de knodse ghevat hebbende) een slagh in krups van des patients rugge brengen/ tot dat hy de geest geeft. In dier voegen straffen mede/ die bevinden dat met haer Wijven ofte Dochter oncuysheyt bedrijven.

Dit is kortelijck soo veel als tot noch toe van dese nieuwe gevonde Landen hebben konnen vernemen.

FINIS.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

